

گزارش شورای کتاب کودک

خرداد، شهریور ۱۳۶۰

شماره اول - دوم - سال نوزدهم

NEWSLETTER
Children's Book Council of Iran

Vol. XVIII. No. 1, 2

Spring, Summer, 1981 (1360)

تصویر پشت جلد و روی جلد : صفحه‌ای از کتاب مهمانهای ناخوانده به زبان اشاره

این گزارش در چاپخانه دانشگاه چاپ شده است و به رایگان در اختیار اعضا^۱
شورای کتاب کودک قرار می‌گیرد .

اسکن شد

به نام خدا

با شورای کتاب کودک آشنا شوید

شورای کتاب کودک در دیماه ۱۳۴۱ به همت گروهی از نویسندگان ، مصوران ، ناشران ، کتابداران ، معلمان و متخصصان تعلیم و تربیت، علاقه مند به کتاب و کودک و مؤمن به ارتباط ضروری این دو باهم بوجود آمد و ۱۸ سال در جهت هدفهای زیر صمیمانه کوشید .

۱- کمک به شکوفایی ادبیات اصیل ایرانی برای کودکان و نوجوانان

۲- کمک به بهبود کیفی و کمی کتابهای کودکان و نوجوانان .

۳- کمک به دسترسی تعداد هرچه بیشتر کودکان و نوجوانان ایرانی به کتاب و خواندنیهای مناسب آنان .
شورا از بدو تاسیس به هیچ دستگاه دولتی و ملی وابستگی نداشته است و همواره استقلال فکری و سازمانی خویش را حفظ کرده است .

۲۴۹۹ بانک تجارت

شعبه جمهوری

خیابان ابوریحان ،

خیابان سزاوار ،

شماره ۰۶۹ طبقه دوم

شماره حساب بانکی شورا

نشانی

تنظیم‌کننده : معصومه سهراب
زیر نظر هیأت مدیره شورای کتاب‌کودک
صندوق پستی ۳۱۴/۱۱۳۳ تهران

به طالبان نشریه شورا

عضو محترم شورا

چون این نشریه وسیله ارتباط و غنی ساختن اطلاعات اعضا، شورادر مورد کودک و نوجوان و کتاب است و چاپ و نشر آن هزینه گزافی را به شورا تحمیل می‌کند و روا نیست که به نشانی های نادرست فرستاده شود و به هدر برود یا برای کسانی که علاقه مند نیستند ارسال گردد، خواهشمند است در صورتی که مایل به دریافت این نشریه هستید فرم ذیل را پرکنید و به نشانی شورا بفرستید تا ارسال نشریه ادامه یابد. لطفاً عنایت فرمایید که کسانی که این فرم را پر کرده و فرستاده‌اند در صورت تغییر نشانی مجدداً "پرکنند".

با تقدیم احترامات

هیات مدیره شورای کتاب کودک

شورای کتاب کودک	اینجانب
علاقه مند به دریافت نشریه شورا	هستم .
	لطفاً ارسال آن را به نشانی ذیل ادامه دهید
	نشانی :
	تلفن :

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۶	خبرها
۹	تسلیم به همکار
۱۰	گرامی داشت آگنیبارتو
۱۲	روز جهانی کتاب کودک، دوشنبه ۶ بهار ۱۳۵۹
۹۹	حسن کن و بخوان
۱۰۴	گزارش بررسی کتابهای سال ۱۳۵۹
۱۱۳	فهرست کتابهای مناسب سال ۱۳۵۹
۱۳۳	فهرست کتابهایی که نکات مثبتی دارند

خبرها

روز جهانی کتاب کودک:

همانطور که با اطلاع رساندیم برای بزرگداشت روز جهانی و هفته کتاب کودک در سال ۱۳۶۰ دو نشست تحت دو عنوان "چهره جنگ در ادبیات کودکان و نوجوانان ایران و جهان" و "نگرش به معلولین در ادبیات کودکان و نوجوانان" در روزهای ۲۶ و ۲۷ فروردین ماه هر روز با شرکت حدود ۸۰ تن نویسنده، مصور، معلم، کتابدار و دست اندرکاران ادبیات کودکان در محل شورا برگزار شد.

کلیه مقالات و نکته‌هایی از بحث‌های این دو نشست در همین شماره بنظر خوانندگان و علاقه‌مندان می‌رسد.

شرکت در نمایشگاه جهانی کتاب کودک:

در نیمه دوم فروردین ماه به مناسبت روز جهانی کتاب کودک نمایشگاه جهانی کتابهای کودکان و نوجوانان در شهر بولونی (ایتالیا) و نمایشگاه صنعت چاپ و کتاب در شهر نیس (فرانسه) برگزار شد. از ایران آقای مصطفی رحماندوست مدیر مرکز انتشارات کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان در هر دو نمایشگاه شرکت کردند. شرکت در این نمایشگاهها و بهره‌گیری از تجربه‌های ارزشمند سایر ملل مسلمان می‌تواند در شکوفایی بیشتر ادبیات کودکان و نوجوانان تاثیر بسزائی داشته باشد.

دومین نمایشگاه موزه کودک:

در تیرماه ۱۳۵۹ موزه کودک به همت کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان گشایش یافت. در این موزه آثاری که توسط خود کودکان و نوجوانان

در کلاسهای فیلمسازی و عکاسی کتابخانه های کانون تهیه و انتخاب شده است به نمایش گذاشته می شود. دومین نمایشگاه موزه کودک به آثاری اختصاص داشت که موضوع اصلی آن جنگ تحمیلی از دیدگاه کودکان و نوجوانان بود.

نمایشگاه عکس:

به اهتمام هواپیمایی ملی ایران "هما" دومین نمایشگاه جهانی عکس در ایران تحت عنوان "کودکان عصر ما" و اولین نمایشگاه جهانی عکس، تحت عنوان "کودک، ایمان، رهایی" از هفته آخر مرداد ماه تا پایان شهریور ۱۳۶۰ در موزه هنرهای معاصر تهران برگزار گردید. بخش جهانی ۵۱۵ عکس و در بخش ایران ۳۳۶ عکس به نمایش گذاشته شده بود. عکسها، تنظیم و تقسیم بندی آنها به موضوعهای جداگانه ای چون تولد و بی پناهی، در خانواده، کوچولوها در میان غولها، تعلیمات انسانی، قربانیان جنگ، اسلحه به عنوان اسباب بازی، و... در بخش جهانی؛ و محیطی به عظمت خاک، بازیچه با بازیکن؟، تلاش برای معاش، انقلاب اسلامی، جنگ - ناخواستگی و... به ابعاد هنری نمایشگاه ابعاد انسانی و اجتماعی عمیق تری بخشیده بود. دو آلبوم از مجموعه بخش ایرانی و جهانی و دو جزوه راهنمای فروشی، کار نمایشگاه را کامل می کرد.

راهنمای - نویسنده و ویراستار، تالیف - ایرج جهانشاهی:

شورای کتاب کودک، که دست اندر کار تهیه فرهنگنامه کودکان و نوجوانان ایران است؛ طرح تهیه فرهنگنامه، مشخصات مقالات، اصول ساده - نویسی، رسم الخط، شیوه نقطه گذاری و مقالات نمونه را جهت صاحب نظران و متخصصانی که در تهیه مقالات همکاری خواهند داشت در راهنمایی گردآوری و انتشار داده است. محتوای راهنما طوری است که کلیه نویسندگان، مترجمان، ویراستاران آثار کودکان و نوجوانان می توانند از آن بهره گیرند و به همین دلیل

شورا نسخه های بیشتری برای استفاده ایندسته از علاقه مندان پیش‌بینی کرده است . برای تهیه این راهنما به دفتر شورا مراجعه فرمایید .

هجدهمین کنگره دفتر جهانی کتاب برای نسل جوان

در شهریور ۱۹۸۲ تحت عنوان "داستان درجهان تحول کودک" در شهر کمبریج انگلستان برگزار خواهد شد .

آخرین مهلت ثبت نام برای شرکت درکنگره تا دهم دی ماه ۱۳۶۰ (۳۰ دسامبر ۱۹۸۱) است .

علاقه مندان می توانند برای مطالعه برنامه این کنگره و دریافت تقاضانامه ثبت نام به کتابخانه تحقیقاتی شورا مراجعه کنند .

کتاب و کودک معلول ، دفتر جهانی کتاب برای نسل جوان ، ۱۹۸۱ .

به مناسبت سال معلولین (۱۹۸۱) ، دفتر جهانی کتاب برآن شد تا نمایشگاه سیاری از کتابهایی که در باره کودکان معلول و برای کودکان معلول نوشته شده است ترتیب دهد . تعداد ۱۴۲ کتاب از ۲۰ کشور تحت ضوابط خاصی انتخاب گردید و جزوه ای که حاوی فهرست این نمایشگاه است نیز تهیه شد . این فهرست توصیفی براساس نام کشورها تنظیم شده است و دو کتاب از ایران هم در آن آمده است ؛ فرهنگ زبان اشاره فارسی و مهمانهای ناخوانده ، هر دو کتاب از انتشارات سازمان رفاه ناشنویان است . علاقه مندان می توانند برای استفاده از این فهرست به کتابخانه تحقیقاتی شورا مراجعه نمایند .

نمایشگاه که کار خود را در اتریش شروع کرد اکنون از چکسلواکی راهی مکزیک می شود . سازمانهای ایرانی که علاقه مند به دعوت این نمایشگاه به ایران می باشند ، می توانند در این زمینه با شورای کتاب کودک تماس بگیرند .

نمایشگاه کتابهای مَصور پارچه و لمسی :

نمایشگاه کتابهای مَصور پارچه و لمسی برای معلولین در تابستان ۱۹۷۹ با شرکت تعدادی از سازمانهای انتشاراتی ژاپن و سایر کشورها در ژاپن تشکیل شد. نحوه برگزاری و اهمیت و مزایای نمایشگاه و نیز شرایط شرکت داوطلبین در تهیه این نوع کتابها و همچنین در مورد نحوه ساختن کتابهای مَصور پارچه و لمسی در آینده و کمک هایی که از این راه می توان به کودکان معلول جسمی و ذهنی نمود در کتابی به نام "آینده کتابهای مَصور پارچه و لمسی" تدوین شده است. چند نسخه از این کتاب که به زبان انگلیسی است. برای کتابخانه شورا ارسال گردیده، علاقه مندان می توانند برای مطالعه به کتابخانه شورا مراجعه نمایند.

تسلیمت به همکار

در گذشت خانم ماری شیبانی همکار دانشمند، صمیمی و پرتلاش، ضایعه ای اسفبار برای همکاران، اعضا و هیات مدیره شورا بود. همه ما خود را در این غم بزرگ سهیم می دانیم و به خانواده آن عزیز از دست رفته و کلیه فرهنگیان و فرهنگ دوستان این مصیبت را تسلیم می گوئیم.

گرامی داشت "آگنیبارتو" *

آگنیبارتو، یکی از معروفترین و محبوبترین چهره‌های شعر کودک در اتحاد جماهیر شوروی است که در آوریل ۱۹۸۱ در سن ۷۵ سالگی چشم از جهان فرو بست. از اوایل دهه قرن بیستم تا هنگام مرگ هزاران شعر کوتاه و بلند سرود که بسیاری از آنها طی سال‌ها به آثار کلاسیک ملی بدل گردید. او در عین حال نویسندهٔ دو کتاب، چندین نمایشنامه و تعدادی سناریو برای فیلم بود.

در کشور شوروی کمتر کسی از پیر و جوان را می‌توان یافت که چند بیت از اشعار او را در خاطر نداشته باشد. اشعارش به ۷۵ زبان، اعم از زبان‌های ملی کشور شوروی یا زبان‌های بیگانه ترجمه شده است. در مجموع ۹۰۰ ویرایش و ۱۵۰ میلیون نسخه از آثارش به چاپ رسیده است.

یکی از برجسته‌ترین خصوصیات این شاعره، قدرت او در نشان دادن کیفیت شخصیت‌های جوان آثارش در برخورد با زندگی روزمره است. بارتو با عشقی فراوان نسبت به انسان و با تکیه بر خاطرات دوران کودکی مردم، طی نه سال تلاش خستگی‌ناپذیر و اجرای برنامه‌ای از طریق رادیو، اقدام به یافتن افرادی که بستگان خود را در دوران جنگ گم کرده بودند، نمود. و در این راه موفق شد هزاران مادر و پسر، خواهر و برادر و دیگر گم‌شدگان را به آغوش خانواده‌هایشان باز گرداند. سرانجام همهٔ تلاش‌ها کتابی شد به نام "یافتن یک انسان".

او هنرمندی بزرگ و انسانی برجسته بود و بخاطر خدمت به کودکان به دریافت عالی‌ترین نشان‌های کشورش مفتخر گردید. کتاب‌های او بزرگترین جوایز کشور را به خود اختصاص دادند. در صحنه‌های جهانی به عنوان رزمنده‌ای

خستگی ناپذیر در راه صلح و دوستی بین ملت‌ها و بخصوص حقوق کودکان شناخته شد. در سال ۱۹۷۱ و ۱۹۷۴ عضو هیات داوران جایزه جهانی اندرسن بود و همواره در تمام طول حیات ان سازمان عضو فعال و وفاداری برای دفتر جهانی کتاب برای نسل جوان به شمار می‌آمد.

در سال ۱۹۷۶ به خاطر آثار ارزنده‌اش برای کودکان از طرف هیات داوران جایزه جهانی اندرسن مورد تقدیر قرار گرفت و در همان سال "والتر شرف" عضویت افتخاری کتابخانه جهانی مونیخ را به او اهدا نمود.

آثار برجسته آگنیبارتو که همه آنها در خدمت صلح، برادری و دوستی بین ملت‌هاست تا زمانی که شعر وجود دارد زنده خواهند ماند. پادش گرامی.

خلاصه شده از مقاله: Book Bird 2/1981

روز جهانی کتاب کودک
دو نشست در باره
"چهره جنگ در ادبیات کودکان و نوجوانان"

و

"نگرش به معلولین در ادبیات کودکان و نوجوانان"

در روز اول نشست، ابتدا خانم نوش آفرین انصاری دبیر شورا باختصار در باره روز جهانی کتاب کودک سخن گفتند و سپس برنامه را به ترتیب زیر اعلام نمودند:

برای ارائه زمینه بحث درباره "بررسی چهره جنگ در ادبیات کودکان و نوجوانان سه مقاله داریم که در ۳ نیمساعت توسط تهیه کنندگان آن قرائت می شود.

خانم شریا قزل ایاغ، در مورد "چهره جنگ در ادبیات کودکان و نوجوانان جهان"

آقای عباس ییمینی شریف، در باره "چهره جنگ در ادبیات فارسی و ادبیات کودکان و نوجوانان"

خانم سوگل مافی، بررسی "چهره جنگ در آثار و نوشته های کودکان و نوجوانان ایران"

سپس ۲۰ دقیقه تنفس و در ادامه آن یک ساعت و نیم به بحث آزاد خواهیم نشست تانه، به نتیجه بلکه به گشایش اندیشه ای بنشینیم که در شروع تفکر در باره آنیم. از همکاران و دوستانی که برای تهیه مقالات، تدارک و شرکت در این نشست یارمان بودند سپاسگزاریم.

چهره جنگ در ادبیات کودکان و نوجوانان جهان

"صلح فقط فقدان جنگ نیست، صلح اساساً مستلزم روندی از پیشرفت عدالت و احترام متقابل میان ملت‌ها در راه بوجود آوردن یک جامعه جهانی است، جامعه‌ای که در آن هر کس جای واقعی خود را داشته و دارای سهمی از منابع فکری و مادی جهان باشد."

کنفرانس عمومی یونسکو ۱۹۷۴ (۱)

نگاهی گذرا به جهان می‌اندازیم و در می‌یابیم که خانواده بزرگ بشری تا چه حد با آن چه احترام متقابل میان ملت‌ها و سهم بودن در منابع فکری و مادی جهان خوانده می‌شود، فاصله دارد. تا استثمار انسان وجود دارد و این خانواده بزرگ را مرزهای خیالی تعصب و نژادگرازی از هم جدا می‌کند، تا استمدیدگان جهان، این متحدان طبیعی ناآگاهانه در مقابل هم صف می‌بندند و گلاب پاتوروار خون یکدیگر را می‌ریزند تا مطامع استثمارگران را برپوشش‌های فریبنده‌ای حفظ کنند، تا با اندک بهانه‌ای می‌توان گوشه‌ای از جهان را به آتش کینه و کوردلی سوزاند، آیا می‌توان امیدوار بود که انسان فارغ از جنگ و مصائب آن در جامعه‌ای که در آن "هر کس جای واقعی خود را داشته و دارای سهمی از منابع مادی و فکری جهان باشد." زندگی کند؟

قرن ماقرن رهائی انسان‌هاست، رهائی از قید استثمار و استبداد. رهائی هر ملت، گسستن حلقه‌ای از زنجیر اسارتی است که بردست و پای بشریت بسته شده است. ولی هنوز هم باید شاهد جوخه‌های اعدام، خون گرم مبارزان بر سنگفرشها، آوراکی و گرسنگی زنان و کودکان و مصیب‌های بسیاری دیگری در خانواده بزرگ بشری باشیم. میراث جنگ تنها رهائی نیست.

بنظر می‌رسد، در هر جنگی گذشته از انگیزه های آن، کودکان طبیعی ترین قربانیانند. چه جانهای ارزشمندی که فنا می‌شود و چه استعدادهایی که نشکفته می‌پژمرد.

اصل دهم اعلامیه حقوق کودک می‌گوید:

"کودک باید در مقابل هرگونه اعمالی که ممکن است تبعیض نژادی، تبعیض مذهبی یا هرگونه تبعیض دیگر را دامن زند حمایت شود، کودک باید با روح تفاهم، نرمش، دوستی بین‌ملتها، صلح و برادری جهانی وبا احساس اینکه توانایی و استعدادهای خود را وقف خدمت به هموعان خود کند، بارآید." (۲)

بمراستی چه کسانی می‌خواهند زمینه‌چنین پرورشی را فراهم آورند؟ آنان که در روز جهانی کودک به روی مدرسه‌ها بمب می‌ریزند و کودکان را می‌کشند؟ آنان که ۱۵۰۰۰ کودک را به اردوگاههای مرگ می‌برند؟ آنان که شاگردان مدرسه را بجرم گردن‌نهادن به پوشیدن لباس متحدالشکل قتل‌عام می‌کنند.؟ آنان که علی‌رغم قطعنامه‌ها و منشورها و بیانیه‌ها، کودکان را در مقابل لقمه‌ای نان به‌بردگی می‌برند؟ آنان که از دسترنج ملت‌های فقیر جیب‌ها و زرادخانه‌های خود را پر می‌کنند و بشریت را تا مرز نابودی کامل پیش می‌رانند؟ کودکان از چه کسانی باید درس صلح و برادری جهانی را بیاموزند؟

نیمی از جمعیت جهان را کودکان تشکیل می‌دهند. آنان نان می‌خواهند، آموزش می‌خواهند، صلح می‌خواهند - آنان فریاد می‌زنند:

"این است فریاد ما"

این است آرزوی ما

صلح در تمام دنیا" (۳)

گرسنگی، آوارگی، مرگ و جنگ نصیبشان می‌شود. این بزرگترین ترازدی قرن ماست.

کودکان سخن می‌گویند با دست‌های ناتوانشان می‌نویسند و نقاشی

می‌کشند و بشریت را زیر سؤال قرار می‌دهند .

"جنگ چیست ؟

صلح چیست ؟

آیا برای حفظ صلح بکار بردن آن بمب اتمی لعنتی ضروری بود ؟

چرا انسانیت نمی‌تواند پایه‌های دانش پیش‌برود

این سئوالها درونم را می‌جوید " (۴)

آنجا که زبان‌شان را برای گفتن و دست‌شان را برای نوشتن نیست ، چشم به کسانی می‌دوزند که رسالتشان انعکاس صادقانه واقعیتها است و به اینگونه ، ادبیات راستین کودکان تولد می‌یابد تا آنچه بر کودکان جهان گذشته و می‌گذرد ، در قالب کلامی هشداردهنده ، مستحکم و زیبا و گاه تلخ باقی بماند .

کودگانی که در سنگربدنیا می‌آیند ، در آوراگی رشد می‌کنند و بازچه‌هایشان بویکه‌های فشنگو و لاشه‌های سوخته جنگ افزارهاست ، باشکمی کرسنه ، در صغیر گلوله‌ها خواب می‌روند و خواب صلح و آرامش و رویای وطنشان را می‌بینند ، می‌خواهند واقعیتها را بدانند ، گرچه تلخ باشند .
زندگی بشر در هیچ عصری فارغ از جنگ نبوده است ، و کودکان و ادبیاتشان هم به همینین . از کجا باید آغاز کرد ؟ فاجعه‌ای به طول تاریخ و به گستردگی کره خاک .

پدر به جنگ رفته است ، مادر در غم نبودن او برای کودک لالائی می‌خواند ، به او امید می‌دهد ، که پدر باز خواهد گشت ولی در صدایش و در کلامش تردید وجود دارد . چه بسا پدرانی که هرگز باز نمی‌گردند .

میراث ادبیات کهن هر ملت و قومی سرشار از جنگ‌ها ، رنج‌ها ، قهرمانی‌ها و جان‌بازیهاست . جنگ با گولها ، دیوها ، وزشتیها . کودکان در طول تاریخ می‌آموزند که چگونه باید زیست ، مبارزه کرد و به هنگام مرگ دلیرانه مرد . این افسانه‌ها در هنگام شکست ، در آن روزگاری که ملت‌ها نیازمند باز یافتن هویت خویش اند ، رنگی دوباره می‌گیرند . " اسپار تا کوس " پایمردی و شهامت

معنی می‌شود، "قلب فروزان دانکو"^۵ چراغی می‌شود فراروی ملتی، برای آنکه آنان را به سر منزل مقصود برساند و رستم پشتوانه امید است در عین غرق شدن در ناامیدی‌ها.

حس عدالت طلبی و دکان، داستانها و افسانه‌هایی را به حیثه ادبیات آنان می‌کشاند که به نوعی پاسخگوی عطش سیری ناپذیر آنان برای عدالت باشند. "کوراوغلو" و "رابین‌هود" پنجه‌درپنجه زورمندان می‌افکنند، با آنها می‌جنگند و حقوق مردم محروم را از آنان می‌ستانند و در اذهان توده‌ها، بخصوص کودکان، زندگی جاوید می‌یابند.

گاه نویسندگان، جنگ را به طنز می‌گیرند تا این واقعیت تلخ را نشان دهند که چگونه سرمنشاجنگ‌ها می‌تواند توهم‌ها و خود خواهیهای بشر باشد. "سفرهای کالیور" اثر "جوناتان سوپت" اینگونه است. انسانهایی که جنگشان بر سر آن است که تخم مرغ را باید از سرپهن آن شکست یا از سر باریک آن. فکرمی‌کنید ریشه بسیاری از اختلافها و منازعه‌ها، امروز منطقی‌تر از این باشد؟ کودکان با تعجب به بزرگسالانی می‌نگرند که بر سر بهانه‌های پوچ کینه می‌ورزند و می‌خواهند کینه‌های خود را به آنان نیز منتقل کنند.

چهره کودکان در رابطه با جنگ، در آثار بزرگسالان نیز خودنمایی می‌کند. "گاوروش" نوجوان ولگرد و محبوب "هوگر" در "بینوایان" بر سر گردآوری فشنگهای سربازان مرده برای کمک به مبارزان، جان می‌بازد و نشان می‌دهد که هدفهای والای انسانی می‌تواند ولگردی را به مظهری از انسانیت و گذشت مبدل سازد.

چهره جنگ همراه با چهره جامعه بشری دگرگون می‌شود. قرن‌ها با دو جنگ جهانی و ملیونها جانهای فنا شده برای جنگهای تن به تنی که انسانها در آن صدای نفس‌های یکدیگر را می‌شنیدند کسب حیثیت می‌کند. چه چیزی گویاتر از ارقام می‌توان یافت؟

در جنگ جهانی دوم دو میلیارد انسان درگیر می‌شوند، جنگی که

بهرحال برنده‌ای ندارد. ۵۰ میلیون انسان جان خود را از دست می‌دهند که تنها بیست و دو میلیون آنها سرباز هستند. بیست و هشت میلیون از جان باختگان انسانهای بی‌دفاعی هستند که در مدارس، مزارع، خانه‌ها، کارخانه‌ها و کوره‌های آدامسوزی می‌میرند. فاجعه با انفجار دو بمب اتمی در شهرهای "هیروشیما" و "ناکازاکی" کامل می‌شود بی‌آنکه پروجدانهای بخواب رفته مسئولین آن حتی تلنگری بزند.

اکنون پس از گذشت ۳۶ سال، با آنکه تا امروز حتی لحظه‌ای جهان بدون جنگ نبوده است، هنوز زخمهای کهنه التیام نیافته‌اند. کودکان آن روزگار، زنان و مردان امروز هستند که اراده کرده‌اند نگذارند جهانیان این فاجعه را فراموش کنند.

حوادث کوچک و بزرگ، قهرمانیها، ترسها، رنجها، شکستها، پیروزیها و مرگها، در قالب داستانهایی برای کودکان و نوجوانان ضبط می‌شوند تا یادآور تلخکامی‌هایی باشند که بدست بشر آفریده شده و امکان وقوع دوباره آن نیز غیر محتمل نیست.

سرانجام این نوع ادبیات کتابی می‌شود بانام "خاطرات یک دختر جوان" بقلم "آن فرانک" دختر سیزده ساله‌ای از تبار یهودیان آلمان که به هلند مهاجرت می‌کند و در سالهای جنگ با خانواده‌اش در یک خانه مخفی بسر می‌برد. خاطرات خود را از روزهای انتظار و ملال و گاه توأم با شادیهای کوچک یادداشت می‌کند. درست چهار ماه قبل از مرگش می‌نویسد: "من می‌خواهم برای همیشه زنده بمانم حتی بعد از مرگ." (۶) او در چهارم اوت ۱۹۴۴ دستگیر می‌شود و به "آشویتز" منتقل می‌گردد و در اوایل سال ۱۹۴۵ به بیماری تیفوس در می‌گذرد.

اتحاد جماهیر شوروی با از دست دادن بیست میلیون انسان که بیشتر آنان را زنان و کودکان تشکیل می‌دهند بی‌تردید سنگین‌ترین بار جنگ را بدوش می‌کشد. لنینگراد ۹۰۰ روز در محاصره قرار می‌گیرد. دشمن

امیدوار است با کمک سرما و گرسنگی، مردم شهر را به زانو در آورد ولی پس از ۹۰۰ روز این اراده مردم شهر است که با اتکا به جانبازیها و شهامتهای همه شهروندان، اعم از زن و مرد و کودک و با دادن ۴۸۰ هزار کشته دشمن را به زانو در می آورد.

پس از پایان جنگ، شهر وندان "لنینگراد" بنای یادبودی به کودکان و نوجوانانی که بارشادتهای خود در بیرون راندن دشمن نقش مهمی بعهدہ داشتند، تقدیم می کند. نویسندگان بزرگ نیز زندگی این کودکان و نوجوانان را درونمایه داستانهای قرار می دهند که در کتابی تحت عنوان "عقابهای جوان" منتشر می گردد. "ایوان قهرمان" یکی از این داستانهاست. سرگذشت پارتیزان نوجوانی است که تا قلب منطقه دشمن نفوذ می کند و ماموریت های خطرناک خود را به انجام می رساند. در آخرین ماموریت خود دستگیری می شود و در ۲۶ دسامبر ۱۹۴۳ به جوخه اعدام سپرده می شود.

اما فاجعه بزرگتر، از آن کسانی است که می مانند تا عواقب جنگ را بدوش بکشند. خانواده های گسسته، کودکانی که در یتیم خانه ها بزرگ می شوند، ولی هرگز امید خود را به یافتن خانواده هایشان از دست نمی دهند، با آنان چه باید کرد؟ بسیاری از آنان حتی نام واقعی خود را نیز نمی دانند و تنها پیوندشان با گذشته خاطرات محو و مه آلود دوران کودکی است. یک منظره از محل سکونت، یک خاطره از پدر، مادر، خواهران یا برادران، آیا اینها می تواند مبنای جستجو قرار گیرد؟ ماجرائی که آغاز می شود نمونه بارز انسانیت، عشق به هم نوع و همدلی انسانهاست.

در سال ۱۹۶۳ "اگنیا بارتو" نویسنده و شاعر برجسته کودکان شوروی با آرزوی پیوند دادن خانواده های شکسته و با اتکا به خاطرات کودکی انسانها برنامه ای را از طریق رادیو آغاز می کند به نام "چراغ خانه" از طریق این برنامه، خاطره های محو و گنگ از دوران کودکی افراد خوانده

می‌شود با این امید که جانی، کسی، نام آشنائی را بشنود و دستی، دستی را بیابد.

تلاش خستگی ناپذیر او با همکاری توده های وسیع مردم تا پایان سال ۱۹۷۳ باعث پیوند ۹۲۷ خانواده می‌شود. شرح تلاشهای او بصورت کتابی به نام "باید آنها را بیابیم" (۷) منتشر می‌گردد، اثری مؤثر، تکان دهنده، سرشار از رنج و لحظه‌های شور و شوق پیوندها. بدون تردید این کتاب در میان ادبیات ملهم از جنگ کودکان و نوجوانان جهان مقام خاصی را داراست، زیرا داستان نیست، سندی زنده تلاش انسانهاست، برای تخفیف آلام دیگران. چگونه می‌توان باور داشت که از روی خاطراتی این چنین رنگ باخته و عام، بتوان انسانهایی را که خود نیز از هویت خویش بی‌خبرند باز شناخت.

"من و برادرم که فکر می‌کنم نامش (سریوژا) بود، به شاخه خمیده درخت میوه آویزان می‌شدیم و تاب می‌خوردیم. درخت صدامی کرد و ما می‌گفتیم دارد موسیقی می‌نوازد." (۸)

"یکبار، من سوزنی را در داخل تشک کردم و بعد با اتفاق خواهرم سر آنرا باز کردیم و تمام گاههای آنرا بیرون رختیم تا سوزن را پیدا کنیم." (۹)

در ژاپن اما داستان دیگری بود. در آخرین روزها جنگ که امید به صلح درجانه‌های خسته بسیاری ریشه گرفته بود. انفجار دو بمب، فاصله سه روز در دو شهر "هیروشیما" و "ناکازاکی" مجموعاً صد هزاران کشته و هزاران معلول بجای گذاشت. در سال ۱۹۵۱ دکتر "آرتا اوسادا" رئیس دانشگاه "هیروشیما" از کودکانی که از آن فاجعه جان سالم بدر برده بودند خواست تا خاطرات خود را از آن واقعه برای او بفرستند. از میان ۲۰۰۰ نام ۶۰۰ نوشته انتخاب شد و در کتابی به نام "بچه‌های هیروشیما" جای گرفت. برتراند راسل بر آن مقدمه ای نوشت و خواندن آنرا به همگان توصیه کرد. کتاب اثری شدت‌بخش، گزنده و محکوم کننده که حتی بر وجدان‌های خواب آلوده نیز تلنگری می‌زد. گرچه بنظر نمی‌رسد که از این حوادث تلخ، درسی

گرفته باشند .

سالها بعد زندگی دختری به نام " ساداگو " که در " هیروشیما " می زیست و پانزده سال پس از واقعه " هیروشیما " در اثر سرطان خون درگذشت موضوع کتابی شد با نام " ساداگو و هزار مرغ ماهیخوار کاغذی " مجسمه ساداگو در پارک صلح " هیروشیما " نصب گردید تا یادآور جانمایی باشد که فدا شدند .

در چکسلواکی ، در ۶ کیلومتری شهر پراگ در محلی بنام " ترزین " اردوگاهی مستقر گردید که در سالهای جنگ مکانی برای توقف انسان هایی بود که عازم اردوگاههای مرگ بودند . بسیاری با این امید در آن می زیستند که توقف کوتاهی باشد . ۱۵۰۰۰ کودک در آن برای مدتی زندگی کردند و تنها صدتن از آنان زنده به پایان جنگ رسیدند . شعرها و نقاشی های آنان در کتابی گرد آمده نام " از آن پس هرگز پروانه ای ندیدم . . . " . از لابلای نقاشی ها و شعرهایشان عشق به زندگی و احترام به زیبایی ها به چشم می خورد . در مقدمه کتاب آمده است :

" ما این آثار را ، نه برای عرضه اسنادی از هزاران شاهد چنین دریای رنجی ، که برای بزرگداشت خاطره آفرینندگان این رنگها و واژه ها منتشر می کنیم . شاید این همان چیزی است که آنان در هنگام مرگ آرزویش را داشته اند . "

" آخرین ، آری آخرین "

زرد روشن ، زیبایی شگفت آور

شاید اشک خورشید بود

که بر سنگ سپیدی می خواند .

***

چنین آری ، چنین زردی

به سبکی به اوج می رفت

باور دارم که دور شد ، زیرا می‌خواست
 برگونه جهان بوسه وداع زَنَد .
 هفت هفته است که در اینجا بیستم
 در این جهود محله زندانی شده ام
 اما اینجا خلق خود رایافته‌ام
 قاصدک ها مرا به خود می‌خوانند .
 وشاه بلوط سفید ، حیاط را روشن می‌کند .
 از آن پس دیگر پروانه ای ندیدم
 آن پروانه ، آخرین پروانه بود .
 پروانه ها در اینجا ،
 در جهود محله زندگی نمی‌کنند . " (۱۰)

پاول فریدمان - چهارم جولای ۱۹۴۲

سالها بعد در فرانسه "کودک ، سرباز و دریا" توسط ژرژ ژفون و بلیه
 خلق می‌شود . جهان آنرا به عنوان شاهکاری می‌پذیرد ، اما در فرانسه
 پاره ای منتقدان اثر را محکوم می‌کنند و آنرا نمونه ای از سازش ، نفی
 مقاومت های قهرمانانه وتوهین به شعایر ملی می‌دانند . مگر در این داستان
 ماجرا چه بوده است ؟ بین پسری فرانسوی که پدرش را در جنگ از دست داده
 و سربازی آلمانی که دور از وطن و خانواده اش می‌جنگد ، نطفه یک دوستی
 ساده بسته می‌شود . پسر خود را سرزنش می‌کند ولی احساس می‌کند نمی‌تواند
 از او متنفر باشد . هر دو دریا و موسیقی را دوست دارند و هر دو از جنگی
 که انسانهایش نمی‌دانند چرا باید یکدیگر را بکشند متنفرند این دوستی
 کوچکترین خللی در مبارزه کودک بر علیه دشمن اشغالگر بوجود نمی‌آورد .
 سرباز در عملیات نیروهای مقاومت کشته می‌شود . جنگ پایان می‌گیرد و کودک
 از طریق نامه با فرزندان سرباز رابطه دوستی برقرار می‌کند . چگونه آرزوی

ساده یک کودک را برای صلح و دوستی می‌توان توهین به شاعر ملی دانست باید از منتقدین پرسید؟ "بی‌پر" قهرمان کتاب درجائی می‌گوید: "حتی در بدترین جنگها مردانی که همه چیز آنها را برضد هم برمی‌انگیزد می‌توانند دوست باقی بمانند." (۱۱)

اشغال فلسطین، خود زمینه دیگری می‌شود برای آوارگی، جنگ، بی‌خانمانی. کوئی تاوان آنچه بدست بشریت در جنگ جهانی دوم بوجود آمده، باید توسط ملتی کوچک، رنج کشیده و صلح دوست پرداخت شود. انسان هایی از سرزمین اجداد ایشان رانده می‌شوند، اموالشان مصادره می‌شود و در مواردی خانه‌هایشان بر سرشان خراب می‌شود ولی رویای بازگشت به موطن اصلی هیچگاه در آنان رنگ نمی‌بازد. حتی در آوارگی، کودکان بزرگ می‌شوند، مردان و زنانی می‌شوند و فرزندانشان نیز همچنان برای بازگشت زندگی می‌کنند، می‌جنگند و می‌میرند. "کلیدی تبرکونسه" نوشته "عثمان کنگانی" شاعر ورزمنده شهید فلسطینی، داستان نسلهائی است که در آرزوی بازگشت به وطن، کلید خانه‌های خود را حفظ می‌کنند. در سال ۱۹۷۹ بمناسبت سال جهانی کودک، اشعار و نقاشی های کودکان فلسطینی در کتابی بنام "قدس، رویای ما" گردآوری می‌شود. هر تصویر، هر کلمه، نشانه ای از این آرزوست "صلح در سرزمین پدری". اما ویتنام حماسه دیگریست. انسان‌هایی از بزرگ و کوچک، بکپارچه در مقابل قدرتهای مسلط زمانه، به مدت سی سال از ۱۹۴۵ تا ۱۹۷۵ می‌ایستند و وطنشان را از سلطه بیگانگان می‌رهانند.

در سالهای طولانی جنگ، زندانهای ویتنام جنوبی از کودکان و نوجوانان پر می‌شود. تنهادرزندان "دالات" در سایگون ۸۰۰ کودک زندانی می‌شوند. این کودکان در میان مرگ و جنازه و بدبختی متولد شده در زیر بمبارانهای هوایی رشد یافته‌اند. آنان می‌دانند که برای زنده ماندن باید بجنگند. همه آنان داغدار مرگ پدر، مادر، خواهر یا برادری هستند. برای آنها جنگ طبیعی ترین چیز است، عین زندگی است، چرا که هرگز

زندگی نوع دیگری را تجربه نکرده اند .

این سرود در زندان "چی هو" در سایگون برلبهای خسته این کودکان از سلولی به سلولی در جریان بوده است .

"دیرگاه ، در تاریکی شب

بگوا چرا هنوز بیداری ؟

کدامین غم ، کدام خشم ، قلبت را می خراشد ؟

— از دور دست صدای شکسته گریه کودکی را می شنوم .

گریه های یک کوچولو ، در زندانی سرد و خاموش در دل شب
قلبم را پاره پاره می کند .

آرام باش کوچولو ! به خواب برو !

فردا ، شب تاریک بسر خواهد آمد .

و تو دستان مهربان مادر را باز خواهی یافت .

او گهواره ترا تکان خواهد داد و با عشق خود

ترا محافظت خواهد کرد .

قلبهای ما قطره های خشم را

آنچنان که سرزمینمان قطره های باران را پذیرا می شود

تحمل خواهد کرد .

روز وحدت کشورمان .

روزی که شمال و جنوب یکدیگر را گرم در آغوش می گیرند .

و بهم می پیوندند

در آن روز گوها ، رودخانه های ما خواهند درخشید

و دیگر زندانها در شب ، اشک کودکان را نخواهند دید . (۱۲)

ایمان و پایداری این مردمان خورشیدشان بود و سرانجام دمید .

آیا ویتنام آخرین فاجعه ، آخرین حماسه بود ؟

در این لحظه، در سراسر جهان از آسیا و آفریقای سیاه تا امریکای لاتین، میلیونها کودک با فقر، گرسنگی، بی‌خانمانی، آوارگی دست به‌گریبانند. ممکن است سرودها و زندگی توام با رنجشان را در خلال داستانی نخوانده باشیم ولی آیا برای آنکه رنج آنان را بشناسیم تجربه دیگران کافی نیست؟

جهان به‌کجای رود، آیا سرانجام آنگونه که "جیمز تربر" در "آخرین گل" پیشگویی می‌کند، در اثر دوازدهمین جنگ جهانی، از جهان آنچه می‌ماند یک زن است و یک مرد و یک گل؟

با این که طبال فرمانبردار کتاب "هاف طبال" علی‌رغم دستورهای موکد سروان‌ها، سرگردها، سرهنگ‌ها و سرتیپ‌ها کاری می‌کند که با ضربه‌های طبل او، از لوله‌توپ، بجای گلوله گل بروید؟!.

جهان جنگ زده ماهرروز شاهد پایمردیها، رشادتها و دلاوریهای بسیار این انسان‌های کوچک است که نشان آن را می‌توان در لابلای داستانها و ترانه‌ها و شعرهای کودکان بسیاری از کشورهای جهان یافت. اما هیچ چیز نمی‌تواند این واقعیت را تغییر دهد که کودکان بالاترین سهم را از میراثهای ناگوار جنگ به‌خود اختصاص می‌دهند و آثار آن، گاه تا پایان عمر از جسم و جان آنها زایل نمی‌گردد.

کودکان برای بدست آوردن آنچه در جنگ از دست داده اند بی‌گیرانه درسنگری دیگر نیز درگیر مبارزه می‌شوند تا از آن طریق بتوانند به کودکی گمشده، کانون گرم خانواده، سرپناهی امن و غرور انسان بودن خود دست یابند. آنهایی که حتی در اردوگاههای مرگ از "باغ" *، "آواز پرنده" *، "عصر آفتابی" * و "پروانه" * سخن می‌گویند، نشان می‌دهند

* عنوانهای اشعار کودکان بازداشتگاه "تربرین" از کتاب "از آن پس

هرگز پروانه‌ای ندیدم . . . "

که با تمامی توان خویش برزندگی آویخته اند و می‌خواهند باورهای خود را نسبت به انسان و پایمردی و غرورش حفظ کنند .
 آیا این انتظار بزرگی خواهد بود اگر از ادبیات کودکان بخواهیم که در این مبارزه نیز هم‌رمز و هم‌سنگر آنها باشد؟

پانویسها

- ۱ - "ساختن صلح" پیام یونسکو . سال هشتم شماره ۶۸۹ (فروردین ۱۳۵۶) ص ۱۶ .
- ۲ - "اصول دهگانه اعلامیه حقوق کودک" پیام یونسکو . سال دهم ، شماره ۱۰۹ (بهمن ۱۳۵۷) ص ۱۸ .
- ۳ - الینور کوئیر . سادا کووهزار مرغ ماهیخوار کاغذی . ترجمه مریم پیشگاه . نقاش رونالد هلمر ، تهران : کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان ، ۱۳۵۹ ص ۶۲ .
- ۴ - آدنا اوسادا . بچه‌های هیروشیما . ترجمه رحیم رئیس‌نیا . تبریز ، انتشارات شمس ، ۱۳۵۷ ص ۲۱ .
- ۵ - دانکو قهرمان یک افسانه کهن روس است که برای نجات قوم خود قلبش را از سینه بیرون می‌آورد تا در پناه پرتو آن مردم را از جنگل ظلمات به دشت روشنائی رهنمون شود . این کتاب توسط ماکسیم گورگی بازنویسی شده است .
- ۶ - آن فرانک . خاطرات یک دختر جوان . ترجمه پرویز ع . بهروزی تهران ، مروارید ۱۳۴۵ ص ۳ .

7- Agnia Barto, We must find them. n.p., n.d.

8- Agnia Barto, Op. cit., p. 13

9- Agnia Barto, Op. cit., p. 14

- ۱۰- لوئیز جونز، از آن پس هرگز پروانه‌های ندیدم. ترجمهٔ فرشتهٔ مولوی، هرمز ریاحی. تهران، ۱۳۵۸، ص ۳۷
- ۱۱- ژرژ فون ویلیه. کودک، سرپاز و دریا. ترجمهٔ د. قهرمان. تهران، کانون، ۱۳۴۹، ص ۲۳
- 12- Jean pierre Debries, We accuse, Translated by Diana Johnston. Santa Monica: Indochina Peace Campaign, 1973. pp. 62-63.

فهرست منابع

- اوسادا، آوتا. بچه‌های هیروشیما. ترجمهٔ رحیم رئیس‌نیا. تبریز، انتشارات شمس، ۱۳۵۷.
- تبر، جیمز. آخرین گل. ترجمهٔ ایران‌دخت محمص. تهران، مروارید، ۱۳۴۵.
- جونز، لوئیس. از آن پس هرگز پروانه‌های ندیدم... ترجمهٔ فرشتهٔ مولوی - هرمز ریاحی. تهران، ۱۳۴۵.
- فرانک، آن. خاطرات یک دختر جوان. ترجمهٔ پرویز ع. بهروزی. تهران، چاپخانه فردوسی، ۱۳۳۷.
- فون ویلیه، ژرژ. کودک، سرپاز و دریا. ترجمهٔ د. قهرمان. تهران، کانون پرورش فکری، ۱۳۴۹.
- قدس، رویای ما. ترجمهٔ علیرضا تقدس. تهران، دفتر نشر فرهنگ اسلامی، ۱۳۵۹.
- قلب فروزان دانگو. باز نویسی ماکسیم گورکی. ترجمهٔ صادق سرابی. تهران، گوتنبرگ، بی‌تا.
- کوثر، الینور. سادا کووهزار مرغ ماهیخوار گاغذی. ترجمهٔ مریم پیشگاه، تهران، کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان، ۱۳۵۹.

انگلیسی

- Barto, Agnia. We must find them. n.p., n.d.
- Debries, Jean Pierre. We accuse, translated by
Diana Johnstone. Santa Monica, Indochina
Peace Campaign, 1973.
- Emberley, Barbara. Drummer Hoff, illustrated
by Ed. Emberley. Englewood, Clifs, Prentice
Hall, 1967.
- Haviland, Virginia. Children and Literature,
views and reviews. Glenview, III., Scott
Foreman and Co., 1973.
- Morton, Miriam. A Harvest of Russian children's
literature. University of California Press,
1963.

چهره جنگ در ادبیات کودکان و نوجوانان

انتخاب موضوع:

عاملی که نگارنده را به نوشتن درباره موضوع فوق واداشت، تصمیمی بود که هیأت مدیره شورای کتاب کودک که گاه مانند ستاد فرماندهی برای اعضای خود مأموریت تعیین می‌کند، در غیاب اینجانب، هم نسبت به انتخاب موضوع، هم نسبت به نویسنده آن گرفته بود و فقط با تلفن توسط یکی از خوب سیرتان هیأت مدیره فرمان اجرای امر ابلاغ شد.

نظری به کلیات:

برای تشخیص و تصویر جنگ در ادبیات، اعم از ادبیات کودکان و نوجوانان و بزرگسالان، باید قبل از هر چیز به نکات ذیل توجه و آنها را بررسی کرد و در باره آنها اندیشید.

– جنگ فی نفسه خوب است یا بد؟

– چرا و بنا بر چه انگیزه‌ها بین گروه‌های یک ملت، یا بین ملل عالم آتش جنگ شعله‌ور می‌شود و شعله ورکنندگان جنگ چه هدفهایی داشته‌اند و دارند؟

– نمونه‌هایی از برخی جنگهایی که تاکنون در ایران واقع شده است.

– رسالت ادبیات و هنر در مورد عکس‌العمل نسبت به جنگ، از طریق بررسی و تجزیه و تحلیل جنگها و ارزشهایی آنها و ارائه اندیشه‌ها که نهایتاً "باید منجر به بهبود زندگی مادی و معنوی بشر گردد.

– مظاهر و نمودهای جنگ فعلی در ادبیات کودکان و نوجوانان کنونی ایران.

– بدست دادن معیارهای ارزشیابی جنگها در طریق تعالی هدفهای جنگ به منظور تامین خواسته‌های متعالی بشری.

یادآوری:

نویسنده^۴ این مقاله درصدد نیست که به تجزیه و تحلیل هدفهای جنگ و بنا به سلیقه خود به گروه بندی آنها بپردازد. زیرا نه وقت و همت و پشتکار وافی دارد نه اطلاعات کافی. بلکه این مقاله را آغازی می داند برای کاری اصولی و مهم و انگیزه‌ای می شمارد برای جلب توجه علاقه‌مندان و صاحب نظران واجد شرط. سعی نویسنده جدا "براین معطوف بوده است که بهیچوجه جهت گیری نکند. اگر درجائی بویی از جهت گیری به مشام برسد حاکی از ناتوانی نویسنده است که نتوانسته است قلم را با قدرت و تسلط در راه منظور خود بکار برد.

جنگ فی نفسه خوب است یا بد؟

جنگ از نظر واقع بینان یک واقعیت است. متأسفانه همیشه بوده، هست و خواهد بود. آثار جنگ از شرق تا غرب عالم را فراگرفته است. جنگ به روایت دینی از هابیل و قابیل شروع شد. کلاغ هم که حیوان بود جنگ و محو خدعه آمیز آثار جنگ را قبل از انسان می دانست. اما جنگجویان و جنگ طلبان امروز آثار جنگ را مایه مباهات خود می دانند.

بشرحتی اگر یکی باشد جنگ از بین نمی رود. زیرا بشر اگر کسی را پیدا نکند با خود می جنگد. انسان گاه به خود ناسزا می گوید. خود را می زند. خود را می کشد. همین جنگ با خود، که بسیار مضحک و نابخردانه به نظر می آید در صورتی که با نفس اماره، باغرایز حیوانی، با عادات و اخلاق ناپسند باشد چه ارزشمند و چه والاست!

با اینکه نتیجه جنگ خونریزی، مرگ، ویرانی و نابودی است که هیچ انسان عاقل متعالی به آن صحنه نمی گذارد، اما درخور ارزشیابی است. آیا جنگی برای رسیدن به هدفهای عالی بشری بوده است یا برای هدفهای لثیمانه، ردیلانه و حیوانی؟!!

انگیزه ها و هدفهای جنگها :

چرا بین افراد ، گروهها ، ملتها، جنگ درگیر می شود؟ شعله ور کنندگان جنگ چه هدفهایی داشته اند و در پی کسب چه چیزهایی بوده اند؟ آنچه از مطالعه محدود، با بضاعت ناچیز، در فرصت کم دستگیر اینجانب شده است ، جنگهایی که تا کنون اتفاق افتاده دارای انگیزه ها و هدفهای ذیل بوده است که در صورت مطالعه و وقت بیشتر ، بسیاری بر آنها می توان افزود :

۱- غارت و بدست آوردن وسائل زندگی و نیروی انسانی

۲- کشورگشائی و توسعه دایره قدرت و نفوذ

۳- دفاع از سرزمین و ناموس

۴- دعوت به دین

۵- دفاع از دین و از بین بردن مخالف

۶- راندن دیو ، اهریمن ، شیطان

۷- طرفداری از مظلوم و مخالفت با ظالم و ستمگر

۸- احقاق حق

۹- حفظ تاج و تخت و رژیم

۱۰- قیام عمومی برای سرنگونی تاج و تخت و رژیم

۱۱- جنگ برای حفظ جان

۱۲- جنگ با خود (نفس)

۱۳- برای آزادی و محو استعمار و استثمار

۱۴- مهار کردن طبیعت

۱۵- برای حل مشکلات زندگی

۱۶- برای ارضاء غرائز و هوسهای پادشاهان و حکام

۱۷- برای انتقام خون و کینه توزی

۱۸- برای بدست آوردن صلح !!

- ۱۹ - برای تفریح و مسرت خاطر
 ۲۰ - برای از میدان بدر کردن رقیب

نمونه ها :

در اینجا نمونه‌هایی از جنگ‌هایی که تاکنون در ایران واقع شده با ذکر هدفهای آنها آورده می‌شود تا به روشن شدن مطالب بیشتر کمک کند .
 کسانی که با تاریخ آشنائی دارند ، می‌دانند ، که بیشتر جنگ‌هایی که در دورانهای اولیه تاریخ ثبت شده ، جنگ قبیله‌ای برای غارت قبیله دیگر و بدست آوردن غنیمت و اسیر بوده است . بعد که ممالکی متمدن در دنیا بوجود آمد ، بیشتر منازعات این کشورها با قبیله‌های متجاوز بود که خود از کشت و صنعت بهره‌ای نداشتند و برای بدست آوردن قوت و غذا و لوازم و وسایل زندگی ، هر چند گاه یکبار به کشورهای متمدن حمله می‌بردند و پس از قتل و غارت و به آتش کشیدن مظاهر تمدن ، آنچه را که از خوراک و اغنام و احشام و انسان‌ها ، بخصوص زنان بدست می‌آوردند با خود می‌بردند . هجوم سکاها ، مغولها به ایران بهترین نمونه اینگونه جنگ‌هاست . اساساً " بدست آوردن غنائم جنگی یکی از نیرومندترین انگیزه‌های ایجاد جنگ بوده است . جنگ‌های ایران و یونان ، ایران و روم ، ایران و چین ، ایران و هند ، نمونه‌هایی از جنگ برای کشورگشائی است .

بسیاری از جنگ‌های ایران با همسایگان چه در زمانهای گذشته و چه در این زمان برای دفاع از سرزمین و میهن و ناموس و شرف و حیثیت است . گاه نیز برای کشورگشائی و مقاصد دیگر بوده است .

در مورد دعوت به دین ، بهترین نمونه ، جنگ‌های حضرت رسول و جانشینان او است با قبایل و کشورهای مختلف از جمله ایران و روم . جنگ‌های سلطان محمود با هند را نیز غزوات می‌نامند و ظاهراً " برای دعوت مردم هند به دین اسلام بوده است و باطناً برای بدست آوردن مال و منال و غنائم جنگی .

جنگ برای دفاع از دین و از بین بردن مخالف سابقه‌ای بس طولانی دارد. چنین هدفی برای جنگ هم در دوران قبل از اسلام وجود داشته و بعد از اسلام هم تاکنون ادامه دارد.

اسفندیار قبل از شروع جنگ با رستم هنگام رجز خوانی و برشمردن محاسن و مناقب و خدمات خود و بیان رشادتهای خویش چنین می‌گوید:

شنوکارهایی که من کرده‌ام   زگردن گشان سر برآورده‌ام
 نخستین کمر بستم از بهر دین   تهی کردم از بت پرستان زمین
 گس از جنگجویان گیتی ندید   که از گشتگان خاک شد ناپدید

در جای دیگر می‌گوید:

هر آن گس که برگشت از راه دین   بگشتم به میدان توران و چین
 در جای دیگر می‌گوید:

یکی تیره دژ بر سر گوه بود   که از برتری دور از انبوه بود
 بر آنجا همه بت پرستان بدند   سراسیمه بر سان مستان بدند
 به مردی من آن باره رابستم   بتان راهمه بر زمین برزدم
 برافروختم آتش زرد هشت   که با جمهر آورده بود از بهشت

جنگ با اهریمن و دیو و شیطان سراسر داستانهای ایران باستان را بر کرده است. بسیاری از جنگهایی که در شاهنامه آمده است، شرح جنگ ایرانیان با اهریمنان و دیوان بوده است.

در شاهنامه، سیامک جزء اولین کسان بود که با اهریمن و دیو جنگیده و بدست دیوان نیز کشته شده است.

سیامک پیامد برهنه تن   بر آویخت با پسر اهریمنان
 بزد چنگ و ارونه دیو سپاه   در تاندر آورد بالای شاه
 سیامک به دست چنان زشت دیو   تبه گشت و ماندان چمن بی خدیو

طهورت هنگامی که به تخت نشست یکی از برنامه‌هایی که برای خود معین کرده بود، جنگ با دیوان و اهریمنان بود. و می‌گفت باید جهان

را از بدی پاک و دست دیوان و ناپاکان را کوتاه کنیم و در آسایش مردم و آبادانی کشور بکوشیم و برای اینکه مردم بهتر زندگی کنند، کارهای سودمند به آنان یاد بدهیم.

حتی شیداسب و وزیر طهمورث یک اهریمن را گرفت و به بند کشید و گاهگاهی نیز براو سوار می شد و گرد جهان می گشت. دیوها که این اهانت رانمی توانستند تحمل کنند لشکر بی شماری جمع کردند تا با وزیر بجنگند. طهمورث به جنگ آنان کمر بست.

ازیشان دو بهره به افسون به بست   دگرشان به گرز گران کرد پست
کشیدندشان خسته و بسته خوار   به جان خواستند آن زمان زمینهار
که مارا مکش تا یکی نوهنر   بیاموزی از ماکت آید به —
جنگ برای طرفداری از مظلوم و احقاق حق سراسر ادبیات کودکان
و بزرگسالان ایران و جهان را پر کرده است.

بعضی از داستانهای شاهنامه بسیاری از حکایتهای قصه ها، من باب مثال کتاب سمک عیاری، حسین کرد، قصه های مربوط به عیازان و جوانمردان محتوی اینگونه مبارزه ها و جنگهاست. اما بسیاری از جنگها برای حفظ تاج و تخت پادشاهان بوده است، حال خواه این پادشاه که برای حفظش خونها ریخته می شد، خوب باشد، خواه بد، خواه ظالم باشد، خواه عادل و چون این عقیده رابی چون و چرا داشتند که: چه فرمان یزدان، چه فرمان شاه، در هدف جنگ هیچگونه اندیشه ای نمی کردند تمام اندیشه متوجه فرمان و فرمان دهنده جنگ بود. که نمونه امروزی آن فرمان صدام به سربازان عراق برای جنگ با ایرانیان است.

اسفندیار به رستم می گوید:

همی گفتم من سرز فرمان شاه   نهیچم نه از بهر تاج و گلاهِ
بدو یایم اندر جهان خوب و زشت   گزویست دوزخ و زویم بهشت

حتی هنگامی که رستم به او پند می دهد و می گوید:

ترا سال برنامه د از روزگار ندانی فریب و بد شهریار
 تو یکتادلی و ندیده جهان چنان دان که درد توجویدنهان
 گراید ونگه گشتاسب با تاجو تخت نیابد همی سیری از روز و بخت
 همی گرد گیتی دواند ترا بهر سختی بربرانند ترا
 اسفندیار با حیرت و تعجب از رستم می پرسد:

مراگوئی از راه یزدان بگرد؟ زفرمان شاه جهانبان بگرد؟
 که هرگوزفرمان شه شد برون خداوند را کرده باشد فسون
 که فرمان شه پیش یزدان شناس چو فرمان یزدان بود باسپاس
 حتی آذرنوش پسر اسفندیار در جواب زواره که او را به جنگ دعوت
 می کند، چون پدرش این اجازه را به او نداده می گوید:

برآشت باسگزی نامدار زبان را به دشنام بگشاد خوار
 چنین گفت گی سگزی بی خرد ندانی که هرکس که دین پرورد
 بوردی نیندازد از خود منش به فرمان شاهان کند پرورش
 بهترین نمونه قیام عمومی برای سرنگون کردن تاج و تخت ورزیم،
 قیام کاوه آهنگر در برابر ضحاک در عهد باستان و قیام کنونی مردم ایران
 در برابر محمدرضا بوده است.

کاوه که از کشتن فرزندان خود و فرزندان مردم برای خوراک مارهای
 ضحاک بجوش آمده بود، به دربار ضحاک رفت و فریادهای خشم و اعتراض
 را سرداد. ضحاک او را احضار کرد و توضیح خواست که علت اعتراض او
 چیست؟

بهانه چه داری تو بر ما بیمار که برمن سگالی بد روزگار
 یکی بی زبان مرد آهنگرم ز شاه آتش آید همی بر سرم
 تو شاهی و گراژدها پروری بیاید بدین داستان داوری
 ضحاک با همه قدرت و سطوت در برابر فریاد خشمگینانه مظلوم
 نتوانست مقاومت کند. حتی نتوانست تصمیم به قتل او بگیرد ناچار او را

با وعده و وعید مرخص کرد .

کاوۀ که از قصر ضحاک بیرون آمد ، چرم خود را بر سر نیزه ای کرد و مردم را به شورش خواند ، مردم نیز جمع شدند و قیام کردند و بهم شوریدند .
 زدیوارها خشست و از بام سنگ به گوی اندرون تیغ و تیر خدنگ
 ببارید چون ژاله زابرسیاه کسی را نبد بر زمین جایگاه
 سپاهی و شهری به گردار گسوه سراسر به جنگ اندرون هم گروه
 قیامهای دیگر در زمانهای مختلف گاه گاه به وقوع می پیوست تا به
 قیام فعلی که هدف غیر از سرنگونی تاج و تخت ، تغییر رژیم و تبدیل حکومت
 سلطنتی به حکومت جمهوری اسلامی و آزادی و استقلال و قطع وابستگی از ابر
 قدرتها از خواسته های اصلی مردم بود .

غرائز و هوسهای پادشاهان و حکام نیز جنگهای خونینی در ایران
 به پا کرده است . چه بسا پادشاهی دختری را از پدرش که فی المثل حاکم یا
 شاه دیگری بوده ، خواستگاری کرده و پدر دختری خود دختر راضی به ازدواج
 نشده و این بهانه خوبی برای شعله ور ساختن آتش جنگ بوده است .
 کیکاوس ، سودابه دختر شاه هاماوران را خواستگاری می کند ، ولی شاه
 هاماوران راضی به این ازدواج نیست ، اما بعللی به اجبار به این ازدواج تن در
 می دهد ، ولی پس از چندی این ازدواج بهانه برای جنگهایی می شود .
 به بهانه انتقام و قصاص خون ، جنگها و فتنه های عظیمی به پاگشته
 و برای ریخته شدن یک خون ، خونها بر زمین ریخته شده است . جنگهایی که
 برای انتقام خون سیاوش برپا شده معروف است .
 انتقام و کینه توزی تا بدان حد موجه بوده است که حتی جدی
 نتیجه خود را به جنگ فرزنداناش می فرستد که انتقام خون پدرش را بگیرد
 و تا دو پسرش کشته نمی شوند ، آرام و قرار ندارد .
 جنگ منوچهر با سلم و تور برای انتقام خون پدر بزرگش بوده ، به
 تشویق جدش . منوچهر در نامه ای که به جد خود فریدون می نویسد ، کشتن
 سلم و تور را چنین توصیف می کند :

به فرمان یزدان جان آفرین کشیدیم کین از سواران چین
 به نیروی شاه آن دو بیداد گر که بودند خونی زخون پدر
 سرانشان بریدم به شمشیرکین نشستم به پولاد روی زمین
 من اینک پس نامه برسان باد بیایم گنم هرچه رفتست یاد

و عجیب اینکه فریدون پس از خواندن خبر مرگ دو فرزندش در نامه چنین می‌گوید:

همه گامها دادیم ای خدای کنون بر مرا بر به دیگر سرای

خواننده داستان شگفت زده می‌شود که چگونه پدری از شنیدن خبر مرگ فرزندانش چنین شادمی گردد. اما هنگامی که درمی‌یابد پس از کناره‌گیری از پادشاهی برای فرزندانش عزا و ماتم می‌گیرد. و مویه‌زاری می‌کند، در می‌یابد که غرور و کبر و نخوت پادشاهی و دولت مردی جای تاسف و اندوهی برای چیزی باقی نمی‌گذارد، حتی برای مرگ دو فرزند.

جنگ برای آب لیمو

در کتاب منم تیمور جهانگشا، تیمور می‌نویسد که هنگام توقف در خراسان به نوعی بیماری دچار شده بوده که پزشکان برای او تجویز آب لیموی شیراز کرده بودند. تیمور طی نامه‌ای از اتابک فارس می‌خواهد که چند شیشه آب لیمو برای او بفرستد. چون اتابک از فرستادن آب لیمو خودداری می‌کند، تیمور به فارس لشکرکشی می‌کند و هزاران نفر از جمله تمام خانواده اتابک را از دم تیغ بیداد می‌گذراند.

جنگ برای بدست آوردن صلح نیز از پدیده‌های قرن بیستم است که ابر قدرتها ادعای آن را دارند. گاهی دست نشانندگان ابر قدرتها نیز از این بهانه برای برپا کردن آتش جنگ استفاده کرده‌اند. چنانکه اسرائیل جنگ برپا کرد و سرزمینهای همسایگان را به اشغال درآورد و بهانه اش این بود که می‌خواهد مرزهای مطمئن داشته باشد تا در صلح و صفا زندگی کند. سالهاست که دولت‌های مجاور اسرائیل می‌خواهند این سرزمینها را از او پس

بگیرند ولی اوبه بهانه نماندن محیط و به خطر افتادن کشور اسرائیل واز بین رفتن صلح و بیبا شدن جنگ، سرزمینهای غصبی را برای خود نگاه می دارد. صدام نیز که خود مانند اولیای امور اسرائیل دست نشانده ابرقدرتهاست به ایران حمله کرده است که برای خود اطمینان و امنیت بدست آورد و کاری کند که خیالش از همسایه راحت باشد و در صلح به مظلوم کشی و خوش خدمتی به ابرقدرتها ادامه دهد.

امریکا هم در ویتنام می جنگید که صلح بدست آورد. شوروی هم در افغانستان می جنگد که صلح برقرار کند.

جنگ برای تفریح و مسرت خاطر شاهان و حکمرانان زیاد برپا شده ولی جنگ گلا دیاتورهای روم از همه بیشتر معروف است.

جنگ برای از میدان بدر کردن رقیب، زیاد به وجود آمده است. تاریخها پر است از شرح جنگهایی که برای نابودی رقیب برپا شده و زمینها نیز خونها و جسدهای میلیونها نفر از کشتگان این جنگها را در برگرفته است. جاه و مقام و قدرت برای عاشقان و طالبان آنها آنقدر جالب و جاذب بوده است، که حتی پدر فرزند را بدست خود یا بدست دیگران نابود می کرد. شرح یکی از این وقایع که همیشه در کتب درسی و غیر درسی کودکان بوده است، شرح فرستادن گشتاسب فرزند خود اسفندیار است به جنگ رستم. گشتاسب چون پسر رامزاحم تخت و تاج خود می دید و یقین داشت که اگر او را به جنگ رستم بفرستد زنده برنخواهد گشت او را به وعده ای دلفریب به جنگ رستم فرستاد و به او قول داد که اگر رستم را دست بسته نزد او آورد پادشاهی از آن او خواهد بود.

پس از آنکه اسفندیار با تیر گز بدست رستم مجروح می شود و در حال جان دادن است می گوید:

چنین گفت با رستم اسفندیار   که از تو ندیدم بدر روزگار
که این کرد گشتاسب با من چنین   برو برنخوانم ز جان آفرین

مرا گفت روسیستان را بسوز   نخ اهم گزین پس بود نیمروز
 بکوشید تا لشکر و تاج و گنج   بدو ماند و من بمانم به رنج
 و در پیغامی که توسط پشوتن به پدر می فرستد چنین می گوید :
 به پیش سران پندها دادیم   نهانی به گشتن فرستادیم
 ترا تخت و سختی و گوشش مرا   ترا تاج و تابوت و پوشش مرا
 پشوتن هنگامی که جسد اسفندیار را نزد گشتاسب می برد می گوید :
 پسر را به گشتن دهی بهر تخت   که نه تاج بینا دچشم نه بخت
 به آفرید و همای نیز درباره مرگ اسفندیار به پدر اعتراض می کنند و می گویند :
 ترا شرم باد از ریش سپید   که فرزند گشتی ز بهر امید
 جهاندار پیش از تو بسیار بود   که بر تخت شاهی سرفراز بود
 بگشتن ندادند فرزند را   نه از دوده و خویش و پیوند را

جنگ فعلی در جامعه ما چگونه چهره نمود ما است

- ۱ - جنگهای داخلی و جنگ ایران و عراق مانند هر جنگ دیگری ،
موجودی ایرانی و از بین رفتن دست آوردهای سالها تلاش و کوشش در راه آبادانی
و عمران این کشور گردیده است .
- ۲ - پدر و مادرهای داغدار فرزندان بی سرپرست ، خانواده های
بکلی نابود شده از نتایج این جنگ بوده است .
- ۳ - هزاران معلول و ناتوان برجای گذاشته است .
- ۴ - غم و اندوه ، رنج و مصیبت به ارمغان آورده است .
- ۵ - آوارگی و در بدری واردونشینی برای صدها هزار نفر پدید آورده
است .
- ۶ - امراض روانی مانند سرخوردگی ، بدبینی ، حس عدم امنیت
روحی و اجتماعی و عقده های گوناگون شایع کرده است .
- ۷ - فقر و تنگدستی بوجود آورده است .

۸- گرانی و کمیابی به بار آورده است .

۹- ناآرامی و ناراضی را دامن می‌زند .

هرگاه این جنگ تحمیلی نبود مردم برای دفاع از دین و حفظ سرزمین آبا و اجدادی خود نمی‌جنگیدند و صدام و لشکریان او را کافر و جنگ تحمیلی را جنگ با کفر نمی‌شمردند و کشته شدن در این جنگ را شهادت و وسیله نیل به بهشت نمی‌دانستند و رهبری با قدرت و نفوذ وجود نداشت خدا می‌داند که چه آثار و عواقب وحشتناکی بوجود می‌آورد .

ادبیات کودکان نوجوانان

ادبیات کودکان در برابر پدیده‌های طاقت فرسای جنگ بازتابهایی به شرح ذیل داشته است :

۱- فکر نوعی همبستگی جهانی یا جهان وطنی و همدردی بشری با ارزشها و معیارهای اسلامی و در گروهی با معیارهای آزاد بوجود آورده است . در بیشتر مطبوعات اسلامی سعی می‌شود که مفاهیم مکتبی اسلامی ، مفهوم و ملکه ذهن کودکان و نوجوانان شود . از جمله مفاهیم اینکه تا زمانی که رنجی و دردی والمی در جهان وجود دارد مسلمان نمی‌تواند آسوده و شاد باشد . بخصوص چون مسلمانان جهان در جاهای متعدد تحت ظلم و ستم هستند ، دنیا جای شادمانی نیست . بخصوص که دنیا وفادار نیست .

تو گز محنت دیگران بی غمی   نشاید که نامت نهند آدمی
چنانکه در تاریخ مّصّر فلسطین از نشریات کانون آمده است ، یک نوجوان ایرانی وقتی گلوله سرباز اسرائیلی قلبش را دریده بود ، گفته بود که مشتی خاک فلسطین بر قلبش بپاشند تا خون آن ایرانی با خاک فلسطین درهم ویکی شود .

۲- با ارزشها و معیارهای اسلامی بخصوص ایثار و شوق شهادت ، بسیاری از گمنامان نام‌آور و بسیاری از نام‌آوران گمنام شده اند .

۳- سعی شده است از بی‌علاقگی مردم به امور اجتماعی کاسته و

شرکت در اینگونه امور عمومی شود .

۴ - ادبیات کودکان و نوجوانان مانند ادبیات بزرگسالان سعی کرده است هیبت مرگ و ترس از نیستی را از میان ببرد و بجای آن قدرت و شجاعت روحی و معنوی پدید آورد تا نوجوانان نیز مانند دیگران خود را برای جنگ و دفاع آماده کنند . خواه در جنگ فعلی باشد ، خواه در آینده بنابراین در نشریات چهره جنگ بدینگونه تصویر شده است :

اولاً "جنگ فعلی جنگ تحمیلی از طرف دست نشاندهٔ ابرقدرتها و کار مادافع است . ثانیاً " دشمن کافر است و جنگ با کافری که به کشور اسلامی حمله کند مقدس است . کافر حمله کننده در راه طاغوت می جنگد و دوست شیطان است و جنگندهٔ مسلمان در راه خدای جنگد و باید با پیروان شیطان جنگید .

در شماره ۶۲ کیهان بچه ها برای اثبات این نظریه آیه ذیل آمده است :

"الذین آمنوا یقاتلون فی سبیل اللہ والذین کفروا یقاتلون فی سبیل الطاغوت . فقاتلوا اولیاء الشیطان ان کید الشیطان کان ضعیفا .
ثالثاً " مرگ در جنگ برای دین و خدا شهادت است و شهادت سعادت .
نوجوانان و جوانان در مورد شهادت تا بدان حد اطلاعات و معلومات یافته و به منافع و مزایای آن معتقد شده اند که بارها نزد رهبران و بزرگان قوم رفته و تقاضای دعا برای شهادت کرده اند و بسیار اتفاق افتاده است که نوجوان فقط برای شهادت به جبهه رفته است . برای ایجاد این اعتقاد و پدید آمدن این عشق عمیق در قلب کودکان و نوجوانان آیات ذیل کمال معجزه را کرده اند . و این آیات در سخنرانی ها قرائت و در مطبوعات از جمله کیهان بچه ها چاپ شده است . و کدام گفتار مانند این آیات معجزه گر می تواند انسان را در برابر بلا یا مصائب جنگ و مرگ و نیستی چنان مقاوم و پایدار کند که انسان تا برخورد نیزه دشمن به قلبش در جای خود بماند و

استقامت کند؟ در اینجا سخن از زندگی فرد وسختی وآسانی و شیرینی و تلخی آن نیست. سخن از فراموشی خود و محو خویشستن است.

x ولا تحسبن الذين قتلوفى سبيل الله امواتا بل احياء عند ربهم يرزقون .
کسانی را که در راه خدا شهید می شوند مرده میندازید بلکه آنها زنده اند و نزد خداوند خود روزی می خورند .

x ولنبلونكم بشيئى من الخوف والجوع ونقص من الاموال والانفس و الثمرات و بشر الصابرين . ما پایداری و توان شمارا به چیزهائى از قبیل ترس ، گرسنگی ، نقص مال و بدن و محصولات آزمایش می کنیم . به کسانی که صبر و تحمل می کنند مژدمیده .
x ان الله اشزى من المومنين انفسهم و اموالهم بان لهم الجنة . يقاتلون فى سبيل الله فيقتلون و يقتلون . خداوند از مومنین جان و مالشان را می خرد و در برابر به آنها بهشت می دهد . آنها در راه خدا می جنگند . می کشند و کشته می شوند .

اثر این مفاهیم در دهن کودکان چنان عمیق بوده است که خود ، آنها را در نوشته های خویش بصور مختلف آورده اند . کودکی بنام مصطفی درویش چنین نوشته است :

اشک شهید

باغی در کنار خانه به وجود خواهیم آورد
و در آن گلها پرورش خواهیم داد
برای گلها محیط مساعد وجود خواهد داشت
حتی در خشکسالی
زیرا زمین ما مرطوب است
از اشکهایى که تمام ما بر آن فروریختیم

و شعری دیگر :

بخوان بخوان توباما

سرود سال نور را

امر جهاد از خدا
شوق اطاعت از ما
اشاره‌ای از خدا
شور شهادت از ما

(شکوه قاسم‌نیا، کیهان بچه‌ها، شماره ۷۹)

وشعری دیگر:

زندگی فواره وار را کنار بگذارد
که می‌دانم
فواره چون بلند شود سرنگون شود
بسوی پیوستن بیا
به سوی قطره قطره‌های ریز که دریایی بزرگ می‌شود
پیامم را بشنو
پیامم را بشنو

(صدیقه چمن‌آرا)

و باز شعری دیگر:

من در قبرستانی تنها
اینک وقت آن رسیده که عروس شب طلوع کند
وبه همراه خود
هزاران پولک سیاه در آسمان بپاشد
مثل اینکه امشب در جایی عروسی است .
بله می‌بینم همه سراز قبر بیرون آورده اند و منتظرند
منتظر چه کسی؟
منتظر عروس شب
می‌خواهند ببینند او چه کسی را می‌آورد
شاید دختری به زیبایی ماه را!

بله اومی آید ،
 خرامان ، خرامان وارد می شود .
 نگاه کن ببین سوغاتیش چیست
 سوغاتی او به زیبایی گل لاله
 سوغاتی او خون اوست .
 خونی که در راه خدا داده است .
 امشب ،
 شهیدی تنها به گورستان می آید
 و آنجا را غرق لاله می کند .
 وه چه زیباست !
 عروس شب
 و گل لاله
 و شهیدی در گفن !

(آزاده صفاری ، ۱۲ ساله ، ملاهر)

در کتاب کسی برمی گردی داداش جان

نوشته : علی اشرف درویشیان ، آمده است .

داداش سعید کتاب دیگری از گونی بیرون آورد . پشت جلدش را
 توانستم بخوانم نوشته بود (شهادت) مدتی نگاهش کردم وشعله آتش
 صورت او را روشن ونورانی کرد . نورانی مثل امام ها . . .

ص ۱۰

۵ - چهره جنگ بصورت انتقام ، قصاص ، قداکاری درآمده است .
 این فکر بوجود آمده است که آزادی ، استقلال ، دین ، میهن ، حفظ حق ، همه
 اینها و بسیاری چیزهای دیگر با جنگ میسر است وبدون مبارزه بدست آمدنی
 نیست .

بسیاری از ما فهمیم که تا پیش از جنگ روشن نبود ، طی این جنگ

برای کودکان ونوجوانان روشن وواضح شده است . کلمات تجاوز ، تعدی ، تحمیلی ، چریک ، جنگهای چریکی وبسیاری کلمات دیگر . از جمله کلماتی که طی این جنگ مفهومش برای بسیاری از مردم روشن شد ، کلمه ایران بود که بسیاری از مردم درست نمی دانستند ایران از کجا شروع می شود و به کجا می رسد البته غیر از آنها که جغرافیا می دانستند .

بر اثر جنگ وهمبستگی مردم وکمکها که به جبهه ها فرستادند و اخباری که از رادیوشنیدند ومطالبی که در کتب ومطبوعات خواندند ، بامفهوم ایران بیشتر آشنا شدند .

در کتاب دود جنگ در آسمان دهکده "نوشته "ربیحای" در صفحه ۱۳ آمده است .

ناجی کلمه ایران را خیلی شنیده بود اما درست نمی دانست ایران کجاست . خیال می کرد ایران تهران است . . . . با تردید به برادرش گفت :
خب تا ایران خیلی راهه . . . . حسون روبه او کرد و گفت : الان تو خاک ایران .
تو خرمشهرن بعد هم میان اینجارو می گیرن . خب اینجا هم ایرانه .

۶ - جنگ کنونی این فکر را پدید آورده است وتقویت کرده ودر ادبیات کودکان مطرح است که ملتی می تواند از حق خود دفاع وحق خودرا حفظ کند که از کشورهای دیگر بخصوص ابرقدرتها بی نیاز باشد ومجبور نباشد که دست بسوی کشورهای دیگر دراز کند واز آنها اسلحه بخواهد که با خود آنها بجنگد . از سخنان امام خمینی است که در کیهان بچه ها ، شماره ۲۸ ، ص ۶ ، چاپ شده است . ما نباید همیشه دستمان دراز باشد یک دستمان به طرف غرب دراز باشد ویک دستمان بطرف شرق دراز باشد تا زمانی که دو دست ما بطرف شرق وغرب دراز است ما وابسته هستیم .

۷ - در دوره جنگ مرز بین ادبیات کودکان وبزرگسالان ، چه از حیث محتوی ، چه از حیث لغات وترکیبات و سبک نگارش تقریباً " از بین رفته است . کودکان درهمه چیز مساوی با بزرگتران شرکت داده می شوند یا

خود شرکت می‌کنند، در جنگ، داخل جبهه پشت جبهه، در سخنرانیها، در تظاهرات، در عبادات، در گفتارها و غیره.

در رادیو با همان کلمات و عبارات که برای بزرگتران سخن گفته می‌شود، برای کودکان سخن گفته می‌شود. سرودها تقریباً "یکی شده است سرود" ولاتناز عوا و تغشلاو و تذهب ریحکم "هم توسط بزرگتران خواننده می‌شود، هم توسط کودکان.

ممکن است برای تهیه‌کنندگان و اجراکنندگان برنامه ثابت شده باشد، که جدا کردن مطالب یا تغییر کلمات و لغات و تسهیل عبارات برای کودکان ضرورتی ندارد بلکه یکسان بودن آنها با آنچه برای بزرگتران تهیه می‌شود، مفید هم هست. ممکن است استدلال این باشد که امروز درحافظه آنان جای می‌گیرد و پس از مراحل رشد مفهوم آنها درک و در دهن شان جذب می‌شود.

بر اساس این رویه کودکان بسیار زودتر با آیات قرآن و سخنان بزرگان و شرح و تفسیر آنها آشنا می‌شوند و آنها را به ذهن می‌سپارند.
در شماره ۷۷، کیهان بچه‌ها، صفحه ۲، آمده است.

يستحفون من الناس ولا يستخفون من الله هو معهم . اذ يبيتون مالا يرضى
من القول وكان الله بما يعملون محيطا

سوره نساء آیه ۱۰۸

کارهایشان را از مردم پنهان می‌کنند ولی از خدا پنهان نمی‌کنند و حال آنکه هنگامی که شبانه با یکدیگر چاره جوئی می‌کنند و سخنانی می‌گویند که خدا از آنها راضی نیست، خدا با آنهاست. و خدا بهر چه می‌کنند آگاه است.

در شماره ۷، صفحه ۲، آمده است.

ومن يعمل سوءا او يظلم نفسه ثم يستغفر الله يجد الله غفورا رحیما . هر کس عمل زشتی انجام دهد یا به خودش ظلم کند سپس از خداوند بزرگ بخواهد

او را ببخشد، خداوند او را می‌بخشد، زیرا خداوند بزرگ‌بخشنده و مهربان است.

۸- حمایت از ضعیف و مخالفت با قوی در ادبیات کودکان به فراوانی نمودار شده است. توکل به خدا و توسل به سلاح وحدت یعنی الله اکبر در ادبیات کودکان بخوبی چهره نموده است.

۹- تشویق کودکان به دین داری و عبادت خداوند به فراوانی یافت می‌شود.

۱۰- پندها و نصیحتها و راهنمایی های اخلاقی چه بصورت شعر چه بصورت نثر رواج فراوان دارد، همچنین آوردن تمثیلهای و داستانهای اخلاقی و نتیجه گیری از آنها برای هدایت کودکان چشمگیر است.

۱۱- ادبیات کودکان با تجاربی که از این جنگ بدست آمده روش آموزش و پرورش جدیدی را مطرح و پیشنهاد می‌کند.

در روش پیشنهادی نرمی، دلپذیری، آسایش، نازک پروری و لطیف نوازی و رعایت طبعهای حساس و زود رنج در آموزش و پرورش مردود شمرده می‌شود و در برابر، بار آوردن بخشونت و سختی و عادت به تحمل شداید و ناملایمات و دشواریها و درآمدن به خلق و خوی مرد جنگ و ستیز و معارضا و مبارزه پیشنهاد می‌گردد.

در کتاب "روزنامه آخرین خبر" آمده است.

بعضی ها هم از دست این آدمهای نازک نارنجی نالان بودند و می‌گفتند شما اگر توی ویتنام بودید چه کار می‌کردید؟

به هر حال با تمام سختیها، همهء درو همسایه ها بخاطر کاری که در پیش داشتند وانمود می‌کردند که چیزی نیست.

و باز مثالی از این تغییر دید:

عروسک دلیر من

نیست حالا وقت بازی

من می‌روم از اینجا

با دشمنان بجنگم
دشمن دارد می‌آید
باید روم به میدان
ببین پدر می‌جنگد
برادر از شهادت
نمی‌ترسد می‌خندد
من هم مثل آنها
باید مسلح شوم

چهره جنگ در آثار کودکان و نوجوانان ایران*

اکنون که هفت ماه است جنگ، به کشور ما هم سرایت کرده است. برای آنکه بدانیم کودکان و نوجوانان ما با چهره گریه جنگ چه برخوردی دارند، از آنها خواستیم که نظرات خود را برای ما بنویسند، وزارت آموزش و پرورش هم طی بخشنامه‌ای، چنین درخواستی را از دانش‌آموزان کرد. تعداد ۳۵۰ نوشته از کودکان ۸ تا ۱۴ سال بدست ما رسید. کلیه نوشته‌ها و اظهارنظرها مورد مطالعه قرار گرفت و از مجموع آنها، نظرات صادقانه کودکان و نوجوانان در باره جنگ، مطالبی استخراج گردید که به شرح زیر و به ترتیب پیوست ارائه می‌شود:

— مفهوم جنگ

— اثرات جنگ

— جنگ کنونی

— امیدها

۱ — مفهوم جنگ

زمانی بود که فقط اسم جنگ را می‌دانستم و به من گفته بودند که جنگ کردن زشت و ناپسند است. ولی نه من و نه شما جنگ را به صورت واقعی ندیده بودیم.

جنگ لغتی است فریبنده، انسان را در وحله اول به یساد

شجاعت‌ها، رشادت‌ها، قهرمانی‌ها، بی‌باکی‌ها و دل‌آوری‌ها می‌اندازد و حال آنکه همیشه اینطور نیست.

قدمت جنگ به قدمت خلقت انسان است، از وقتی که انسان پایه عرصه هستی نهاد جنگ کرد.

جنگ در طول زندگی بشر همیشه وجود داشته، ابتدا جنگ با طبیعت بود نه با هم‌نوع، اما امروز جنگ، جنگ انسان با هم‌جنسان خود است و معنای آن از بین بردن انسان و کشتن بشری است بدست بشری دیگر و جلوه دادن انسان است به صورت حیوان، حیوان درنده هم حیوان غیر از جنس خودش را شکار می‌کند و می‌خورد. بجز انسان و موش صحرایی هیچ موجودی دیده نشده که یکدیگر را بکشند.

جنگ بلای بشریت است. از بلای آسمانی هم ناراحت کننده تر و بدتر است. و احمقانه ترین کاری است که بشر می‌کند. جنگ چیز بدی است، من از آن خیلی بدم می‌آید، یکی از امراض و بدترین مرض‌های جامعه بشری است، یکی از عوامل ویرانگر در دنیا است، یکی از پدیده‌های مخرب اجتماعی امروز است، بجز آدمکشی و ضرر فایده‌ای ندارد. آیا می‌شود که انسان خانه خود را از دست بدهد و باز هم جنگ خوب باشد؟ جنگ مظهر بدی و صلح منعکس کننده فطرت نیک است.

طمع انسان از آغاز همیشه برایش زیان آور بوده است، کینه و حسادت، جنون قدرت، حرص و آزا، خودپسندی و خودخواهی رهبران مقتدر و دیکتاتور، زورگویی ظالم به مظلوم و ستم‌دیده از عوامل اصلی بوجود آمدن جنگ است. جنگ در حقیقت پدیده‌ای است که توسط غارتگران و قدرتمندان جهان به مردم آزادی طلب و استقلال جو تحمیل شده، زمامداران و زورمندان تشنه جاه و مقام آن را بوجود می‌آورند، همیشه از سوی امپریالیستها دامن زده می‌شود، نه به نفع ملت‌هاست و نه به نفع دولت‌های کوچک، فقط به سود عده‌ای از کشورهای قدرتمند است، چون آنها می‌توانند اسلحه

بیشتری بفروشتند و پول بیشتری بدست آورند و می‌خواهند منابع کشورهای مستضعف را چپاول کنند .

کشورهای سرمایه داری برای حفظ منابع خود همیشه کوشش می‌کنند که از دسترنج مردم فقیر استفاده نموده و سعی در این دارند که نگذارند ملت ضعیف سربلند کند .

جنگ دعوی بین دولتهاست ، مردم در آن کاملاً " بی‌تقصیرند ، اما چه کنند باید آنرا بپذیرند . جنگ کلمه‌ء است که شنیدن آن هر وطن دوست را به دفاع و بیرون راندن دشمن از مرز و بوم و زادگاهش وادار می‌کند . هیچ عنصر انقلابی و میهن پرستی حاضر نخواهد بود که ذره‌ء از خاک میهنش در اشغال دشمن تجاوز گر باقی بماند .

آنچه مهم است ، ماهیت جنگ است که ما را وادار می‌کند در جنگ شرکت کنیم یا آنرا محکوم کنیم .

کسانی که جنگشان قیام علیه ظلم و کفر بوده است اگر شکست هم بخورند فاتحان تاریخند .

جنگ به دو دلیل اساسی بوجود می‌آید ، گاه برای آزادی ، گاه برای اعمال نفوذ . جنگ زمانی چهره زیبایی بخود می‌گیرد که مردم برای حق طلبی علیه زورگویان قد علم کنند .

جنگ ، قیام خلقی علیه استبداد حاکم ، استعمار ، فقر ، بدبختی و بیچارگی است . بعضی از مردم برای دفاع از وطنشان جنگ می‌کنند . انسان چه از لحاظ اخلاقی و چه از لحاظ شرعی مکلف است در دفاع از آب و خاک وحشیت و ناموس خود بجنگد که به آن بایستی نام دفاع و مبارزه نهاد که ترک آن خود ننگین و خفت آور و نکبت بار است .

نوعی جنگ بین دو نیروی برادر و دوست صورت می‌گیرد که به ضرر هر دو تمام می‌شود . اکثر جنگها جنبه تهاجمی یا تسخیری دارند .

بالا ترین این جنگها ، جنگ ابر قدرتها با کشورهای جهان سوم است . اغلب جنگها برای نفع مادی است ، اسلام با جنگ مخالف است .

جنگهارا معمولا "کسانی راه می اندازند که از وجود آن سود می برند ، در اکثر جنگها حق با یکی است و دیگری حاضر به قبول حقیقت نیست ، پس جنگ بین حق و باطل همیشه ادامه خواهد داشت .

جنگ بد است ، چون بچه ها بی پدر و مادر می شوند و جنگ زیباست ، چون مردم حماسه ها ، قداکاریها و جانبازی های زیادی می آفرینند .

مبارزه با جنگ فرق دارد . فرق از میناست ، مبارزه ، مبارزه مردم ویتنام است ، مبارزه ، حماسه هاست ، مبارزه ، مبارزه دست خالی یک ملت علیه نظام بندگی است . مبارزه مردم را از خواب بیدار می کند و موجب روشنی و آزادی می شود . مبارزه علامت برانداختن ظلم هاست که در بیشتر کشورهای مستعمره و زیر ظلم دیده می شود .

انقلاب نیز نوعی ، جنگ است . ممکن است مسلحانه و طولانی یا کوتاه مدت و غیر مسلحانه باشد . مردم برای اینکه بار استعمار را تحمل نکنند به خروشی عظیم دست می زنند .

البته هر جنگی محکوم نیست ، جنگ تجاوزکارانه و جنگی که برای کشورگشایی انجام می گیرد محکوم است ، جنگی که برای رهایی از ستمگران و رهایی وطن از دست ظالمان انجام می گیرد ، خیلی خوب است . توده ها نه تنها خواستار جنگ و درگیری نیستند ، بلکه سرسخت ترین مدافعان صلح اند . در هیچ جنگی نه کشور غالب و نه کشور مغلوب استفاده نمی کنند ، برای کلمه آزادی چندین هزار نفر مرده یا زخمی شده اند .

همه مردم به جنگ می روند که بردشمنانشان پیروز شوند ، هدف هر دو ، کشتن واز بین بردن هر چه بیشتر از افراد طرف مقابل و نفوذ در خاک آن کشور است .

دول قدرتمند جهان به عوض آنکه در تهیه و مسائل آموزش و تربیت نسل بشر که تازه از جنگ خانمانسوز نجات یافته بودند ، جدیت بیشتری مبذول دارند ، هم وغم خود را برای کسب امتیازات واهی و قدرت

طلبی بکاربردند. اصولاً "جنگها را باید به حساب نادانی انسانها گذاشت، همانطور که انسان می‌تواند تا بالاترین مقامات و درجات اخلاقی صعود کند، نیز می‌تواند تا پست‌ترین درجات سقوط نماید.

کارشناسان معتقدند که اگر جنگ سومی در بگیرد کمتر کسی می‌تواند کمر خود را راست کند. سازمانی باید در موقع جنگ بین دو کشور میانجی شود و حق را به حق‌دار بدهد. ما باید از پیدایش جنگ به هر صورت جلوگیری کنیم.

تا زمانی که دوستی و محبت وجود دارد به جنگ و خونریزی هیچ احتیاجی نیست.

۲- اثرات جنگ

عواقب جنگ از خود جنگ بدتر است، این پدیده هولناک با نابودی مراکز صنعتی و علمی همراه بوده، فقر اقتصادی و سرانجام فقر فکری و معنوی برای مردم پیش خواهد آورد. در جنگ، تمام معادن و صنایع و مناطق مسکونی از سوی دشمن بمباران می‌شود، اغلب این خسارات برای همیشه باقی خواهد ماند یا سالهای سال طول می‌کشد تا جبران شود. سرمایه‌داران که همواره از شرایط نامطلوب به سود خود و به ضرر مردم بهره می‌جویند، با شروع جنگ بهانه‌ای تازه می‌یابند تا به کمبود گرانی رنگی مشروع بزنند. گرانی هم تأثیرش را در نهایت بر زندگی توده‌های رنجبر و خانواده‌های کم‌درآمد می‌گذارد.

کشتار نیروی انسانی، بدست دشمن، مصیبت بزرگی است و به سختی ممکن است بعد از جنگ چنین افراد مفیدی را تربیت کرد. بعضی از دانشمندان معتقدند که کشتارهای چند میلیونی خوب است و از انفجار جمعیت جلوگیری می‌کند ولی آیا این حرف را برای بهتر و بیشتر زندگی کردن خودشان نمی‌زنند؟ کشتارها را دوست دارند، برای اینکه خودشان بتوانند بهتر زندگی کنند.

کشورهائی که با هم می‌جنگند تا مدت زیادی نخواهند توانست خسارات جنگ را جبران کنند و مجبورند که برای آبادی کشورشان دست نیاز به سوی کشورهای استعمارگر و صنعتی دراز کنند و به آنها وابسته شوند. البته باید اضافه کرد که اکثر ملل جهان که اکنون جزو ملل متمدن و پیشرفته محسوب می‌شوند، پس از جنگ بود که به پیشرفت نائل شدند. اگر جنگ جهانی اول و دوم بوجود نیامده بود هرگز چنین پیشرفتی در جهان میسر نمی‌شد. بیشتر کشورهای پیشرفته در موقع جنگ و درگیری به اختراعات و اکتشافات زیاد نائل شدند. پایان هر جنگی شروع کوشش و سازندگی است. در جنگ با وجود بسیاری از مصائب و زنجها، تکنیک و صنایع پیشرفت می‌کنند.

عواقب جنگ آزادی و وحدت است. جنگ می‌تواند انسانها را از ذلت و خواری برهاند. رویهم رفته همه پیشرفت و آبادنی بعد از جنگ به ناله یک مادر فرزند از دست رفته یا ناله یک مجروح و معلول نمی‌آرزد. جنگ این کلمه لعنتی که هزاران هزار انسان را به کام مرگ و ناکامی می‌کشانند و زندگی مردم بیگناه را نیست و نابود می‌سازد. چه جوانهایی که در جنگ شهید می‌شوند، چه خانه‌هایی که ویران می‌شود، چه شهرهایی که از بین می‌رود. جنگ می‌تواند مادر و پدری را بی‌فرزند، بچه‌ای را یتیم، کودک شیرخواری را در آغوش مادر هلاک کند، خانه‌های پر مهر و محبت و صفارا و پیران و خانواده‌هایی را از هم بپاشد. این آتش خانمانسوز، مدرسه‌ها را که مکان علم و دانش بوده به خرابه‌ای تبدیل می‌کند و بین افراد یک ملت یا چند ملت خصومت می‌آفریند. افرادی که در جنگ شرکت می‌کنند یا می‌کشند یا کشته می‌شوند، زخمی می‌کنند یا زخمی می‌شوند. حتی انسانهای بی‌گناه را قتل عام می‌کنند. چه بسیار جوانانی که با آرزوی جوانی در پشت جبهه‌ها در انتظار نوری در تاریکی نشسته‌اند و انتظار ساعتی را می‌کشند که در خانه‌های خود و در کنار خانواده‌شان باشند. سرباز دست‌فرمانده را می‌گیرند و به او

می‌گوید: هرگز سرزمینم و خانه‌ام را نخواهم دید؟
 امروزه بیشتر کسانی که از دنیا می‌روند در جنگ کشته می‌شوند.
 در شهرهای جنگ زده سکوت مرگباری حکمفرماست، فقط گاهی این سکوت را
 شلیک چند تیر می‌شکند. و قلب مادری را می‌شکافد. آیا جنگ افروزان
 گریه بچه‌های یتیم و شیون مادرانی که جنازه فرزندان خود را از زیر آوار
 بیرون می‌کشند، می‌شنوند؟ جنگ برای کودکان بیشتر ناگوار است، چون
 ممکن است بی‌خانمان یا یتیم شوند، در مدرسه‌ها و خانه‌ها در زیر توپ
 و تانک جانشان را از دست بدهند ولی از همه اینها بدتر این است که یتیم
 شوند. چون در موقع جنگ کمتر کسی به فکر بچه یتیم است و او ممکن است
 از گرسنگی و بیچارگی تلف شود. جنگ پیروزی و شکست دارد، حتی
 پیروزی‌اش نیز بدون کشتار نیست حالا چه رسد به شکستش، جنگ دود و
 آتش است، وحشت است، خون است، آتشی است که بر همه جا زبانه می‌کشد،
 پیرو جوان نمی‌شناسد، کشتار است، خرابی است، آوارگی است، بیچارگی
 است، معلولی است، قحطی است و هزاران هزار درد و رنج دیگر. تمام آثار
 شومش را با پوست و گوشت خود لمس می‌کنیم.

خانه ویران را دو باره می‌توان ساخت ولی برای کودک مادر از
 دست داده چگونه می‌توان مادر ساخت.

اگرچه جنگ باعث بی‌خانمانی و کشته شدن عده زیادی می‌شود ولی
 نمی‌توان از شرکت در آن خود داری کرد. اندیشمندان کشورها باید فکری
 کنند و چاره‌ای برای پایان دادن به این جنگها بیندیشند. آخر این نفت
 چقدر باید ارزش داشته باشد که آمریکا بخواهد کودکان را یتیم کند؟ آیا
 جنگ جهانی اول و دوم نتوانست برای دنیا درس عبرتی باشد؟

۳- جنگ کنونی

ایران همیشه میدان تاخت و تاز بوده است - کاخ ظلم هیچوقت

اجازه نمی‌دهد از ته قلب نفس راحتی بکشیم. در جنگ ایران و عراق، ملت عراق نمی‌خواهد با ما جنگ کند، این دولت عراق است که خواستار جنگ است. آمریکا این جنگ فرسایشی را بین دو ملت راه انداخته و دوباره می‌خواهد تمام معادن و نفت های ایران را بیرون بکشد، تا به مردمش رفاه بدهد و مردم بیچاره ما از بین بروند، آمریکا باید از نفتی که در کشور خود دارد استفاده کند، آمریکا خیلی حقه‌باز است. به نظر من جنگ ایران و عراق بر سر آن سه جزیره است و عاقبت این جنگ هنوز معلوم نیست. آیا بهتر نبود این سلاح‌ها بر ضد دشمن اصلی ما به کار می‌رفت؟

جنگ اخیر بیش از دو میلیون آواره به جای گذاشته، و آوارگانی که خانه و کاشانه خود را از دست داده‌اند و مجبورند سیل دشنام‌ها، اتهامات و زخم زبان انحصارطلبان را مبنی بر ترس و فرار از جنگ تحمل نمایند، هر آواره ای یکی از ماست، ما نباید آنها را ضد انقلاب بخوانیم، ما باید به آنها کمک کنیم، دولت باید به آنها کار و خانه بدهد.

این جنگ باید تمام بشود. زیرا نتیجه جنگ برای هر دو ملت ایران و عراق، جز ویرانی و نابودی و کشتار چیز دیگری نیست، پس باید به سردمداران ملل جهان، توجه داده شود که تا می‌توانند برای جلوگیری از این فجایع از جنگ خودداری کنند و آتش خود خواهی و غرور خود را به طریق دیگری تسکین دهند. در ظاهر در این جنگ تحمیلی، یکی غالب و دیگری مغلوب معرفی می‌شود ولی در حقیقت هر دو کشور مغلوب ابرقدرت‌ها شده‌اند.

جنگ ایران و عراق به ضرر هر دو دولت است و به نفع ممالک دیگر جهان که دارای کارخانجات تولید اسلحه و وسائل جنگی می‌باشند. از نظر من، عاقبت این جنگ چیزی به نفع این کشور و آن کشور نیست جز اینکه جوانان دو کشور کشته می‌شوند. در این جنگ تحمیلی عده بیشماری از مردم عراق کشته شدند،

مردم عراق مسلمانند و نباید برادر مسلمان را کشت ، اساس دین الهی اسلام چیزی جز الفت ، محبت و نوع دوستی نیست .

امروز این سؤال در برابر ملت ایران قرار دارد که با توجه به قطع درآمد نفت ، بار هزینه جنگ بردوش چه طبقه ای قرار دارد ؟
اگر این جنگ پایان یابد ، دانشگاهها باز می شوند و کسانی که دانشگاهی هستند به دانشگاه می روند . همه داوطلب پایان بخشیدن به جنگ هستند ولی خاتمه یافتن آن باید توأم با شرافت باشد .

چه خوب بود که همه ما برای حقوق یکدیگر احترام قائل می شدیم و خون یکدیگر را نمی ریختیم . چه خوب بود در عوض تخریب سرزمین یکدیگر به آبادی آن می پرداختیم و قلبهایمان را از کینه و دشمنی پاک می کردیم . من می دانم ، که اگر جنگ تمام شود ، پدرم باز در آن گرمای طاقت - فرسا به پالایشگاه بر خواهد گشت و آنرا تعمیر خواهد کرد . من دوست دارم این جنگ پایان پذیرد و همه مردم ایران در آزادی زندگی کنند .
اما جنگی که حالت دفاعی داشته باشد و ملتی که بخواهد ، از حیثیت و شرف و تمامیت خاک خود دفاع کند ، این جنگ نه تنها مردود نیست بلکه قابل ستایش است .

هیچکس دفاع قهرمانانه مردم الجزایر و دلاوریهای مردم ویتنام را علیه کشورهای استعماری فرانسه و آمریکا محکوم نمی کند ، زیرا جنگ حق آن دو ملت بود . من آرزو دارم هیچوقت جنگ نشود ، جنگ خیلی ناپسند است ، ولی وقتی ستمگری حمله کرد و یا کشوری به کشوری دیگری تجاوز کرد ، باید جنگید و ستمگر را نابود و کشور متجاوز را بیرون راند .

خلق ایران هرگز زیر بار ظلم و زور جهانخواران نمی رود ، وظیفه هر ایرانی است که پوزه دشمنان و متجاوزین را به خاک بمالد و تا آخرین قطره خون در راه دفاع از وطن بجنگد .

جنگ باید ادامه یابد تا شهرهای از دست رفته باز پس گرفته شود .

این جنگ تحمیلی است و باید تا آخرین لحظه پایداری کرد. اگر در جبهه‌های جنگ به ما احتیاجی داشتند ما هم به جبهه می‌رویم. ملت ایران زیر بار ستم عراق نخواهد رفت و خود را برای جنگ با عراق آماده می‌کند. ما ایرانیها از ته قلب دوست داریم که ایران پیروز شود، تا بتوانیم چنان درسی به دشمن بدهیم که دیگر در جهان کسی به هوس تجاوز نیفتد، اگر ما جنگ را ببریم می‌توانیم ملت عراق را مسلمان کنیم. ولی هیچ موقع با این جلادان صلح نمی‌کنیم.

۴- امیدها

جنگ راه حل مشکلات نیست، فقط دانایان و عاقلانند که برای حل مشکلات پیشنهاد بحث و گفتگو می‌کنند.

با امید روزی که بین تمام کشورها و تمام انسانها صلح و دوستی و برادری وجود داشته باشد. با امید روزی که دست در دست هم دهیم و به کسی زور نگوئیم.

با امید روزی که خرابیهای جنگ درست شود و کشتزارهای ویران کاشته شود، با امید روزی که بچه‌ای در اثر جنگ یتیم نشود، خانه‌ای خراب نشود و انسانی قربانی جنگ نگردد و خون بیگانه‌ی نریزد.

با امید روزی که برده صلح تمام دنیا رافراگیرد و دیگر اسمی از جنگ برده نشود. آرزو دارم، جنگ ما با عراق هرچه زودتر تمام شود و آنهایی که در جبهه هستند پیش خانواده‌های خود برگردند. آرزو دارم که صلح و آرامش در کشورم برقرار شود و همه با اتحاد و یگانگی آثار این جنگ شوم را پاک کنیم و بالاخره با امید پیش نیامدن جنگ غیر عادلانه و اتفاق افتادن جنگ عادلانه.

نکته هایی از بحث :

– مقالات جالب بود. در این نشست کوشش ما اینست که بطور کلی چهره جنگ را از دو جنبه مورد بحث قرار بدهیم . یکی اینکه ، تاثیر جنگ در نوشته های کودکان چگونه بوده است و دیگر اینکه نویسندگان در آثار خود راجع به جنگ چه باید بنویسند ؟

– کودک تحت تاثیر محیطش است . شعارها و تبلیغات در کودکان اثر می گذارد ، کودکان در مقابل حوادث ناشی از جنگ دو عکس العمل نشان می دهند ، حالت خمودگی پیدا می کنند و به انزوای فکری فرو می روند یا بازتاب خشن ، انتقام جویانه و ضدیت با اجتماع نشان می دهند .

– اینکه نویسندگان در باره جنگ چگونه باید بنویسند ، بستگی به جهتی دارد که نویسندگان در آثار خود به کودکان ارائه می دهند ، نویسنده می تواند حس انتقامجویی را در آنها بیدار کند و یا اینکه آنها را به دفاع از وطن و مبارزه در راه پیروزی حق و حق طلبی تشویق کند .

– آنچه برای نویسنده کتابهای کودکان مهم است ، اینست که به کودک بنمایاند که جنگ چیز خوبی نیست ، اما زمانی که مسئله دفاع از مقدسات ، شرافت و هست و نیست خودش است ، جنگ ضروری است ، باید به کودک فهماند که همبستگی واقعی او زمانی بروز می کند که در مسیری که جامعه حرکت می کند ، حرکت کند . ایجاد روح بدبینی و پرخاشگری بی جهت در کودک برای سلامت جامعه خطرناک است ، نویسنده باید حس امید و خوشبینی را در کودک بیدار کند تا او ایمان بیاورد که دنیا مملو از جنایات و بدیها نیست .

– جنگ واقعی است که وجود دارد کودکان با احساس خود با آن برخورد می کنند ، عده ای از نویسندگان با هدف مشخصی به تفسیر از جنگ می پردازند ، ولی اول باید واقعیت جنگ را بررسی کرد ، علت و

جریانش را یافت تا بتوان به شناخت منطقی تری دست یافت .

— باآنکه نویسنده مقاله "چهره جنگ در ادبیات کودکان ونوجوانان" سعی داشتند جهت گیری نکنند اما اینطور احساس می شود که با هر آنچه که موافق بوده اند گفته اند نه آنچه که واقعیت بوده است . و باز در مقاله "چهره جنگ در آثار کودکان ونوجوانان ایران" این سؤال مطرح است ، که آیا تمام گفته ها متعلق به کودکان بوده یا نه . فکر می کنم که واقعیت با این مطالب تطبیق نمی کند . بچه ها از یک جانبه نگری بزرگسالان در امان نیستند ، و ما در هر حال نظرم آن را به آنها تلقین می کنیم . و وسائل ارتباط جمعی بر کودکان ونوجوانان تاثیر فراوان دارد .

— برای بررسی همه جانبه باید خیلی پیش از اینها بحث کنیم ، مقالات ارائه شده فقط زمینه ای بود برای ارائه بعضی نظرات دوستان ، تا به این ترتیب اعضای شورای کتاب کودک نیز همراه نویسندگان و دیگر دست اندرکاران ادبیات کودکان به فکرنشینند ، که کدام راه برای بیان چهره جنگ در ادبیات کودکان صحیح تر است ؟ شورا نمی گوید که به پاسخ مورد نظر رسیده ایم و اینک نظر خود را به شما ارائه می دهیم ، توجه داریم که مقالات همه مسائل را در بر ندارد و نمی تواند هم داشته باشد . بررسی چنین مهمی در دو سه مقاله نمی گنجد . سعی بر اینست که در این زمان کوتاه که دور هم نشستیم در حول و حوش موضوع صحبت کنیم و این سمینار را آغازی بدانیم برای تفکر و اندیشه بیشتر .

— بی مناسبت نیست از ملک الشعرء بهار یادی بکنیم که در این زمینه قصیده ای بسیار محکم دارد ، این قصیده آخرین قصیدهء شاعر است که در سال ۱۳۲۹ سروده است .

بهار می گوید:

فغان ز جغد جنگ و مرغوای او
 که تا ابد بریده باد نای او
 بریده باد نای او و تا ابد
 گسسته و شکسته ، پر و پهای او
 زمن بریده یار آشنای من
 گز و بریده باد آشنای او
 چه باشد از بلای جنگ صعبتر
 که گس امان نیابد از بلای او
 شراب او ز خون مرد رنجبر
 وز استخوان گار گر غذای او
 همی زند صلاى مرگ و نیست گس
 که جان برد ز صدمت صلاى او
 همی دهد ندای خوف و می رسد
 به هر دلی مهابت ندای او
 همی تند چو دیوپای در جهان
 به هر طرف کشیده تارهای او
 چو خیل مور ، گرد پاره شگر
 فتد به جان آدمی عنای او
 به هر زمین که باد جنگ بروزد
 به حلقها گره شود هوای او

والی آخر.....

این یادآوری است به همه نویسندگان آثار کودکان و نوجوانان که رسالت زبان فارسی را از نظر دور ندارند .

— سلام بر صلح، در مقاله "چهره جنگ در آثار کودکان و نوجوانان" گفته اند که ۷ ماه است در کشور ما جنگ شروع شده ولی در غرب کشور ما ۲ سال است. که جنگ درگیر است. همه برای صلح دعا کنیم و جنگ را حس کنیم در ارتباط با زندگیمان، جامعه و آینده کودکانمان و سرنوشت کشور عزیزمان ایران، با سعه صدر و وسعت نظر که باید شما تبیین کنندگان شما باشید به عنوان پدر و مادر، انسانهای مسئول و متعهد و نویسندگان، آرزو داریم روزی جنگ تمام شود بخصوص جنگهای داخلی.

— صحبت از تاثیر جنگ است در ادبیات کودکان و می خواهیم از ماحصل این بحث ها رهنمودی بدهیم به نویسندگان ادبیات کودکان. نظرات گوناگونی در مورد جنگ مطرح است، عده ای جنگ را پیروزی اسلام بر کفر می دانند و عده ای جنگ را ناشی از نژاد پرستی می دانند، عده ای نیز از جنگ برداشت ناسیونالیستی دارند. عقاید بسیار مختلف است. ماهیت جنگ معلوم نیست و تازمانی که ماهیت آن روشن نشود، چگونه می خواهیم رهنمود بدهیم.

— درست است هر کدام از ما احساسی نسبت به جنگ داریم، اما اگر اکثریتی متفق القول باشند این خود می تواند رهنمودی به نویسنده ارائه دهد و پیام نویسنده که در کتاب می آید کودک را تحت تاثیر قرار می دهد. دسته ای از نویسندگان به عمد پیام خشونت و دشمنی به کودک می دهند. دسته دیگر بی تفاوت به مسئله می نگرند یا ترجیح می دهند ساکت باشند و چیزی ننویسند. این مقالات تنها سرآغازی بود برای ایجاد بحث و شورا باید کار را ادامه دهد تا به نتیجه برسد. پیشنهاد می کنم همه نظراتشان را مطرح کنند یا بنویسند. شورا بررسی کند و ماحصل آن را به ترتیبی به اطلاع نویسندگان برساند. نکته جالب در مقاله "چهره جنگ در ادبیات کودکان و نوجوانان" جنبه ادبی آن بود، و اشاره به نکاتی بود که در ادبیات ما آمده، در عین حال نویسنده به مفهوم قالبی در باره جنگ که در ادبیات کودکان وارد شده توجه نموده است، احساس می کنم مجموعه

این مقالات حاوی توصیه‌هایی است به نویسندگان ادبیات کودکان .
 - بنظر می‌رسد مقالات ایجاد سوءتفاهم کرده است ، منظور انعکاس
 صادقانه واقعیات بود ، اگرکل ادب فارسی را به بررسی بگیریم ، مساله جنگ
 در ادبیات فارسی و ادبیات کودکان درست شکافته نشده است ، از باب مثال :
 "داستان رستم و دیو سفید" .

- ما قبول داریم که ادبیات هنر است ، اما نویسنده هم متعهد
 است . نویسنده ای که از جنگ می‌نویسد باید بینش لازم را داشته باشد و
 بداند که جنگ یک واقعیت تاریخی است و باید آن را در طول تاریخ دید ،
 علت تاریخی جنگ و اینکه چرا جنگ‌ها برپا می‌شود ، مسئله ایست اصلی که
 باید کودکان بدانند نه اینکه فقط باید جنگید ، این حرف خیلی خطرناک
 است .

- گرچه شورا کوشش دارد که از واقعیت صرف صحبت کند ولی بیان
 واقعیت صرف و بی طرفی وجود خارجی ندارد . جنگ افغانستان جنگ نیست ،
 جنگ ویتنام جنگ نیست ، "چو ایران نباشد تن من مباد" شعار توران بود .
 - معتقدم که انسان را نمی‌توان از تفکرش جدا کرد . جنگ دوبعد
 دارد شکل جنگ و ماهیت آن ، اگر شکل جنگ را به کودکان ارائه دهیم به
 جنگ با معیار خاص توجه کرده ایم ، اما اگر ماهیت جنگ را بشکافیم به بعد
 دیگر آن پرداخته ایم که بسیار پرازش است .

- دو نکته را نباید فراموش کرد اول اینکه ادبیات کودکان یک هنر
 خلاق است ، ما نمی‌توانیم بگوئیم که نویسندگان چگونه بنویسند و چطور
 بنویسند ، دور از انصاف است ، تعیین تکلیف برای هنرمند نادرست است ،
 او با احساس و بینش خاص خودش با مسئله برخورد می‌کند ، پس ما در این
 مرحله احساس خود را مطرح می‌کنیم و شاید برخی توصیه‌ها ، اما نکته دوم
 مهم است ، و آن اینکه نویسنده از شناخت دیدگاه خود کودکان بهره‌خواهد
 جست و خوب است که شورای کتاب کودک نظرات کودکان و تاثیرات جنگ
 را بر روی آنها نه تنها در تهران بلکه در تمام شهرها و شهرکهای جنگ‌زده

به نحوی جمع آوری نماید و حاصل این جمع آوری مواد خامی است که از احساس صادقانه کودکان جنگ دیده واز جنگ شنیده و نیاز هایشان بدست می آید و این اطلاعات می تواند روی نویسندگان و مصوران ادبیات کودکان تاثیر داشته باشد .

— از یکسو جنگ باید به کودکان به صورت یک پدیده نادرست ارائه شود و از سوی دیگر چگونه می توان احساس هنرمندانی را که در یکروز با حادثه ای عمیق برخورد می کنند و آنرا بر صفحه کاغذ می آورند نادیده گرفت؟

مسئله " بعد از جنگ وقتی صلح برقرار شد نویسندگان در آرامش ، کار را مجدداً " شروع خواهند کرد و تحلیل های همه جانبه تری را ارائه خواهند داد .

بهر حال آنچه مهم است ، اینست که جنگ باید در همه ابعاد آن به کودکان عرضه شود .

— به این نکته هم توجه داشته باشیم که جنگ خصوصیات سن کودک را در هم می ریزد . کودکانی که جنگ را می بینند خیلی زود بزرگ می شوند و کودکان دیگری که جنگ را شنیده اند از این رشد دور می مانند و دانستن این نکات برای نویسنده مهم است .

و به عنوان آخرین نکته اینکه تمام بحث ما در باره کتابهای داستانی بود در حالیکه به نوشتن کتابهای غیر داستانی در باره جنگ نیز باید توجه شود .

گزیده ای از کتاب های کودکان و نوجوانان
در باره جنگ در سده اخیر

داستان:

- ۱ - النسیل، روزالیزه. بچه های سووتو. ترجمه م. سجودی، نقاش لیزاکوپر. تهران، کتیبه، ۱۳۵۹.
- ۲ - امامی، غلامرضا. آی/براهیم. نقاش بهرام خائف. تهران. کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان، ۱۳۶۰.
- ۳ - انصاریان، تقی. خانه فلسطینی. قم، شفق، ۱۳۵۷.
- ۴ - انصاریان، تقی. قصه فلسطینی. قم، شفق، ۱۳۵۷.
- ۵ - انصاریان، تقی. کوچولوهای فلسطینی. قم، شفق، (بی تا)،
- ۶ - تابن، جن سن. برج دیده بانی. ترجمه م. کاشفی. تهران، پیوند، ۱۳۵۵.
- ۷ - تان، نگوین. کودک جنگجوی ویتنامی. (بی م)، معلمان پیشگام آذربایجان، ۱۳۵۸.
- ۸ - تبر، جیمز. آخرین گل: افسانه مصور. ترجمه ایراندخت-محصل. (تهران، مروارید، خانه کتاب، ۱۳۵۴).
- ۹ - داستان هایی از آلبانی. تهران، شاهنگ، ۱۳۵۸.
- ۱۰ - دودئون، موریس. تیستوسبز انگشتی. ترجمه لیلی گلستان. تهران، کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان، ۱۳۵۲.
- ۱۱ - دیونگ، مندرت. خانه شصت پدر. ترجمه جلال رضایی. تهران. کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان، ۱۳۵۲.

- ۱۲- ربیحاوی، قاضی. وقتی که دود جنگ در آسمان دهگده دیده شد. تهران، یاشار، ۱۳۵۹.
- ۱۳- ریول، آنتون. تو هرگز نخواهی گشت. ترجمه جوادورزنده. تهران، امیرکبیر، ۱۳۵۰.
- ۱۴- شولوخف، میخائیل. جبهه جنوب. ترجمه عباس باقری. تهران، پاپیروس، ۱۳۵۷.
- ۱۵- فون ویلیه، ژرژ. کودک، سرباز و دریا. ترجمه د. قهرمان. تهران، کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان، ۱۳۵۰.
- ۱۶- کعناعی، عنان. قصه های فلسطین. کلیدی تبرگونه. ترجمه غلامرضا امامی. تهران، مؤسسه انجام کتاب، ۱۳۵۹.
- ۱۷- کوئیر، النور. ساداگو و هزار مرغ ماهیخوار کاغذی. ترجمه مریم پیشگاه، نقاش رونالد هیلر. تهران، کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان، ۱۳۵۹.
- ۱۸- گلابدیره ای، محمود. اسماعیل، اسماعیل. تهران، کانون پرورش فکری و کودکان و نوجوانان، ۱۳۶۰.
- ۱۹- گومولوف، و. ایوان قهرمان ترجمه منصور رحمانی، تهران، مازیار، ۱۳۵۹.
- ۲۰- مجلسی، محمد (مترجم). ستارگانی در آسمان فلسطین. تهران، چاپ الف، ۱۳۵۹.
- ۲۱- وانگلی، واچی او. مرغ سفید کوچولو. ترجمه م. ج. جکتاجی. تهران، آوا، ۱۳۵۴.
- غیرداستان:
- ۲۲- آزادی برای زیمبابوه. ترجمه م. صدودی. تهران، کتیبه، ۱۳۵۹.
- ۲۳- برشت، برتولد. فاشیسم دشمن بشریت. ترجمه داریوش

- پیروی . مشهد ، نشر نوید ، (بی تا) .
- ۲۴ - پیرسون ، آیلین . رایش هیتلر . ترجمه معصومه طرفه . تهران ، مازیار ، ۱۳۵۹ .
- ۲۵ - جبههٔ میهن پرستان زیمبابوه . تهران ، کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان ، ۱۳۵۹ .
- ۲۶ - نامه های تیرباران شدگان . ترجمه م . تفضلی . تهران ، امیرکبیر ، ۱۳۵۷ .
- ۲۷ - وان ، تران دین . جاودانه مردی از ویتنام . تهران ، نگاه ، ۱۳۵۷ .
- ۲۸ - هومن ، محمد . جبههٔ خلق برای آزادی صحرا پولیساریو . تهران ، کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان ، ۱۳۵۹ .

آثار کودکان و نوجوانان :

- ۲۹ - اوسادا ، آرتا . بچه های هیروشیما . ترجمه رحیم رئیس‌نیا . تبریز ، انتشارات شمس ، ۱۳۵۷ .
- ۳۰ - فرانک ، آن . خاطرات یک دختر جوان . ترجمهٔ پرویز ع . بهروزی . تهران ، مروارید ، ۱۳۵۴ .
- ۳۱ - قدس رویای ما . نقاشی ها و نوشته های کودکان فلسطین . تهران ، کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان ، ۱۳۵۹ .
- ۳۲ - لوئیس ، جونز . از آن پس هرگز پروانه ای ندیدم . ترجمهٔ فرشته مولوی - هرمز ریاحی . شاهنگ ، ۱۳۵۸ .

جنگ در ادبیات کودکان و نوجوانان

هشت کشور جهان

برگزاری جلسات کارشورادر باره چهرهٔ جنگ در ادبیات کودکان و نوجوانان ایران انگیزه ای شد برای مطالعه سلسله مقالاتی که توسط صاحب نظران کشورهای فرانسه، آلمان غربی، اتریش، انگلیس، فنلاند، ایالات متحده آمریکا، و ژاپن در همین زمینه تهیه شده بود. این مقالات در فصلنامه بوک برد 'Book Bird' سالهای ۱۹۷۹ و ۱۹۸۰، مجله دفتر جهانی کتاب برای نسل جوان، چاپ شده است. اینک با ارائه رئیس مطالب هر یک از این مقالات سعی خواهیم کرد، شمه ای از اثرات جنگ جهانی دوم را بر ادبیات کودکان هر یک از این کشورها در اختیار علاقه مندان بگذاریم. بهمنچنین برای یادآوری، موقعیت هر یک از این کشورها را در طی جنگ جهانی دوم در چند جمله ذکر می کنیم.

فرانسه:

(. توسط نیروهای هیتلری اشغال شد . دولت دست نشانده داشت . نهضت مقاومت فرانسه در داخل و خارج فرانسه نقش موثری در آزادی فرانسه به عهده گرفت .) .

نویسندگان بسیاری در باره جنگ و اشغال فرانسه نوشته اند . در این زمینه هم کتابهای داستان وهم کتابهای مستند تهیه کرده اند . برای ارزیابی این کتابها عموماً " لازم است خواننده ومنتقد چند سؤال اساسی را مطرح کنند :

الف : نویسندگان از جنگ چه تصویری به کودکان و نوجوانان ارائه می‌دهد ؟
 ب : آیا این تصویر با واقعیت تطبیق می‌کند ، یا فقط بعضی از واقعیتها را نشان می‌دهد ؟

پ : هدف اصلی نویسندگان چیست ؟

ت : روابط دشمنان با یکدیگر چگونه تصویر شده است ؟

ث : در کشورهای دیگر نویسندگان این روابط را چگونه تصویر می‌کنند ؟

ج : آیا نویسندگان و ناشران دید ایدئولوژیک خاص به مسئله نگاه می‌کنند و با در نظر گرفتن آن وقایع را انتخاب می‌کنند ؟

موضوعهایی که نویسندگان فرانسوی در کتابهای خود به آن پرداخته‌اند

به شرح زیر است :

– شرح جریان اشغال ، از طریق نامه‌نگاری

– مبارزه کودکان در نهضت مقاومت

– بازتاب جنگ در روستاهای دوردست .

– کودکانی که زود بزرگ می‌شوند و کودکی را از دست می‌دهند .

– برخوردهای متفاوت مردم با مسئله جنگ .

– فرق آلمانها با نازیها .

– نقد رفتار آلمانها و فرانسویها . تیزی نقد گاهی بسوی فرانسویها نیز نشانه می‌رود .

– چهره جنگ در نقاط مختلف کشور ، شهرستانها ، پاریس ، دهات و شهرهای کوچک .

– محسوس کردن مشکلات و وقایع از طریق صحنه ها و مسائل .

– نقد آلمانها و همچنین فرانسویهایی که با آنها همکاری داشتند و نسبت به فرانسه خیانت کرده بودند .

– کار اجباری ، جاسوسی ، میلشیا .

– تلاش برای نشان دادن چهره وسیع تر و همه جانبه تری از جنگ .

ولی هیچیک از این کتابها عملاً " به سازمانهای جوانان که در اختیار دولت دست نشانده بودند و به اشغالگران خدمت می‌کردند اشاره‌ای ندارد. مسائل پس از جنگ نیز مطرح نمی‌شود و بطور کلی نویسنده عموماً " چهره‌های محدود و جزئی از جنگ را ارائه می‌دهد و کمتر به ارائه یک‌چهره کلی می‌پردازد.

در چنین کتابهایی مهم این است که نویسنده تصویر صادقانه‌ای از صحنه‌های تاریخی ارائه دهد. عوامل و عناصر بدلی و تصنعی را در داستانهای خود دخالت ندهد.

هدفهای ایندسته از کتابها را می‌توان چنین برشمرد:

۱- آشنا کردن نوجوانان با قسمتی از تاریخ کشورشان بطوری که بهتر بتوانند تاریخ معاصر خود را درک کنند.

۲- تشریح فجایع جنگ بدون مبالغه بیش از حد در آنها.

۳- آشنا کردن نوجوانان با واقعیت امید در سخت‌ترین شرایط.

در مورد چهره دشمن، نویسندگان فرانسوی از شگردهای زیر استفاده کرده‌اند.

الف- آلمانی یا آلمانیها را در پشت صحنه نگهداشته‌اند. حضورشان حس می‌شود ولی برخورد مستقیم با آنها بوجود نمی‌آید.

ب- آلمانیها را بصورت ایشان و آنها ارائه داده‌اند.

پ: به فرد آلمانی نقش اصلی داستان را محول کرده‌اند.

آلمانی را وقتی بصورت فرد ارائه داده‌اند گاه جنبه‌های مثبت هم پیدا کرده است ولی آلمانیها، در جمع همواره چهره منفی داشته‌اند. - تحول چهره آلمانی در ادبیات گذشته و حال فرانسه موضوع جالب توجهی است برای مطالعه.

آلمان غربی:

(. هیتلر، با وجود آوردن نظام فاشیستی، آلمان را مسلح کرد

وجنگ جهانی دوم راه راه انداخت . بیشتر کشورهای اروپائی را تحت اشغال در آورد و فجایع بیشماری را باعث شد .

از سال ۱۹۵۰ به بعد کتابهایی در باره جنگ جهانی دوم برای نوجوانان در آلمان انتشار یافت . این کتابها که شامل تجربیات جنگی ، وقایع گوناگون دوران جنگ ، سرگذشت نامه های مختلف ، فرار نازیها از آلمان می شود ، دارای معایبی است که نمی توان از ذکر آن صرف نظر کرد :

۱- مسائل نظامی را از مسائل اقتصادی و سیاسی و اجتماعی جدا می کنند بطوری که ماجراها و اعمال شخصیتها در محدوده نظامی ، فردی و خصوصی باقی می مانند . و این موجب انحراف ذهن خواننده از واقعیتهای فاجعه آمیز جنگ می شود و خطرناک است . در واقع ذهن نوجوان را برای پذیرش جنگ آواره می کند .

۲- جنبه خصوصی و انفرادی ماجراها سبب می شود که نوجوانان جنگ و عواقب آن را درک نکنند بخصوص که ماجرا پایان خوشی هم داشته باشد .

۳- تعدادی شرح حال از افرادی که در دوران جنگ صاحب مشاغل بودند ، جنبه توجیهی به اعمال خلاف آنها می دهد . چیزی مثل " المامور معذور " که مسئولیتهای انسانی را لوٹ می کند .

۴- در کتابهای مربوط به فرار نازیها از روزگار خود شکوه و شکایت دارند ، بطوری که نقش ظالم و مظلوم لوٹ می شود .

۵- در این کتابها از مشقات و درد ورنج مردم کشورهای اشغال شده توسط ارتش هیتلری کمتر اثری دیده می شود .

۶- کمتر کتابی به واقعیت هایی چون از بین بردن سازمانهای سیاسی ، کشتار یهودیان ، بازداشتگاهها و سایر قربانیان می پردازد بطوری که نسل جوان آلمان از آنچه قبلاً در دوران جنگ بوقوع پیوسته از طریق کتابهای آلمانی اطلاع لازم را بدست نمی آورد .

- ۷ - محدود کردن کتاب به ماجراهای فردی بدون ارائه آن در صحنه اصلی جنگ جهانی دوم سبب تحریف وقایع می شود.
- ۸ - مجموعه آنچه در آلمان غربی توسط کودکان و نوجوانان خوانده می شود، ریشه های حیات اندیشه های هیتلری و نازیسم را همچنان حفظ می کند و این اعلام خطری است برای نویسندگان مسئول.

اتریش:

(. اتریش قبل از جنگ جهانی دوم ضمیمه آلمان شد و به سازمانها و ادارات آلمانی وابسته شد. اتریشیها در ارتش آلمان به خدمت درآمدند. اتریش توسط متفقین آزاد شد و از نو بصورت کشوری مستقل درآمد.)
کودکان و نوجوانان اتریش، به دلیل اشتراک زبان، همواره تحت تاثیر آثار آلمانی بوده اند.

پس از اشغال اتریش توسط آلمانها (ضمیمه شدن) تبلیغات وسیعی در جهت تحمیل ارزشهای نژادی و سیاسی حزب نازی در اتریش صورت گرفت. سازمانهای جوانان هیتلری در اتریش فعال شدند. کتابهای هیتلر به عنوان جایزه به دانش آموزان اتریش داده می شد.

- پس از خاتمه جنگ و شکست آلمان نسل جوان اتریش با حقایق آشنا شد. سرگشتگی نسل جوان مدتها به طول انجامید. نازیها توده ها را به شدت در جهت منافع سیاسی خودشان سیاسی کرده بودند. شکست آنها و بر ملا شدن عملیات و فجایع آنها بحران روحی عمیقی در توده مردم و نویسندگان ایجاد کرد.

- مدت زیادی به مسئله جنگ فقط در ادبیات بزرگسالان توجه می شد و نسل جوان را با آن درگیر نمی کردند.

آغاز پیدایش آثاری در باره جنگ با انتشار کتاب "خاطرات آنا - فرانگ" شکل گرفت. دو کتاب دیگر نیز در پیدایش آثار اتریشی تاثیر

داشتند. کتاب "ژوزف و ماریا" و کتاب "بچه های خانه شماره ۶۷" هر دو به اثر جنگ بر کودکان اختصاص داشتند. بخصوص در کتاب دوم فقط به اشکال خارجی جنگ توجه نشده بود بلکه عمق فاجعه بطریقی مطرح می شد که کودکان می توانستند به مفهوم واقعی جنگ پی ببرند.

پس از ۱۶ سال سکوت، نویسندگان اتریشی قلم بدست گرفتند و در باره جنگ نوشتند. ولی نه جنگ در اتریش بلکه در ژاپن (ساداکو) و در لهستان (کودکان گتو).

در سال ۱۹۷۰ زمانی که کودکان دوران جنگ، دیگر مردان و زنان بزرگی شده بودند و می توانستند خاطرات خود را نقل کنند، کتابهایی در باره چهره جنگ در ادبیات کودکان اتریش پدید آمد.

این کتابها عموماً "از تجربیات شخصی الهام می گرفت. روایت تجربیات افراد معمولی است. بخصوص بچه ها در صحنه های جنگ، در آنها نویسنده قصد دادن اطلاعات تاریخی ندارد ولی کودکان خواننده تشویق می شوند تا به جریانات آن دوران از زوایای مختلف بنگرند.

انتقادی که عموماً "به این دسته از کتابها می شود این است که تجربیات در دایره های محدود باقی می ماند، بیشتر جنبه های عاطفی دارند، سرنوشت افراد را مطرح می کنند، روزنه هایی به وقایع آن زمانها باز می کنند ولی اطلاعات مجموعه ای نمی دهند.

در عوض این کتابها ارزش قابل ملاحظه ای برخوردارند. ادعا ندارند که کار معلم تاریخ را انجام می دهند. وقایع بزرگ را در نظر ندارند. ولی تجربه های خالص را در اختیار نسل جوان می گذارند و در نتیجه خوانندگان نوجوان می توانند، احساس شرایط آن دوران را بدست آورند و بفهمند که تنها برای زنده ماندن، افراد چه رنجهایی متحمل می شدند. هدف آنها بیشتر ایجاد انگیزه برای تفکر است.

نویسندگان این کتابها معتقدند که از این طریق بهتر می توانند

به تربیت سیاسی نسل جوان خدمت کنند، زیرا آنها را به واقعیات، مسائل، اسناد و رویدادهای سیاسی و اجتماعی علاقه‌مند می‌کنند و نسبت به شعارها و تبلیغات خاص حساس و نقاد می‌سازد.

اخیراً "پژوهشی در باره میزان آشنایی کودکان و نوجوانان با جنگ جهانی دوم انجام شده است. جوابهایی چون: من به مسائل سیاسی علاقه‌مند نیستم من حوصله مطالعه اینگونه مسائل را ندارم نمی‌خواهم کاری به این موضوع داشته باشم. بسیار نگران‌کننده است. کتابهای کودکان می‌توانند علیه اینگونه بی‌تفاوتی، عمل کنند و علاقه نوجوانان را به مسئله برانگیزند و مسائل حیاتی دنیایی را که در آن زندگی می‌کنند برایشان قابل لمس و قابل درک کنند.

انگلیس:

(. سیاستمداران انگلیس در روی کار آمدن و قدرت گرفتن هیتلر نقش موثر داشتند ولی انگلیس مورد حملات سهمگین نیروی هوایی آلمان قرار گرفت. ویرانی و خرابیهای بسیاری را تحمل کرد. مردم انگلیس شدت مقاومت کردند و سرانجام کمک همه کشورها و نیروهای ضد فاشیست دنیا، نظام هیتلری را از میان برداشتند.)

بسیاری از کتابهایی که برای کودکان بین سالهای ۱۹۳۹ تا ۱۹۴۵ چاپ شدند مطلقاً به جنگ اشاره نکردند. انکار نه انکار که جنگی با این عظمت در جریان است.

تعدادی از نویسندگان، حوادث خانوادگی و معمولی را موضوع کار قرار داده از جنگ، صحنه‌های طنزآمیزی ترسیم کرده‌اند و به وقایع جزئی جنگ، جنبه تفریحی داده‌اند.

بعدها مسائل مختلف جنگ، مثل تخلیه مدارس، تخلیه شهرها،

اعزام کودکان به آنسوی اقیانوس (کانادا) موضوع داستانهای نویسندگان شد. برخی از نویسندگان نیز داستانهای ماجرابی در باره حوادث جنگ نوشتند. شخصیت‌های اصلی اینداسته از داستانها نوجوانان هستند که با شجاعت و ابتکار و زیرکی در پی یافتن جاسوسان آلمانی، خلبانهایی که هواپیمایشان سقوط کرده و مین‌گذاری‌ها هستند. مجموعه این داستانها که برای تشویق و ترغیب نوجوانان نوشته شده است حالت شعاری پیدامی‌کند. بین سالهای ۱۹۷۳ - ۱۹۶۷ آثار ارزنده‌ای در باره جنگ جهانی دوم نوشته شد. خصوصیات بارز این کتابها را می‌توان چنین خلاصه کرد.

- شخصیتها وقهرمانان اصلی داستانها نوجوانان هستند.

- خوانندگان جوان از طریق آنها با واقعیات جنگ جهانی دوم از نزدیک آشنا می‌شوند. مهاجرت یهودیان، تخلیه مدارس، جدایی بین افراد خانواده‌ها و ... را تجربه می‌کنند.

- نویسندگان این کتابها، خاطرات دوران کودکی خود را نقل می‌کنند و چون برای آنها نقل تجربه‌ها در سالهای جنگ امری است طبیعی، کتابها جنبه تصنعی ندارند و تا حد زیادی به خنثی کردن اثر کمیکهای جنگی کمک می‌کنند.

- در مقایسه با کتابهایی که در دوران جنگ نوشته شده است، این کتابها بهتر و جامع‌تر جنگ را توصیف می‌کنند و واقعیات آن را نشان می‌دهند.
- ماجراهای آنها نیز عموماً "مربوط می‌شود به: پیدا کردن سلاح؛ خلبان آلمانی؛ حمله‌های شبانه هواپیماها، برخورد با اسرای جنگی، تلاش برای یافتن جاسوسان، بمباران لندن، ترس از مرگ، مرد شدن و مسئول شدن زودرس.

بین سالهای ۱۹۷۰ - ۱۹۶۰ نویسندگان انگلیسی ترجیح می‌دهند ماجراهای داستانهای خود را بیشتر در صحنه‌هایی از جنگ جهانی دوم ارائه دهند و این به چند دلیل است. یکی اینکه خود در آن زمان کودک بوده‌اند و می‌دانند جنگ برای کودکان چه مفهومی دارد. دیگر آنکه عموماً

ماجرها، زمینه‌های خوبی برای داستانهای کودکان هستند و بالاخره می‌خواهند واقعات دردناک جنگ را برای نسل جوان تشریح کنند.

کودکان انگلیسی از کتابهای سایر کشورها نیز مثل کتابهای فرانسوی، آلمانی، هلندی، دانمارکی و نروژی، استفاده می‌کنند.

فنلاند:

(در سال ۱۹۳۹ مورد تهاجم شوروی قرار گرفت و خط دفاعی مانرهایم تخریب شد. از آن به بعد تا پایان جنگ جهانی دوم مستقیم و غیر مستقیم درگیر جنگ بود.)

بین سالهای ۱۹۳۵ - ۱۹۲۵ کتابهای متعددی، جنگ را موضوع قرار داده و از آن به عنوان یک ماجرای باشکوه یاد می‌کنند.

بعد از سال ۱۹۳۹ (تهاجم شوروی) تعداد زیادی از داستانهای ماجراجویی وسطی از کودکانی که در جنگ شرکت می‌کنند و مشهور می‌شوند در بازار کتاب ظاهر می‌شوند. این کتابها باید ظاهراً "در حفظ روحیه موثر باشند. بنابراین در آن از ترس و شک صحبتی به میان نمی‌آید. مسایل سیاسی و اجتماعی روز مورد سؤال قرار نمی‌گیرد. تصمیمات مقامات را مورد شک قرار نمی‌دهند. جنبه‌های خشن، دردناک، غیر انسانی جنگ، جایی در داستانها ندارند.

در کتابهای از سال ۱۹۴۰ به بعد، جیره‌بندی، تاریکی و حمله‌های هوایی بصورت مسایل عادی و روزمره مطرح می‌شوند.

تنها در سال ۱۹۶۰، یعنی ۱۵ سال پس از پایان جنگ، نسل جدیدی از نویسندگان دست بکار نوشتن می‌زنند. نسلی که خود جنگ را از نزدیک تجربه کرده است. این نسل به سرنوشت مردم غیر نظامی، احمقانه بودن جنگ و شرایط زندگی جنگی، دردها ورنجهای جنگ توجه دارد. از کوچ لاپلندیها به سوئد و بازگشتشان، دهکده‌هایی که خود رازیر برف پنهان می‌کنند. مفقود شدن پدر و دردمادر، مرخصی آمدن پدر -

سرباز، بازگشت کودکی که چهارسال در سوئد زندگی کرده است و بازیافتن خانه محقر، صحبت می‌کند.

اگر در کتابهای قبلی بیشتر از امید در جنگ و پیروزی صحبت می‌شد، این نویسندگان یاس و ناراحتی مردم را منعکس می‌کنند. و همراه آن تصمیمات سیاستمداران را مورد سؤال قرار می‌دهند و به علل جنگ توجه دارند و مسایلی را عنوان می‌کنند که در گذشته طرح آنها ممنوع بود. در این کتابها وطن، دوستی در اعمال ارائه می‌شود و نه در کلمات پرطمطراق. کار باعث فراموش کردن آلام جنگ می‌شود. در هر حال آنچه مهم است توجه، دادن نسل جوان در اجتناب پذیر بودن جنگ، عدم ضرورت آن در دنیای امروز است. لازم است علل جنگ بیشتر مورد بررسی قرار گیرد تا نوجوانان در باره آن یک نظریه تقدیری بدست نیاورند.

ایالات متحده آمریکا :

(۰) به نفع متفقین وارد جنگ شد و با تامین سلاح و مواد غذایی و نیرو به شکست آلمان و ژاپن کمک کرد.)
در باره جنگ جهانی دوم در حدود ۱۸۰ کتاب برای کودکان و نوجوانان امریکایی نوشته شده است. ۱۲۰ کتاب غیر داستانی و ۶۰ کتاب داستانی. کتابهای داستانی به زندگی واقعی نزدیک تر می‌شود. کودکان امریکایی از سه طریق با وقایع جنگ جهانی دوم آشنا می‌شوند: از طریق ترجمه‌ها، نوشته‌های مهاجران، تجربه‌های سربازان امریکایی در جبهه تقریباً "هیچیک از این کتابها جنگ را پدیده‌ای شایسته تحسین عرضه نمی‌کنند (کمیکها کاملاً "استثنا می‌شوند) بیشتر جنبه‌های دردناک و منفی آن را ارائه می‌دهند.

اصولاً "این داستانها یا بوسیله کسانی نوشته می‌شوند که جنگ را تجربه نکرده‌اند ولی به فن نویسندگی مسلط هستند؛ جنگ را تجربه کرده‌اند ولی به فن نویسندگی مسلط نیستند؛ جنگ را تجربه کرده‌اند و

نویسنده مسلطی نیز هستند. البته ناگفته پیداست که تنها دسته سوم موفق به تهیه آثار ارزنده می‌شوند.

کودکان امریکایی باید جنگ را از طریق کتابهای خوب بشناسند. باید واقعیت‌های آن را لمس کنند. نه از طریق نام‌ها، تاریخها و مکانها بلکه از طریق واقعیت‌هایی چون جدایی، مرگ، خرابی، آوارگی که نتیجه مستقیم جنگ است.

دانش‌آموزانی که برای تانکها و هواپیماها و آلات و ابزار جنگی به هیجان می‌آیند، باید اختلاف بین تاریخ اسباب بازیها و داستان غم‌انگیز جنگ زده‌ها را درک کنند. آینده دست نسل جوان است و اگر عواقب جنگ را درست نشناسند، فاجعه‌ها تکرار خواهد شد.

ژاپن:

(. ژاپن به عنوان یک نیروی نظامی تحت‌انقیادیک نظام دیکتاتوری به چین و تمام کشورهای آسیای جنوب شرقی تسلط یافت در همه آنها دست به کشتار زد. به ایالات متحده امریکا حمله کرد و سرانجام با تحمل خسارات دو بمب اتمی شکست خورد.)

حقایق جنگ را باید برای کودکان گفت تا ارزش صلح واقعی را بدانند و آن را حفظ کنند. ژاپن کشوری مهاجم بود و بمبهای اتمی را تجربه کرد.

کتابهایی که در باره جنگ برای کودکان نوشته شده است به دو نهضت مربوط می‌شوند:

– نهضت پاسداری از صلح

– نهضت ضد سلاح اتمی

این کتابها تجربیات کودکان را در طی جنگ، قبل و بعد از آن می‌نمایانند.

در این کتابها از کودکان تحقیر شده، یتیم شده، کودکانی که

مادر ژاپنی و پدران خارجی دارند . کودکانی که از تشعشعات اتمی متأثر شده اند صحبت می شود . دسته ای از کتابها مربوط به میدان جنگ می شود و زندگی سربازان ، فجایع جنگ و برخورد با کودکان را مطرح می کند . ولی بطور کلی کمتر کتابی به نقش ژاپن در فجایع جنگ اشاره دارد و مسئولیت این کشور را مطرح می کند .

نگرش به معلولین در ادبیات کودکان و نوجوانان

مقدمه

در دومین نشست که موضوع مورد بحث، نگرش به معلولین در ادبیات کودکان و نوجوانان بود، آقای محسن صالحپور مسئول تنظیم کلی برنامه بودند. ۳۰ گزارش از طرف مسئولان دفتر امور کودکان استثنائی وزارت آموزش و پرورش، برای طرح زمینه بحث به ترتیب زیر قرائت شد.

آقای حسن عابدین زاده، در باره "عقب مانده های ذهنی" خانم منیره همتی، در مورد "ناہینایان" خانم پری بیضاوی، در باره "ناشنوایان" سپس مادر نظر گرفتن مسائل این گروه از کودکان و نوجوانان و باتوجه به مقاله "چهره معلولین در ادبیات" * حاضران در جلسه به بحث و گفتگو نشستند، آنچه در زیر از نظرتان می گذرد. شامل گزارش ها و نکاتسی از بحث هاست با نضمام فهرستی از کتابهای فارسی منتشر شده در باره معلولین.

نخست آقای عابدین زاده چنین آغاز سخن کردند:

---

* این مقاله در گزارش شورا "شهریور و آذر ۱۳۵۹" چاپ شده

است.

به نام خدا و با تشکر از هیات مدیره شورای کتاب کودک بمناسبت طرح مسئله معلولین و همچنین دعوت از اینجانب و همکارانم سخنانم را آغاز می‌نمایم .

گرچه این سمینار در ارتباط با سال معلولین برگزار می‌شود ولی بدون ارتباط با جنگ تحمیلی عراق نیز نمی‌تواند باشد، چرا که به هر حال یکی از عوارض این جنگ تحمیلی برای جامعه ما افزایش معلولین خواهد بود .

پرداختن به مسئله معلولین (و شاید نامیدن امسال بنام سال معلولین) به این دلیل اهمیت دارد که اولاً " این گروه ۱۰ الی ۱۲ درصد افراد جامعه ما را تشکیل می‌دهد و در ثانی مطالعات و رسیدگی های لازم، بویژه در زمینه ادبیات معلولین (خواندنیهای برای معلولین و یا در باره معلولین) کمتر مورد توجه قرار گرفته است .

بنابراین انتظار من و همکارانم از این سمینار این است که با مطرح کردن مسئله و شناساندن سه گروه از معلولین (به ترتیب عقب مانده های ذهنی، نابینایان و ناشنوایان) به حضار محترم که دست اندرکار ادبیات کودکان هستند و یا علاقه مند به این نوع فعالیتها، امکان دهد تا بتوانند در این راه گامهای موثری بردارند .

الف - عقب مانده های ذهنی

عقب ماندگی ذهنی عبارت از نقص یا کمبودی است که از لحاظ فعالیت عمومی هوش یک فرد در مقایسه با افراد دیگر به چشم می‌خورد . منشاء این نقص را باید در دوران رشد کودک جستجو نمود . این عقب ماندگی با نارسایی و نقص در رفتار و سازگاری فرد با محیط همراه است .

از آنجا که عقب مانده های ذهنی نیز مانند افراد عادی از نظر تواناییهای ذهنی بایکدیگر تفاوت دارند ، می توان آنها را به گروههای زیر تقسیم نمود .

۱- گروه پناهگاهی : افراد این گروه دارای پایین ترین سطح تواناییهای حسی - حرکتی می باشند و به تنهایی قادر نخواهند بود که حتی مهارتهای بسیار ساده شخصی (مانند لباس پوشیدن وغیره) را انجام دهند ، و بایستی تا پایان عمر تحت مراقبت شدید قرار گیرند .

۲- گروه تربیت پذیر: افراد این گروه از نظر تواناییهای ذهنی در سطح بالاتری از گروه اول قرار دارند و در صورت فراهم بودن آموزش صحیح قادر خواهند بود بسیاری از مهارتهای مربوط به خودیاری (مانند لباس پوشیدن ، غذا خوردن و غیره) را فرا گیرند . بسیاری از آنان قادر به یادگیری تکلم هستند و افرادی که در سطوح بالاتر این گروه قرار دارند قادر خواهند بود ، خواندن و نوشتن را در سطحی بسیار ساده و ابتدایی فرا گیرند . البته باید توجه داشت که داشتن زندگی مستقل برای آنها مقدور نیست . و باید تا پایان عمر تحت نظارت باشند .

۳- گروه آموزش پذیر: این گروه گرچه از نظر تواناییهای ذهنی از دو گروه فوق در سطح بالاتری قرار دارند ولی در مقایسه با افراد عادی ، رشد آنها از نظر قوای ذهنی ، حواس و حرکات با تاخیر همراه است . این گروه از نظر ذهنی ، توانایی یادگیری خواندن ، نوشتن و حساب کردن در حد پایه را دارند و از نظر حرفه آموزی قادرند ، حرفی را که پیچیده و تخصصی نباشد فراگیرند و تا سطح یک کارگر نیمه ماهر پیشرفت نمایند و در بزرگسالی زندگی نسبتاً " مستقلی داشته باشند .

- بروز عقب ماندگی ذهنی ناشی از علل مختلفی است که برای جلوگیری از اطاله کلام از ذکر آنها خودداری می شود و تنها به این نکته توجه داده می شود ، که عوامل عقب ماندگی ممکن است در یکی از دورانهای زیر وجود

آید: زمان تشکیل تخم، دوران بارداری، زمان تولد و سالهای اولیه زندگی (هویزه تا ۴ سالگی).

— یکی از مهمترین عواملی که ممکن است در همه دورانهای فوق تاثیر داشته باشد، فقر اقتصادی و اجتماعی است. تحقیقات فراوانی تاثیر این عامل را نشان داده است. ذکر این نکته ضروری است که گرچه نظامهای ارتجاعی و دانشمندان خود فروخته به این نظامها سعی نموده اند که یافته های علمی فوق را تحریف نمایند، تا از این طریق نظام طبقاتی و با برتری قومی و نژادی را توجیه کنند، ولی واقعیت این است که گرچه در میان طبقات پایین اجتماع و اصطلاحاً "در بین محرومین جامعه، عقب ماندگی ذهنی بیشتر است، ولی این امر نه به دلیل پایین بودن ذاتی سطح هوش عمومی آنان است، بلکه دلیل آن فقر محیطی، فرهنگی و اجتماعی تحمیل شده به آنان است.

نگرش جوامع مختلف و مردم نسبت به عقب مانده های ذهنی می تواند تحت تاثیر عوامل مختلفی قرار بگیرد. یکی از مهمترین عوامل میزان شناخت عقب ماندگی ذهنی است. در جوامعی که شناخت صحیحی از این مسئله ندارند، اغلب نگرش های بسیار غلطی هم نسبت به این گروه وجود داشته است، برخوردها و رفتارهای نادرستی که با این افراد می شده است (نمونه بارز آن راهمه ما در کتابها خوانده ایم و آن عبارتست از دیوانه قلمداد نمودن و به زنجیر کشیدن) خود نتیجه همان نگرش غلط بوده است. در حال حاضر بنظر نمی آید که چنین برخوردهایی نسبت به این گروه اعمال گردد، ولی رفتارهای دیگری جانشین آن شده است که اگرچه به اندازه برخوردهای قبلی خطرناک و وحشتناک نیست، ولی رفتار مناسبی هم نیست، از باب مثال، در جامعه ما بعلت عدم شناخت صحیح اغلب رفتارها با دلسوزی و ترحم همراه است که چندان صحیح نیست.

باید توجه داشت که عقب مانده های ذهنی کسانی نیستند که بکلی فاقد یک یا چند قسمت از نیروها و تواناییهای ذهنی، مانند هوش،

حافظه و یا استعداد های حسی - حرکتی باشند ، بلکه آنچه آنان را از افراد عادی متمایز می کند ، فعالیت های بیش از اندازه زیاد و یا کم آنان است . به عبارت دیگر ، این گروه دارای عدم تعادل در زمینه های مختلف رفتاری هستند . بدین معنی که در عقب مانده های ذهنی ، فعالیت ذهنی وجود دارد ولی بطور نامتعادل و نارسا ، بنابراین عقب مانده ذهنی انسانی است همانند همه انسانهای دیگر با همه نیازهای گوناگون انسانی .

برخی از خصوصیات این افراد که در ضمن وجوه تمایز آنان را با

افراد عادی نیز مشخص می نماید عبارتند از :

- ۱ - محدودیت در یادگیری .
- ۲ - محدودیت در زمینه های کلامی یادگیری علائم و سمبولهای کلامی و کار برد آنها .
- ۳ - محدودیت در زمینه های حرکتی .
- ۴ - محدودیت در آشکار ساختن عواطف متعادل .
- ۵ - نداشتن تصویر درستی از خود .
- ۶ - نارسایی در رشد شخصیت .
- ۷ - پذیرفته نشدن از سوی همسالان .

در زمینه رشد شخصیت عقب مانده های ذهنی باید توجه داشت که این افراد مانند همه انسانهای دیگر دارای تصویری از خود هستند که این تصویر ، دقیقاً " بر اساس روابط با اطرافیان و محیط و پذیرشی که دیگران نسبت به آنان از خود نشان می دهند ، ساخته می شود .

متأسفانه بعلت ناکامی های متعدد و شکست های بی دریبی و اشتباهات مکرر و واکنش های عاطفی و ناهنجار اطرافیان ، عقب مانده های ذهنی ، غالباً " این تصویر ، تصویر درست و مناسبی نیست . به همین دلیل است ، که خودشناسی که هسته اصلی شخصیت است ، بدرستی در ذهن کودک بوجود نمی آید ، و همین عدم شناخت و یا شناخت ناقص و نارسا از " خود ، " موجب

موجب بروز ناتوانیهای بعدی می‌شود. بنابراین سبب اصلی نارسایی‌های شخصیتی این افراد "ما" هستیم، یعنی همه افرادی که در ارتباط با آنان هستند، چه در منزل و چه در مدرسه و چه در جامعه.

از آنجا که این کودکان قادر نیستند در بازیها و رقابتهای ذهنی و حرکتی وسایر فعالیت‌های دوستان و همسالان خود شرکت نمایند، غالباً از سوی همسالان خود مورد پذیرش قرار نمی‌گیرند. و این عدم پذیرش که غالباً با افزایش ناکامی‌ها همراه است. خود سبب بوجود آمدن فاصله بیشتری بین این کودکان و گروه همسالان است و بدین ترتیب کودک در یک خلاء اجتماعی قرار می‌گیرد. و این امری است که مانع رشد شخصیت آنها می‌گردد.

حال نظریه‌یافکنیم به فعالیت سازمان‌ها و ارقام مربوط به آنها

در ایران.

آموزش و پرورش رسمی برای گروه عقب مانده ذهنی آموزش پذیر از سال ۱۳۴۸ در ایران شروع شده، با پیداشماره کرد که قبل از این تاریخ موسساتی از قبیل موسسه جان - اف - کندی و برخی موسسات دیگر ... در زمینه آموزش این گروه از دانش‌آموزان اقداماتی نموده بودند، ولی با تاسیس دفتر آموزش کودکان استثنایی در وزارت آموزش و پرورش در سال ۱۳۴۸ این موسسات نیز زیر پوشش دفتر فوق قرار گرفت. در حال حاضر حدود ۴۰۰۰ دانش‌آموز عقب مانده ذهنی آموزش پذیر در سراسر کشور در مدارس خاص و یا در کلاسهای خاص در مدارس عادی به تحصیل اشتغال دارند. اکنون برنامه آموزشی این دانش‌آموزان تقریباً "همان برنامه آموزشی دوره ابتدایی متداول در مدارس عادی کشور بوده است، ولی باید توجه داشت که این برنامه با روشهای خاص متناسب با توانایی‌های ذهنی این گروه، توسط معلمینی که برای این کار تربیت شده اند، تدریس می‌شود. در حال حاضر اداره کل آموزش کودکان و دانش‌آموزان استثنایی طرحهایی در

دست مطالعه دارد که براساس آنها در برنامه های آموزشی این گروه تغییراتی متناسب با تواناییهای ذهنی آنان داده خواهد شد .

لازم به تذکر است که مسئولیت برنامه ریزی ، آموزش و نگهداری گروههای دیگر عقب مانده ذهنی (تربیت پذیر و پناهگاهی) بعهده سازمان بهزیستی کشور می باشد .

امید است با شناخت مختصری که در مورد این گروه از معلولین داده شد ، نویسندگان ، هنرمندان کشور ما ، بویژه آن گروهی که با تالیف و تصویر سازی و تولید کتاب برای کودکان و نوجوانان سرو کار دارند ، به این مسئله بیشتر توجه کنند تا در آینده نزدیک ، شاهد برداشتن نخستین گام ها در زمینه تولید مواد خواندنی برای معلولین مختلف و نیز بدست آوردن نگرش صحیحی از معلول در ادبیات کودکان این سرزمین باشیم .

ب - نابینایان

کودک نابینا چون از نعمت بینایی محروم است نمی تواند همپای کودکان و همسالان دیگر از آموزش عادی بهره گیرد ، برای آموزش این دسته از کودکان از خط بریل و وسایل آموزشی برجسته ، بوسیله معلمین و مربیان آموزش دیده خاص استفاده می کنند تا موجبات شکوفائی تواناییهای کودک و نوجوان نابینا فراهم گردد و او را برای سازگاری با محیط آماده سازند . نابینایان ، جزء کودکان استثنائی طبقه بندی می شوند و در ایران از نظر سازمانی ، تحت پوشش اداره کل کودکان و دانش آموزان استثنائی قرار دارند . سن ورود کودکان به مراکز این سازمان حداقل ۶ سال تمام و حداکثر ۱۲ سال می باشد . تذکر این نکته در اینجا ضروری است که باید مراکز وجود داشته باشد تا اولیا " کودکان بتوانند برای تعلیم کودکان خود در دوره قبل از دبستان آموزش های لازم را کسب نمایند . به این ترتیب کودک در سن مدرسه با مشکلات کمتری روبرو خواهد شد .

آیا برای آموزش نابینایان مراکز داریم؟

— مراکز شبانه روزی در تهران، شیراز، اصفهان، تبریز

— مراکز روزانه خاص نابینایان؟

— مراکز خاص کودکان استثنائی با کلاس های خاص برای نابینایان

— کلاس های خاص نابینایان در مدارس عادی، در این گونه موارد معلم آموزش دیده سیار هفته ای یکی دوبار به کلاس این دسته از کودکان سرکشی می کند و به نیازهای آموزشی آنها رسیدگی می نماید.

علل نابینائی در ایران چیست؟ در بررسی کلی که در باره علل نابینائی در ایران بعمل آمد با توجه به عدم آگاهی پدران و مادران، بیشتر پاسخ دهندگان، نابینائی کودک خود را مادرزادی ذکر نموده اند، این مسئله با در نظر گرفتن ازدواجهای نزدیک خانوادگی، نمایشگر یک مشکل بزرگ اجتماعی است. علل دیگری را که می توان برشمرد، کیفیت تغذیه و بهداشت مادر در زمان بارداری و بهداشت کودک در دوران طفولیت است، عدم رعایت بهداشت باعث ابتلا به بیشتر بیماریهای چشمی و نهایتاً نابینائی بدنبال دارد. متأسفانه آمار دقیقی که علل نابینائی در ایران را نشان دهد در دست نداریم.

از آنجا که در این نشست موضوع کتاب و خواندن مطرح است در پایان به تعریفی کوتاه از نابینا و نیمه بینا از نظر آموزشی توجه می کنیم. نابینا، از نظر آموزشی کسی است که فاقد بینائی بوده یا بینائی او بحدی ضعیف باشد که لزوماً قسمت — بیشتر آموزش رسمی خود را از طریق آموزش نابینایان (سیستم بریل) فرا گیرد.

نیمه بینا، از نظر آموزشی کسی است که قدرت بینائی او به گونه ایست که با استفاده از ذره بین و کتابهای با خط درشت، قادر به خواندن می باشد و می تواند از ماشین تحریر عادی برای نوشتن استفاده کند. آموزش این افراد نیز تابع روش خاصی است.

پ - ناشنویان سابقاً آموزش و پرورش ناشنویان در ایران :

در ایران تعلیم و تربیت ناشنویان از سال ۱۳۰۳ یعنی پنجاه و هفت سال قبل در شهر تبریز شروع شد. چهار باغچه‌بان در سال ۱۳۰۲ اقدام به تعلیم سه کودک ناشنوا در کودکانستان باغچه‌افعال تبریز نمود و موفقیت روبرو گردید. بعد از آن بر اثر مسافرت باغچه‌بان از تبریز به شیراز و تاسیس کودکانستان در آنجا، تاملتی در امر آموزش و پرورش ناشنویان وقفه ای بوجود آمد، تا اینکه در سال ۱۳۱۲ اولین آموزشگاه ناشنویان را بنام باغچه‌بان در تهران تاسیس کرد. و اولین قدم را در راه آموزش و پرورش این گروه از کودکان در ایران برداشت. قدمی که باعث شد، امروزه مردم، اعتقاد راسخ داشته باشند که کودک ناشنوا قادر است سواد بیاموزد، بخواند و بنویسد و با دیگران ارتباط برقرار نماید. باغچه‌بان برای تسهیل آموزش، الفبای گویای باغچه‌بان را اختراع نمود. این الفبا، کمک به تلفظ کودک ناشنوا می‌نماید. بدون اینکه مانع از حرف زدن وی گردد. وی علاوه بر برجای گذاردن تالیفات بسیار برای آموزش کودکان ناشنوا، روش جدید تعلیم خواندن و نوشتن را بوجود آورد. از اختراعات باغچه‌بان، وسایل بصری از قبیل چرتکه های حساب و بازیهای آموزنده، گاه‌نما برای نشان دین چگونگی کوتاه و بلند شدن شب و روز در فصلهای مختلف و یا گوشی استخوانی و تلفن گنگ می‌باشد.

در سالهای بعد، قبل از افتتاح دفتر کودکان استثنایی مدارس تبریز، کلبیدی اصفهان، منصوره میرزایی، نظام مافی و نهمروز در تهران، از جمله مدارس هستند که طی ۴۰ سال اخیر تاسیس گردیدند. در سال ۱۳۴۷

وزارت آموزش و پرورش دفتر برنامه‌ریزی آموزش کودکان استثنایی را ایجاد نمود. این دفتر بعد از تعلیم آموزگاران در دوره های تحصیلی استثنایی شروع به ایجاد مراکز کلاسهای خاص ناشنوایان در مدارس عادی کشور نمود که فعالیت این دفتر تا هم اکنون نیز ادامه دارد.

تعریف ناشنوا: واژه ناشنوا به کسی اطلاق می‌شود که از نعمت شنوایی محروم باشد. هرگاه میزان شنوایی کودکی به اندازه ای باشد که نتواند زبان مادری را از طریق شنوایی بیاموزد، نیاز به آموزش خاص دارد. بدین ترتیب کلیه کودکان نیمه شنوا یا ناشنوا، مطلق به آموزش خاص نیاز دارند.

طبقه بندی شنوایی:

- دسی بل (۰ - ۲۵) شنوایی طبیعی،
- دسی بل (۲۵ - ۴۰) سنگین گوش،
- دسی بل (۴۰ - ۵۵) نیمه شنوا،
- دسی بل (۵۵ - ۷۰) ناشنوا،
- دسی بل (۷۰ - ۹۰) ناشنوا، شدید،
- دسی بل (۹۰ - ۱۱۰) ناشنوا، مطلق.

انواع ناشنوایی:

- ۱- کوری انتقالی
  - ۲- کوری ادراکی یا عصبی
  - ۳- کوری آمیخته (انتقالی و عصبی)
  - ۴- کوری روانی
- کوری انتقالی: در این ناشنوایی علت در گوش خارجی یا میانی می‌باشد و شخص تنها مقداری از شنوایی خود را از دست می‌دهد.
- کوری ادراکی یا عصبی: علت این نوع کوری در گوش داخلی

بخصوص در اعصاب یا سلولهای شنوایی است. میزان شنوایی این قبیل اشخاص، نسبت به فرکانس های مختلف برابر نمی باشد و حساسیت شخص نسبت به صداهای زیر کمتر است.

هر یک از این کری ها با در نظر گرفتن علت آن می تواند ثابت بماند و یا افزایش یابد. بعضی از کری های انتقالی قابل درمان و یا بهبودی پذیر است، در صورتیکه بنا بر آخرین نظر متخصصان جهان، متأسفانه هنوز کری های عصبی علاج پذیر نیستند.

علل ناشنوایی: ۱- علل ارثی ۲- علل مادرزائی ۳- علل عارضی
از چه زمانی باید کودک ناشنوا را آموزش داد؟ از ۶ ماهگی، در صورتیکه کودک بتواند از سمک استفاده نماید باید با سمک درگوش، به او آموزش داد. مراحلی را که یک کودک شنوای عادی از نظر زبان آموزی طی می کند، مثل مرحله قان وقون" - و بچه گوئی و مراحل بعدی را باید با کودک کار کرد، بطوریکه تمام کمبودهای او از نظر زبان آموزی و تفاوتی که با کودک شنوای دارد، حتی الامکان برطرف گردد. آموزش کودک در این مرحله و مراحل بعدی تا قبل از رفتن مدرسه و همراه با والدینش انجام می پذیرد. روشهای مختلف آموزش ناشنوایان: ۱- روش اشاره ۲- روش هیجی کردن با دست ۳- روش شفاهی یا اورال
روش اشاره: علامات، جانشین زبان می گردد و کودکان ناشنوا، بجای صحبت کردن از علائم و اشارت استفاده می نمایند.

روش هیجی کردن با دست: در این روش، از الفبای دستسی قرار- دادی استفاده می شود. در صورتیکه تکلم کودک رسا نباشد، بجای صحبت کردن از این روش، برای بیان مقصود استفاده می نمایند. با استفاده از این روش، دیگر کودک در صحبت کردن نمی ماید.

روش اورال یا شفاهی: کودک ناشنوا قادر خواهد بود صحبت کند و صحبت دیگران را از طریق تکان خوردن لبهایشان متوجه گردد و به اصطلاح لب خوانی نماید. این روش کاملترین روشها می باشد و از

الفبای دستی، برای کمک به تلفظ استفاده می‌شود. در این روش تربیت شنوایی، لب خوانی، اصلاح تلفظ و زبان آموزی اساس کار است.

در ایران از روش اورال یا شفاهی واز الفبای گویای باغچه بان برای کمک به یادگیری و تلفظ استفاده می‌شود که بعد از مدتی جای خود را به صحبت کردن می‌دهد و از آن پس دیگر مورد استفاده قرار نمی‌گیرد.

مراکز و دانش آموزان تحت پوشش خاص ناشنوایان: در حال حاضر در ۱۲۰ نقطه ایران، آموزش ناشنوایان در مراکز و کلاسهای خاص انجام می‌پذیرد. دانش آموزان تحت پوشش، در حدود ۳۵۰۰ تن است که در حدود ۵۵۰ معلم در سطح کشور به آنان آموزش می‌دهند. در تهران آموزش، ناشنوایان، در ۱۸ مرکز و ۴ کلاس خاص، در سه دبستان عادی انجام می‌گیرد که شامل دوره‌هایی از کودکان تا دبیرستان و هنرستان است، تعداد دانش آموزان در تهران ۱۲۰۰ تن است.

مشکلات و نارسائیه‌ها: ۱- عدم آگاهی مسئولین ادارات و سازمانها از آموزش ناشنوایان معمولاً "مشکلاتی را در راه رسیدن به هدف نهایی که مستقل نمودن ناشنوایان در جامعه است، بوجود می‌آورد و در بعضی موارد بهیچوجه همکاری از جانب آنان مشاهده نمی‌گردد.

۲- عدم آگاهی جامعه بطور کلی از اینکه یک ناشنوا قادر است بیاموزد، صحبت نماید و با دیگران ارتباط برقرار کند. که آن هم در اثر نبودن تبلیغات وسیع برای آگاهی مردم است.

۳- هماهنگ نبودن فعالیت های مراکز ناشنوایان از نظر تغذیه، سرویس ایاب و ذهاب، نیروی انسانی، وسایل کمک آموزشی و امکانات رفاهی برای آنها.

۴- هماهنگ نبودن روشهای آموزش ناشنوایان در بعضی مراکز که باعث سردرگمی والدین، معلمین و خود ناشنوایان می‌گردد.

۵- کتب درسی عادی که روز بروز پرحجم تر شده و با توجه به محدودیت زبانی ناشنوایان، قابل تمام شدن نمی‌باشد. باعث دلسردی

می‌گردد .

۶- نبودن بودجه برای فراهم آوردن امکانات لازم در مراکز و در کلاسهایی که از هر نظر فقیر می‌باشند . مواردی مشاهده شده که حتی تخته و گچ در کلاس‌ها وجود نداشته و از نظر ساختمانی هر آن امکان ریزش سقف و یا باز شدن چاه حیاط مدرسه وجود دارد .

۷- نبودن امکانات برای رفتن به روستاها برای جمع‌آوری ناشنوایان در مجتمع‌های آموزشی .

۸- عدم اطلاع دقیق و صحیح از تعداد ناشنوایان خردسال که می‌بایست تحت پوشش آموزش در سطح کشور قرار بگیرند .

۹- نبودن امکانات کلینکی جهت سنجش میزان شنوایی ناشنوایان در شهرها .

نکته هایی از بحث ...

مسئله معلولین در ادبیات کودکان از دو جنبه قابل دقت است:

- ۱- انعکاس شخصیت معلول در ادبیات کودکان
  - ۲- محتوی و نحوه عرضه کتابهای غیر درسی برای کودکان و نوجوانان معلول
- در ادبیات کودکان کتابهایی نوشته می شود که در آنها شخصیت های متفاوتی از معلولین که نشانه ای از برداشت مردم از آنهاست، عرضه می شود. این گروه، گاه مورد ترحم جامعه قرار می گیرند و گاه جنبه قهرمانی می یابند. اما واقعیت اینست که معلولین از اعضاء خانواده، بزرگ جامعه هستند و بایستی همانطوریکه هستند، در میان ما جای خود را بیابند.
- نگرش نویسنده ادبیات کودکان به معلولین باید کاملاً "عادی و معمولی" باشد، تا همه کودکان عادت کنند که به مسئله بطور طبیعی بیاورند و با آن طبیعی برخورد کنند. آنچه که برای نویسنده باید مطرح باشد، ارزشهای انسانی و والای معلول است، نه نمایش بعضی از استعداد های او.
- انواع حاد و شدید معلولیت ها بهتر است در مقوله بحث سمینار نیاید. توصیه ما به خودمان نه به عنوان نویسنده، بلکه به عنوان انسانهای مسئول در مورد معلولینی که تن و مغز سالم دارند و فقط نقص یکی از اعضاء (دست، پا، چشم، زبان، گوش) اینست که برخوردمان با این افراد عادی باشد. عادی و مسئول، انسانی و صادق، با محبت و احترام، در خور انسان. اگر خودمان قادر باشیم به چنین رفتاری برسیم، بدون تردید نه تنها کودکانمان، بلکه تمام اطرافیانمان تحت تاثیر چنین استنباط و برخوردی قرار خواهند گرفت.
- این کار مشکلی نیست، وقتی من معلم، پدر و مادر، با یک شخص معلول رفتاری طبیعی داشته باشم، کودک از من نوعی درس می گیرد، تقلید

می‌کند، عادت می‌کند و با معلولیت کاملاً "طبیعی روبرو می‌شود. این حالت و این تلاش ما، بزرگترین خدمت به افراد معلول است. اگر در میان ما افرادی که اینطور فکر می‌کنند، همینطور هم عمل کنند و نویسنده هم باشند، بدون تردید بهایی انسانی و سالم هم در نوشته‌هایشان عرضه خواهند کرد.

– نمی‌شود منتظر فرارسیدن آنروزی باشیم که فرهنگی اینچنین تکامل یافته پیدا شود، بعد بگوئیم آقای نویسنده حالا که فرهنگ لازم را پیدا کرده‌ایم، حالا که همه می‌دانیم چه باید کرد، توهم، مجاز هستی که در نوشته‌هایت وارد مقوله جهان معلولین شوی این نویسنده کودکان است که با این اعتقاد به رسالتی که دارد و بدلیل احساس مسئولیت در پرورش افکار و روحیات سالم کودکان، می‌تواند، پیشدستی کند و منتظر بوجود آمدن مدینه فاضله نباشد. به استقبال آن برود، با قدرت تخیل و توانایی قلم و احساسی زیباتر از دیگران، آن‌جورا بوجود آورد و در درون آن روابط افراد را خیلی طبیعی برقرار کند تا در کودک و نوجوان خواننده از مطالعه آن اثر احساس صحیح و انسانی بوجود آید.

– مطالعه زندگی هلن کلر، هر انسانی را از خودش شرمند می‌سازد، ضمن اینکه از نق زدن و احساس ضعف‌های خود در برابر مشکلات زندگی خجالت می‌کشد، عظمت روح این انسان والا را ستایش می‌کند و به هزاران نکته عبرت آور می‌رسد.

نمونه‌های زیادی از داستانهای زیبایی که قهرمانهای آن از نقاط مختلف جهان واز نژادهای گوناگون، سفید و سیاه، زرد و سرخ هستند در دست داریم که همه آنها در صحنه روزمره زندگی قرار می‌گیرند و بطور طبیعی در کنار هم زندگی می‌کنند در نتیجه کودک خواننده با مسئله اختلاف رنگ، پوست، نژاد و غیره بطور طبیعی برخورد خواهد کرد. در داستانهایی هم که شخصیت‌های معلول وجود دارند همین هدف باید دنبال شود.

۲ - محتوی ونحوه عرضه کتاب غیردرسی به کودکان ونوجوانان معلول - معلولین از جهت نوع معلولیت ودرجه شدت وضعف آن دریک طیف وسیع قرار دارند ، حال این سوال مطرح است، آیا برای همه آنها باید کتابهای ویژه ای نوشت، یا خیر .

- نابینایان کمترین معلولیت را دارند، مانند کودکان معمولی می توان هر داستانی را برای آنها خواند . نابینایان از شنوایی کاملی بهره دارند و محدودیت زبانی هم ندارند، بوسیله روش بریل وکتابهای مصور برجسته خاص آنها می توان برایشان کتاب تهیه کرد . همچنین انواع مختلف نوارهای صوتی می تواند مورد استفاده قرار گیرد ، برای این دسته از کودکان شیوه ارائه مواد خواندنی مهم است، نه محتوای آن .

- کودکان نابینا به خواندن علاقه فراوان دارند ، اگر کتابهای مخصوص در دسترس آنها باشد به تقویت حس لامسه آنها کمک می کند ، انواع کتابهایی که بوسیله آنها بتوانند، زبری ، نرمی ، کوتاهی ، بلندی یا حیوانات مختلف را از روی تصویر بشناسند . نابینایان علاقه مندند که مستقلاً مطالعه کنند . نوار، آنها نوارهای طولانی آنها را خسته می کند . در پریشی که از آنها بعمل آمد، نوجوانان از راهنمایی به بالا گفتند کتاب خاص نمی خواهیم ، ولی در شروع آموزش به کتابهای خاص خودشان نیازمندند .

- کودکان ناشنوا بزرگترین معلولیت حسی را دارند مشکل ناشنویان در جامعه امروز روز بروز بیشتر می شود، چون ارتباط از راه زبان مشکل است . کتابهای درسی زیادی برای آنها نوشته شده اما این نوشته ها ادبیات کودکان بحساب نمی آید . کتابهای این دسته از کودکان باید ساده نوشته شود . الفبای ناشنویان پایه فونتیک دارد . الفبای باغچه بان گویاست، یعنی تلفظ را هم نشان می دهد ، دو کتاب مهمانهای ناخوانده و جوجه من دو کتاب ادبیات کودکان برای ناشنویان است . نباید فراموش کرد که کودکان اول کودک هستند، بعد معلول، باید وجه مشترک آنها را پیدا کرد . وقتی فردی

از یکی از حواس معلول است از تمام حس های دیگر او باید استفاده شود .
 مربی خوب کودکان استثنایی، باید کودکان را به عنوان یک انسان با همه
 تواناییها و ناتوانیهایش دقیقاً " بشناسد .

— کودکان معلول ذهنی، برداشتهای متفاوتی دارند که به توانایی ذهنی
 آنها مربوط است و اکثراً "جنبه های عینی را بیشتر از جنبه های معنوی درک
 می کنند .

در مورد معلولین ذهنی نه تنها روش مطرح است، بلکه برنامه کار
 هم کاملاً "فرق دارد . داستانهایی که برای این دسته از کودکان نوشته می شود
 باید خیلی ساده، قابل لمس و عینی با روشی ساده و تصویر به همراه داشته
 باشد .

— پاسخ این پرسش که آیا ناشنوایان علائم بین المللی دارند منفی است ،
 در مورد زبان دوم ثابت شده است که این گروه از معلولین می توانند زبان
 دوم را هم تا حدودی بیاموزند .

— در شرایط فعلی و با توجه به افزایش تعداد معلولین که ناشی از آتار جنگ
 تحمیلی در کشور ما است، بزرگترین درد معلولین اینست که بطور طبیعی با
 آنها رفتار نمی شود . باید محیط اجتماعی را برای پذیرش معلولین آماده
 کرد و این از طریق نوشته های جراید و وسایل ارتباط جمعی امکان پذیر
 است . باید راهی را انتخاب کرد که هم معلولین خود را جدا از جامعه
 حس نکنند و هم مردم آنها را جدا از خود ندانند . نه احساس ترحم ایجاد
 شود و نه غرور آنها شکسته شود . باید معلولین روی پای خود بایستند و
 وسیله ای برای بعضی مسائل تبلیغاتی نباشند .

— آقای دکتر خزائلی راهمه دوستان و فرهنگیان می شناسند . این فرد روشندل
 در تمام دوران حیات، نه تنها کوچکترین نیازی به یاری نداشته بلکه دائماً "
 افراد غیر معلول از محضرش کسب فیض می کردند . بسیاری از مشاهیر معلول
 بودند ، از آنجمله رودکی و هو مر ناهینا بودند .

— خوب است در متن کتابهای درسی، در مطالب و تصاویر آن، معلولین عنوان شوند تا کودکان آنها را بشناسند و با آنها مأنوس شوند. امیدواریم مسئولین کتابهای درسی، در این زمینه همکاری کنند.

— صحبت از انواع معلولیت شد، جز معلولین اجتماعی که ره آورد جنگ است. معلول اجتماعی نمی‌تواند رابطه صحیح با اجتماع داشته باشد. این افراد روحیه‌ای ضعیف دارند. زود خود را می‌بازند. آنها که در خانواده‌ها زندگی می‌کردند و اکنون در کانونهای کارآموزی و پرورشگاه‌ها زندگی می‌کنند تعدادشان هم روز بروز بیشتر می‌شود. مسائل معلولین اجتماعی هم باید مورد توجه نویسندگان باشد.

— در مورد شعر برای کودکان ناشنوا و تاثیر قافیه و آهنگ باید گفت در زبان اشاره، شعر تغییر حالت پیدا می‌کند، قافیه و آهنگ از بین می‌رود بنابراین بهتر است کتاب به صورت نثر نوشته شود.

— در تهیه کتاب برای کودکان معلول ناشنوا تا چه حد آموزش مطرح است و تا چه اندازه درک مفهوم داستان؟ زبان اشاره در دامان مادر آموخته می‌شود. کودک آموزش لازم را قبل از خواندن می‌آموزد، کتابهای مصور هم زیاد است، هر کتاب مصور مقداری مطلب به‌مراه دارد. این مطالب اگر نو باشد، لغات و مفاهیم تازه هم با و یاد می‌دهد، اما مستقیماً آموزش نمی‌دهد.

— هیچ نویسنده‌ای بهتر از خود معلولین نمی‌تواند مسائلی را مطرح کند، کامران رحیمی که خود معلول است در دو کتابی که خودش نوشته به نام های، آدمهای سنگی و خورشید خاموشان خواننده را با واقعیت‌های زندگی معلولین و دشواریهایی که در ایجاد ارتباط معلول با مردم و محیط اطرافش وجود دارد، مطرح می‌کند که بسیار قابل دقت است.

— برنامه‌های شورای کتاب کودک در زمینه موارد فوق از این پس چنین خواهد بود.

x گروه بررسی، کتابهای خاص کودکان معلول رانیز جز و بررسی دائم قرار خواهد داد، و در فهرست کتابهای مناسب سالانه، کتابهای چاپ شده این دسته از کودکان و نوجوانان را هم منتشر خواهد کرد.

x گروه بررسی، فهرستی از کتابهای مناسب تهیه و برای تبدیل به خط بریل معرفی خواهد کرد تا بصورت بریل یا کتاب گویا تنظیم شود و در اختیار کودکان و نوجوانان قرار بگیرد.

x گروه کودکان استثنایی، در ارتباط با سال جهانی معلولین، پرسشنامه‌ای تهیه کرده است که وضع معلولین را از نظر کمبودها و نارسایی‌های مواد خواندنی مورد بررسی قرار دهد و نتیجه این بررسی در گزارش شورا به اطلاع خوانندگان خواهد رسید.

x هرگونه اطلاعات و اخبار جدید درباره کتاب برای معلولین، بصورت مقاله یا خبر در گزارش شورا چاپ خواهد شد.

x انتشار پوستر سال جهانی معلولین* که خود نشانگر یاری و همدلی معلول و غیر معلول است برای افروختن شعله زندگی.

درخاتمه با تشکر فراوان از دوستان ارجمند، تقاضا داریم ما را از هرگونه فعالیتی که در جهت تهیه مواد خواندنی برای معلولین انجام می‌گیرد با خبر سازند و هرگاه نیازی به همکاری و همفکری بود ما را مطلع نمایند.

گزیده ای از کتابهای معلولین

- ۱ - هولیژه، ماکس. گلودیاد دخترک عقب مانده. ترجمه المیرالطفی. تهران، همگام، ۱۳۵۴. ۴۵ ص.
- ۲ - کانینگهام، زولیا. بازیگر. ترجمه مهدخت دولت آبادی (صنعتی). تهران، اشرفی، ۱۳۵۵. ۸۸ ص. ۶۵ ریال.
- ۳ - کالر، هلن. داستان زندگی من. ترجمه ثمینه باغچه بان (بهرنظر). تهران، زمان، ۱۳۵۰. ۳۳۳ ص. ۱۵۰ ریال.
- ۴ - مجابی، جواد. پسرک چشم آبی. نقاش فرشید مثقالی. تهران، کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان، ۱۳۵۱. ۲۲ ص. ۶۵ ریال.
- ۵ - میرکاظمی، سیدحسین. چه کس باور می کند که من فوتبالیست بزرگی هستم؟. تهران، بی نا، ۱۳۵۵. ۲۰ ص. ۳۵ ریال.
- ۶ - هنری، مارگریت. توسن بادپا. ترجمه امیر فرسود. تهران، فرانکلین، ۱۳۳۹. ۱۲۲ ص.

حسّ کن و بخوان *

کتابهای دست ساخت برای کودکان معلول در ژاپن

در ژاپن در زمینه کتاب و خدمات کتابخانه‌ای برای معلولین بسیار کم کار شده است و طبعاً "کودکان معلول هم از کتابهای مخصوص خودشان بی‌بهره مانده اند. گرچه از اوایل سال ۱۸۸۵ خط بریل در این کشور مورد استفاده قرار گرفته و کتابهایی هم به خط بریل موجود است، اما اکثر این کتابها توسط افراد داوطلب و فداکار تهیه شده، ضرورت تهیه مواد خواندنی برای این دسته از کودکان که به دلایل مختلف از موهبت لذت بردن از مطالعه محرومند، هیچگونه توجه جدی و عمومی صورت نگرفته.

با وجود گسترش خدمات کتابخانه‌های عمومی و توجه بیشتر به افرادی که امتیاز کمتری برای مطالعه کتاب دارند، کوششهایی را در زمینه تهیه و در دسترس قرار دادن کتاب مخصوص کودکان معلول ایجاد نمود. تهیه و تولید کتابهای پارچه‌ای و لمسی نتیجه یک رشته از این تلاشهاست. کتابهای لمسی تصویری برای نابینایان طوری تنظیم شده است که به جای دیدن با چشم به کمک لمس کردن با انگشتان درک می‌کنند. در تهیه این نوع کتابها از موادی مانند کاغذ، چرم، پشم، پارچه، منجوق، مواد پلاستیکی و غیره، یکی یکی با دست می‌سازند و روی مقوا نصب می‌کنند. مثلاً "شکل بچه گربه را با پارچه خز و شکل درخت را با پارچه کتان تهیه می‌کنند که کودک با لمس کردن ضمن آشنا شدن با شکل بچه گربه و

* نوشته: Kyoko Matsuoka

ترجمه: آتش جعفرنژاد. بوک بورد شماره ۳ سال ۱۹۸۵

درخت، نرمی بدن گربه وزبری پوست درخت را هم احساس می‌کند و کودک نابینا از مطالعه این نوع کتاب مصور می‌تواند همان احساس لذتی را که یک کودک معمولی از مطالعه کتاب مصور می‌برد داشته باشد و همین احساس لذت او را به مطالعه تشویق می‌کند.

ثابت شده است که مطالعه داستانهای شیرین و دوست داشتنی، بخصوص برای نوجوانانی که هنوز آمادگی مطالعه مواد چاپی معمولی را ندارند، بسیار کمک کننده بوده است. و نیز بعضی از این کتابها مصور لمسی یا کتابهای پارچه ای برای کودکان دیگری هم که بنحو دیگری معلول هستند، معلول ذهنی، حسی یا احساسی، بسیار سودمند بوده است. از این کتابها بعنوان اسباب بازی و در ضمن بعنوان وسایل کمک آموزشی استفاده می‌شود. یکی از خصوصیات این کتابها، انعطاف پذیر بودن آنهاست، زیرا تصاویر را می‌توان برداشت و دوباره آنها را نصب کرد، تصاویر آنها متحرک است.

به عنوان مثال، یک کتاب مصور پارچه ای ممکن است، دارای سیب هایی باشد که از نمد ساخته شده و روی درخت سیب قرار گرفته باشد، طوری که کودک بتواند آنها را بچیند، یا کتابی که داستان "گرگ و هفت بزغاله" را تعریف می‌کند، در جایی کودک می‌تواند زیپ پوزه گرگ را باز کرده، بزغاله کوچولو را نجات دهد. چنین طرح ها و تدابیری نه تنها شیرین و سرگرم کننده است، بلکه موجب تربیت و تقویت انگشتان و هماهنگی عضلانی کودکان معلولی که به این امر نیاز دارند می‌شود. با انداختن دکمه، کشیدن زیپ، چسبانیدن دکمه سردست، بستن بند و نخ و غیره، کمک می‌کند، تا کودکان معلول جسمی و کودکان عقب مانده ذهنی در انجام وظایف روزمره خود مثل پوشیدن و در آوردن لباس، گرفتن اسباب بازی و اشیاء، مهارت بیشتری پیدا کنند. و بتدریج قادر می‌شوند که مستقل تر شده و اعتماد بنفس پیدا کنند.

از آنجایی که هریک از کتاب‌ها یکی یکی با دست ساخته می‌شود، تولید آنها کاملاً "بستگی به خدمت داوطلبانه اشخاص فداکار و علاقه‌مند دارد. در حال حاضر گروه‌های زیادی در سراسر کشور که اغلب خانمهای خانه‌دارند - مشغول تهیه کتابهای مصور پارچه‌ای و لمسی می‌باشند. تابستان گذشته به سرپرستی یکی از ناشران کتابهای کودکان در ژاپن، نمایشگاهی از کتابهای مصور پارچه‌ای و لمسی برای کودکانی که بنوعی معلولیت دارند برگزار شد. تمام کالای نمایشگاه علاوه بر آنهایی که از کشورهای دیگر به نمایش گذاشته شده بود داوطلبانه با دست ساخته شده و هیچکدام برای فروش عرضه نشده بود. ۱۷۰ کتاب مصور پارچه‌ای، ۱۷۳ کتاب مصور لمسی و ۵۲ اسباب بازی از ژاپن و ۵۰ نوع نیز از کشورهای دیگر که جمعا "بیشتر از ۳۳۵ عنوان را شامل می‌شد. نمایشگاه ۵۰ شرکت کننده از ژاپن داشت که شامل گروه‌های و منفردین می‌شد، ۱۰ شرکت کننده نیز از کشورهای مثل سوئد، نروژ، دانمارک، آلمان غربی، سوئیس و آمریکا بودند. نمایشگاه به شش شهر بزرگ نیز برده شد، که تقریبا "۸۵۰۰۰ نفر از آن بازدید کردند، این تعداد نشان دهنده استقبال بی نظیر و موفقیت آمیز از نمایشگاهی از این نوع است که در زمینه آموزش و پرورش و رفاه کودکان معلول فعالیت می‌کنند. پوشش گسترده روزنامه‌ها در بالا بردن توجه و علاقه مندی عمومی بسیار موثر بود. نمایشگاه، همچنین داوطلبینی بدست آورد که نظریاتی در تغییر و اطلاعاتی در این مورد ارائه دادند و همچنین تعدادی از بازدیدکنندگان را آماده این خدمت داوطلبانه کرد. بنابراین قبول این شرکت داوطلبانه، خود مشوقی در جهت افزایش تولید تعداد کتابهای مصور پارچه‌ای و لمسی شد.

دو گروه اصلی، شامل داوطلبانی بود که بطور کلی کتاب به خط بریل تهیه می‌کردند. در سال ۱۹۷۴ کتاب لمسی برای کودکان نابینا را آزمایش کردند. چون با استقبال و علاقه مندی کودکان روبرو شد، گروه، کار

خود را در تهیه کتاب های لمسی با پی گیری طرحهای جدید و استفاده از چنین کتابهایی برای هر دو گروه کودکان معلول و غیر معلول دنبال کرد و راههایی برای همکاری با کتابخانه عمومی در توکیو پیدا شد. کتابهای ساخته شده با دست از طریق تقاضای افراد در کتابخانه های عمومی به امانت داده می شد.

گروهی در ساپورا، حدود ۷ سال پیش، توسط خانمی که زمانی ویراستار کتابهای کودکان بود شروع به فعالیت کرد. این خانم بیادخواهر فقیدش که بعلت بیماری مجبور بود بیشتر عمر خود را در رختخواب بماند و همیشه آرزوی داشتن کتابهای زیادی برای مطالعه داشت، به فکر تاسیس کتابخانه ای افتاد که به کودکان معلول خدمات کتابخانه ای ارائه می داد. گرچه تولید کتابهای مصور پارچه ای قسمت مهم کار گروه را تشکیل می داد، اما این گروه علاوه بر آن به فعالیتهای دیگری مثل تشکیل مجموعه های کتاب در بخش بیمارستانها، یا امانت دادن کتاب به کودکان بستری و علیل بوسیله پست را نیز انجام می دهد. باید به این نکته اشاره کرد، در اثر تلاشهای یکی از خانمهای عضو گروه، هزینه پستی ارسال کتابهای پارچه ای در سال ۱۹۷۶ به نصف تقلیل یافت. گروه، تقاضاهایی به پارلمان تسلیم کرده بود، ولی متأسفانه دولت هزینه پستی را همچنانکه در مورد کتاب های خط بریل است، کاملاً "مجانی" نکرد. اما مسئله رساندن کتاب به کودکان معلول را با کاهش هزینه پستی آن کمی آسانتر کرد.

با وجود اینکه شروع دیر بود، کم کم خدمات کتابخانه برای معلولین توسعه پیدا کرد. تعداد کتابخانه های عمومی که نوار به امانت می دادند و برنامه قرائت کتاب با صدای بلند را اجرا می کردند افزایش یافت. ساختمان کتابخانه های جدید، امکاناتی برای افرادی که با صندلی چرخ دار حرکت می کنند در نظر گرفت. در زمینه چاپ، نیز، توجه زیادی به مسائل و مشکلات معلولین معطوف گردید.

اخیراً "ویرایش ژاپنی کتاب "آن چیست" در اکثر روزنامه ها

معرفی شد و با استقبال عمومی روبرو گردید. برای کسب اطلاعات بیشتر در مورد کتابهای تصویری پارچه ای می توان با آدرس زیر تماس گرفت:

Co-Ordinating Committee For The Promotion of
Cloth picture Books, C/o Raisei Sha, 3-5 Tchig-
aya Sadohara-Cho, shinju Ku-Ku, Tokyo 162 japan;
Tel: (03) 2603221.

گزارش بررسی کتابهای سال ۱۳۵۹

حسب به آمار توجه کم
۱- جدول کتابهای انتشار یافته در سال ۱۳۵۹

سازمان مهرت	فهرست دوم کتابهای که نکات تشخیصی دارند				فهرست اول کتابهای بناست			ترجمه	تالیف	نوع کتاب			تعداد کتابها	تعداد سورس
	مجموع	ترجمه	تالیف	مجموع	ترجمه	تالیف	تصویر			داستان	میر داستان			
												مجموع		
۱۵	۶	۵	۱	۳	۳	-	۱۸	۶	۱	۲	۲۱	۲۲	پیش از دینسان	
۶۸	۲۲	۱۴	۹	۱۱	۳	۸	۳۹	۶۳	۱	۲	۹۷	۱۰۲	تالیفهای اول دینسان	
۸۳	۲۰	۲	۱۶	۱۵	۹	۶	۲۲	۹۶	۲	۲۹	۸۷	۱۱۸	تالیفهای آخر دینسان	
۹۹	۳۴	۱۹	۱۵	۲۸	۵	۲۳	۳۸	۱۲۳	۲	۷۵	۸۴	۱۶۱	نوجوانان	
۳	-	-	۳	۱۳		۱۳						۲۵	آثار کودکان و نوجوانان	
				۳		۳						۳	کتاب برای کودکان استثنائی	
۲۶۸	۸۸	۲۲	۵۶	۷۲	۲۰	۵۳	۱۱۷	۳۸۸	۶	۱۱۰	۲۸۹	۴۳۳	مجموع	
۲۱۱	۵۳			۱۱۸			۶۶	۳۲۳	۱۲	۵۸	۳۱۰	۳۸۲	سال ۱۳۵۸	

* نکته: - ۵۰ جلد کتاب از آنچه در این فهرست آمده است.

مربوط می شود. به سالهای ۱۳۵۴ تا ۱۳۵۹. اینها کتابهایی است. که به
دلایل گوناگون در گذشته انتشار نیافته بود. این نکات را می توان از جدول
بالا فهمید:

— اگر تعداد ۵۰ کتاب مربوط به سالهای گذشته را از تعداد کل کتابهای انتشار یافته در سال ۱۳۵۹ کم کنیم — تولید کتاب در دو سال ۱۳۵۸ و ۱۳۵۹ از نظر کمیت حدوداً یکسان بوده است .

— تعداد کتابهای غیرداستانی در سال ۱۳۵۹ بیشتر از سال ۱۳۵۸ است ، در سال ۱۳۵۹ کتابهای تاریخ ، علوم اجتماعی ، زندگینامه و تاحدودی علوم تجربی بیشتر چاپ شده اند .

— تعداد ترجمه ها افزایش یافته و نسبت ترجمه به تالیف از $\frac{1}{5}$ به $\frac{1}{4}$ رسیده است . اگر به فهرست مراجعه شود ، دلیل این افزایش کاملاً " روشن می شود . بیشتر کتابهای غیر داستانی ترجمه از منابع خارجی است .

— از کل کتابها $\frac{1}{6}$ آن به فهرست کتابهای مناسب راه یافت . این نشانی از کیفیت پائین کتابهای انتشار یافته در سال ۱۳۵۹ است که جنبه های مختلف این امر را در قسمتهای بعدی این گزارش خواهید خواند .

— از کل کتابها $\frac{1}{8}$ آن به فهرست کتابهایی که نکات مثبتی دارند راه یافت . این فهرست که به خاطر تشویق نویسندگان از طرف شورات تهیه می شود ، حاوی کتابهایی است که هر یک به دلیلی ، نقص محتوایی یا نقص فنی (پرداخت و زبان) ، نمی توانند به فهرست کتابهای مناسب راه یابند ولی نکته های آموزنده و مثبت دارند .

— بیش از نیمی از کتابها ، ۲۷۰ کتاب از ۴۳۲ کتاب به فهرست راه نیافت و بالاچار کنار گذاشته شده است . این امر گروه بررسی را بر آن داشت که به ضعف ها و نقص ها و کمبودها با دقت بسیار توجه کند تا شاید با طرح آنها بتواند راهنمایی باشد برای نویسندگان ایران .

— نکته دیگری که از این جدول می توان فهمید این است که بیشترین تعداد کتابها به گروه سنی نوجوانان تعلق دارد . این طبیعی است و لازم ، زیرا بزرگترین گروه خواننده را در حال حاضر در ایران نوجوانان تشکیل می دهند .

نسبت تعداد کتابهای داستانی و غیرداستانی این گروه به هم بسیار نزدیک شده است و این نشان می‌دهد که ناشران به نیازهای نوجوانان توجه کرده اند ولی اگر به تعداد کم کتابهای انتخاب شده از این گروه در فهرست کتابهای مناسب توجه شود کیفیت پائین کتابها کاملاً " به چشم می‌خورد .

- در سال ۱۳۵۹ یک ستون به مجموعه جدول افزوده شده و آن ستون کتابهای کودکان استثنایی است که شامل ۲ کتاب برای کودکان کرولال می‌شود . این کتابها به زبان اشاره برای این دسته از کودکان تنظیم شده است .

۲- جدول کتابهای مناسب سال ۱۳۵۹

نوع سن	داستان	غیرداستان				جمع کل
		علوم تجربی	اجتماعی	زندگی نامه	سرگرمی	
پیش از دبستان	۱	۲	-	-	-	۲
سالهای اول دبستان	۱۰	-	-	-	۱	۱۱
سالهای آخر دبستان	۲	۶	۲	-	۲	۱۵
نوجوانان	۱۷	۲	۲	۲	۱	۲۸
انصار کودکان و نوجوانان						۱۲
انصار کودکان استثنایی	۲					۲
جمع	۴۴	۱۰	۶	۲	۴	۶۶

— برای سالهای اول دبستان به زحمت از ۱۰۲ کتاب ۱۰ کتاب یعنی $\frac{1}{10}$ به فهرست راه یافت. این خودگویای عدم توجه ناشران به کتابهای ساده، صحیح، متنوع و پرمعنا برای این گروه سنی است. در زمینه شعروعلوم تجربی و انسانی نیز کتاب انتخاب نشده است.

— در گروه سالهای آخر دبستان از ۸۷ داستان ۴ تای آنها به فهرست راه می یابد. و فقط تعدادی کتاب علمی واجتماعی خواندنی، می توان به این گروه معرفی کرد.

— برای نوجوانان نسبتها بهتر است ولی از ۷۵ کتاب غیر داستانی فقط ۸ کتاب ارزش راه یافتن به فهرست را پیدا می کنند. در صورتی که در زمینه داستانها، آثار با ارزش و خوبی، آنها را از نویسندگان ایرانی می توان برشمرد.

— نیمی از مجموعه های گردآوری شده از نوشته های کودکان و نوجوانان به فهرست راه می یابد. نکته اینجاست که این آثار بالاترین درصد انتخاب را بین مجموعه های دیگر بخود اختصاص داده است. شاید این دلیل صمیمیت، سادگی و صداقت نوشته های کودکان است.

۲- جدول کتابهایی که نکات مثبتی دارند سال ۱۳۵۹

جمع کل	نمبر	غیر داستان				داستان	نوع سن
		مرکزی	زندگی نامه	علوم اجتماعی	علوم تجربی		
۶	-	-	-	-	-	۶	بیش از دبستان
۲۲	-	-	-	-	-	۲۲	سالهای اول دبستان
۲۰	-	-	۲	۱	۳	۱۴	سالهای آخر دبستان
۲۵	۲		۹	۱۰		۱۴	نوجوانان
۳	-	-	-	-	-	۳	آثار کودکان و نوجوانان
۸۶	۲		۱۱	۱۱	۳	۵۹	جمع

از جدول شماره ۳ این نکات را می‌توان دریافت .

– ۵۹ کتاب داستانی دارای نکات مثبتی است . و می‌توان آنها را لاقلاً در فهرست دوم معرفی کرد . این تعداد در فهرست اول ۳۴ کتاب است . این رقم نشانگر این مطلب است که بسیاری از نویسندگان در مرز کیفیت مطلوب قرار گرفته اند و لازم است . که معایب کار خود را بشناسند و به رفع آن همت گمارند (شورا در این زمینه چه از طریق مکاتبه و چه از طریق گفتگو حاضر به همکاری است) .

– ۲۲ کتاب علوم اجتماعی وزندگینامه به فهرست دوم راه یافته است . یعنی اگر نکات انحرافی نمی‌داشتند می‌توانستند به یقین به خوانندگان نوجوان معرفی شوند .

در اینجا لازم است فهرست وار به علل رد شدن ۲۷۰ کتاب از طرف گروه بررسی شورا اشاره ای داشته باشیم .

– دسته بزرگی از کتابها به دلیل تبلیغی بودن رد شد . شورا معتقد است . که آثاری که به قصد تبلیغ بوجود می‌آیند ، صداقت لازم را نسبت به ابعاد مختلف مطلب یا شخصیت های داستان ندارند و عموماً با در نظر گرفتن هدفی مشخص در انتخاب صحنه ها ، اشخاص ، صفات ، تصاویر ، گفتگوها پرداخت های عوامل تصنعی وارد می‌کنند .
– دسته دیگری از کتابها فقط به قصد القاء فکر یا خط مشخصی نوشته شده اند . در پاره ای از آنها حتی سگها نیز به تعقل ، تفکر ، تجرید و عمومیت دادن نتایج می‌پردازند که برای هیچ خواننده ای قابل قبول نیست .

– تحریف تاریخ ، نگرش مطلق و پرازد تعصب ، دلیل دیگر کنار گذاشتن تعدادی از کتابها بوده است . این کتابها سرمنشاء قضاوت های نادرست ، یک بعدی ، یک جانبه ، و تنگ نظرانه می‌شوند . نه تنها سازندگی ندارند بلکه ممکن است . اثر تخریبی نیز داشته باشند .

– آموزشهای ناقص و مستقیم نیز دلیل کنار گذاشتن تعدادی دیگر

از کتابها شد. در اینجا لازم است گفته شود، که شورا در مقوله کتابهای آموزشی مستقیم کار نمی‌کند بلکه کتابهایی را به بررسی می‌گیرد که به‌عنوان مطلب خواندنی آزاد ادبیات، به کودکان و نوجوانان عرضه می‌شود.

ولی درد بزرگ در کتابهایی است که اقتباس است یا ترجمه و نگارش، برداشت فکر دیگران، برداشتن تصاویر کتابهای دیگران (عموماً) نویسندگان اروپایی یا آمریکایی یا فلسطینی، یا کشورهای عربی) و گذاشتن متونی ضعیف، ناقص و انحرافی بجای متن اصلی، بدون ذکر منبع و بدون آوردن نام نویسنده و نقاش، انگار کودکان سرزمین ما باید با کار نویسندگان اروپایی از طریق ترجمه‌ها، نگارش‌ها و نوشته‌های واسطه‌های کم توان آشنا شوند.

چقدر بجاست که مترجم واقعا ترجمه کند و نسبت به نویسنده و خود صداقت داشته باشد، اگر استعداد و فکر ندارد کودکان را وسیلهٔ سیاه مشقهای تقلید شده خود قرار ندهد.

بکار بردن استعاره‌های نادرست در داستانها، مانند سیمرغ برای کشتار، مورچه‌ها در مقابل فیل، جمهوری برای مورچه‌ها و از این قبیل، ضعف دیگر نویسندگان است. که آثارشان را غیر منطقی و نامتعادل می‌کند.

— قالب و زبان نیز درد بزرگ دیگر کتابهای کودکان سال ۱۳۵۹ است. زبان محاوره‌ای غلط و شکسته در بیشتر کتابها اثر را از کیفیت می‌اندازد. بدتر از آن روش سرودن اشعار بی‌سروته از اینگونه است. نه به عبیدزاکانی رحم می‌شود نه به صمد بهرنگی و نه به احمد شاملو. از یکی سبک را می‌زدند از دیگری موضوع را واز سومی وزنه‌های عامیانه را.

گرچه فهرست اسامی نویسندگان تازه‌کار همچنان رو به افزایش است. لیکن شاید درست این باشد. که شورای کتاب‌کودکی صمیمانه و صادقانه از همه آنها بی‌گانه که حسن نیت دارند ولی توان و استعداد ندارند خواهش کند که از مقوله ادبیات کودکان و نوجوانان کنار بروند.

– تکرار یک پیام ، تکرار یک مفهوم ، حتی اگر مطلبی به اهمیت اتحاد باشد. آن را مبتذل می‌کند. همه جا در بیشتر آثار مورچه‌ها ، کیوتران ، گنجشک‌ها ، متحد می‌شوند. والته بر دشمن پیروز. ذهن‌نوجوی کودک ونوجوان به پرواز بلندترو عمق‌تری در آسمان اندیشه و تلاش نیازمند است.

با همه این نواقص و معایب ، ادبیات اصیل کودکان همچنان به رشد و تحول خود ادامه می‌دهد.

– نگاهی به فهرست توصیفی کتابهای مناسب و کتابهایی که نکات مثبتی دارند ، یک مسئله مهم را یادآور می‌شود. و آن اینست که هر قدر محیط اجتماعی از آزادی و امکان خلاقیت بیشتر برخوردار باشد ، ادبیات و ادبیات کودکان نیز ، بهتر می‌تواند همیای نیازها ، ضرورتها ، آرمانها و مسائل جامعه حرکت کند. گاه جلو و گاه عقب ، ولی در هر حال عمیق و گسترده.

– کتابهای سال ۱۳۵۹ ، بخصوص در داستانها ، بیشتر و بیشتر به عمق اجتماع روستا و شهر ، فقر و محرومیت ، زندگی و تلاش فرو می‌روند. آثاری اصیل و در عین حال محکوم‌کننده از بهره‌کشی و ظلم بوجود می‌آورند. جنگ نیز مقوله پررنج کتابهایی می‌شود. که از نزدیک به آن می‌پردازند. اگر محقق ۳۴ کتاب داستانی فهرست اول و ۵۹ کتاب داستانی فهرست دوم را جمع آوری کند و آثار نویسندگان ایرانی را بخواند ، چهره‌ای ملموس از زندگی و تاریخ زمان بدست می‌آورد. این تحولی است. در ادبیات کودکان که به سادگی نباید از آن گذشت. هر یک از این آثار جداگانه ارزش تاریخی و جامعه‌شناسی پیدا می‌کنند، گرچه تنها از روستایی دور افتاده سخن گویند و از مرگ پدر و مادر و تنهایی دو خواهر.

داستانهای این دوره بسیار جدی شده است. حکایت ، حکایت رنجهاست. در گذشته پسرک لبوفروش صمد بهرنگی ، یا از این ولایت علی اشرف درویشیان در ادبیات کودکان ایران جای خاص داشتند. حال

داستانهای واقعی، بخصوص برای نوجوانان، آنها را به میان واقعیتها می‌برند. نویسندگان سعی ندارند بخاطر دل خوانندگان واقعیتهای مرگ و دربدی را از آنها بپوشانند. سخن از خشونت و بهره‌کشی بمیان نیاورند. انقلاب را مطرح نکنند. جنگ و ویرانی را موضوع قرار ندهند. در کار نویسندگان اصیل، چهره انسانیت ابعاد تازه‌ای می‌یابد. چنین احساس می‌شود. که امیدواری همه در این راه است. در این مجموعه بعضی آثار از کیفیتی خاص برخوردارند، از جمله، "زنگهای محمد رضا شریفی نیا" که کوشش کرده است. با استفاده خاص از شعر معاصران، ۴ زنگ، دروغ - پرواز - زندگی و شهادت را ارائه دهد. و تاجایی که از چهره‌های شناخته نشده در عینک‌ها و تصاویر استفاده کرده، کاری جالب توجه وارزنده ارائه داده است.

از کتاب لوکس، اثری در ادبیات واقعی کودکان برجای نمانده است. چاپها خوب ولی ساده و قیمت‌ها عموماً مناسب هستند.

نمی‌توان این گزارش را بدون طرح مسئله این چند کتاب به پایان

برد.

۱- بردمقصان، اثر، پائولا فاکس، برنده جایزه هانس کریستیان آندرسن این اثر که یک شاهکار است، رنجهای سیاهان برده را مطرح کرده فجایع برده فروشی را برملا می‌کند، بخاطر ترجمه ضعیف، کیفیت خود را از دست داده است. و با وجود اینکه می‌بایست قاعدتاً عنوان بهترین کتاب سال را بدست آورد ولی تنها در فهرست دوم آمده است. ترجمه مجدد آن را به دست مترجمی توانا توصیه می‌کنیم.

۲- کتاب "آب چرا خیس می‌کند" سه بار ترجمه شده است. که تنها یکی از آنها و آنهم "آب چرا خیس می‌کند" صحیح و خوب است. ترجمه کتابهای غیر داستانی، هر قدر هم به نظر ساده باشد. نیاز به دانش و بینش و تسلط خاص دارد.

۳- کتابهای تاریخ برای نوجوانان، که از منبع انگلیسی ترجمه می‌شود، گرچه موضوع های آنها مورد نیاز شدید جوانان ایران است، لیکن اکثر

آنها به دلیل کیفیت ترجمه، چگونگی طرح و نکات انحرافی قابل توصیه نیست.

۴- در زمینه آثار کودکان و نوجوانان، گاه اینطور به نظر می‌آید که گردآورندگان، پشت نوشته‌های کودکان و نوجوانان سنگر گرفته‌اند. صداقت حکم می‌کند که چنین نکنند، نه بصورت آشکار و نه بصورت پنهان.

۵- کیفیت کتابهای غیرآموزشی مذهبی همچنان در سطحی نیستند که بتوانند به فهرست راه یابند. کتابهای بسیار خوبی که در این زمینه بررسی شد یا به خاطر دشواری مطلب و مقدمه برای گروه سنی بالاتر از ۱۶ سال مناسب تشخیص داده شد یا به دادن دلیل آموزش مستقیم، در حیطه کار شورا قرار نگرفت.

از مجموعه کتابهای مناسب از گروه نوجوانان، دو کتاب کاندیدای عنوان کتاب برگزیده سال شورای کتاب کودک شدند. گروههای دیگر کتابی را برای این منظور معرفی نکردند.

فهرست کتاب های مناسب کودکان و نوجوانان

سال ۱۳۵۹

بیش از دبستان

داستان

۱ - بیسم ، معین

پرنده^۶ مبارز . ترجمه حسن مشکوری ، نقاشی . حجازی ، بازنویس
محمد بدیعی . قم : تشیع ، ۱۳۵۹ . ۱۲ ص ، ۳۵ ریال .
پرنده کوچکی که در طوفان پرهایش کنده شده ، گرفتار پرنده ای
شکاری می شود . دوستان به کمک آمده ، او را می رهانند .

غیر داستان

۲ - ناش ، پاملا

پروانه ها . تهران : سازمان نشر اندیشه و فرهنگ سیمیندخت ، ۱۳۵۹ .
۱۶ ص ، ۸۵ ریال .
در این کتاب تکامل پروانه به زبان ساده با تصاویر گویا ارائه می شود .

۳ - ناش ، پاملا

قورباغه . تهران : سازمان اندیشه و فرهنگ سیمیندخت ، ۱۳۵۹ .
۱۶ ص ، ۸۵ ریال .

در این کتاب تکامل قورباغه به‌زبانی ساده و با تصاویر خوب ارائه می‌شود .

سالهای اول دبستان

داستان

۱ - اشتاینر ، یورگ

خرسی که می‌خواست خرس باقی بماند . ترجمه ناصر ایرانی ، نقاشی یورگ مولر ، تهران : کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان ، ۱۳۵۹ . ۳۲۰ ص ، ۶۰۰ ریال .

داستان خرسی است که بعد از خواب زمستانی اشوقتی از غار بیرون می‌آید با کارخانه‌ای روبرو می‌شود . نگهبان کارخانه او راه‌جای کارگر می‌گیرد . از آن پس ماجرا با اصرار خرس ، که خرس است و متصدیان کارخانه ، که او کارگر است ، صحنه‌های طنز آمیز گوناگونی می‌آفریند . اخراج خرس از کارخانه و بازگشت او به طبیعت و رهایی ، پایان منطقی داستان است .

۲ - انسیل ، روزالیزه

بچه‌های سووتو . ترجمه م . سجودی ، نقاشی لیرا کویر ، تهران : کتیبه (بی تا) . ۲۴۰ ص ، ۳۰۰ ریال .

داستان رنجهای خانواده ایست از سووتو که در شرایط تبعیض نژادی زندگی می‌کنند .

۳ - برازنده ، کاوه

پادوی بازار . (بی جا) : بلوچ ، (بی تا) . ۱۶۰ ص ، ۲۰۰ ریال .
داستان پسری است که پادوی بازار است و رنجهای محیط خود را

در وجود پرنده‌های در قفس متبلور می‌یابد. آزاد کردن پرنده و تحمل عواقبش برای او، سرآغاز نوعی دیگر از زندگی است.

۴- شریف زاده، منصور

سیل، نقاشی. حسین خسرو جردی، تهران: پیام آزادی، (بی‌تا).
ص ۱۲، ۳۵ ریال.

داستان مردمی است که تمام هستی خود را در اثر سیل از دست داده‌اند و به‌خانه ارباب روی آورده‌اند. سیل مجددی آنها را وادار می‌کند که اشیاء گرانقیمت خانه اربابی را رها کرده، جانشان را نجات دهند.

۵- علی پور، پروین

دشمن، نقاشی سیمین شروان، تهران: رادیو تلویزیون آموزشی،
۱۳۵۸. ۲۷ ص، ۵۰ ریال.

سرمای ناگهانی و ریزش برف، غولی از بهمن به دهکده می‌آورد. غول محیط را سرد می‌کند. مردم به فکر چاره می‌افتند و سرانجام با راهنمایی پیر دهکده و کودکان، غول را آب کرده بهار را به دهکده باز می‌گردانند.

۶- کمالی، مهدی

خواستن توانستن است. باز نویسی مصطفی. تهران: پیام آزادی،
۱۳۵۹. ۱۸ ص، ۳۵ ریال.

کانگروی مادری سعی دارد به فرزندش جهیدن یاد بدهد. ولی کانگروی کوچک که کلمه "نمی‌توانم" را یاد گرفته است از این کار خودداری می‌کند. سرانجام با کمک سایر حیوانات موفق می‌شود.

۷- گروگان، حمید

شب همان شب است. تهران: سید جمال، (بی‌تا) ۲۲۰ ص، ۴۰ ریال.

داستان خانواده کشاورزی است که مقروض است و تحت فشار زندان .
پسر خانواده به کمک پدر رفته او را از زندان آزاد می کند .

۸- لاورنیف ، بوریس

پسرک شجاع . ترجمه علی رضا جرجانی . تهران : چکیده ، (بی تا) .
۲۵ ص ، ۳۰ ریال .

شجاعت های پسری است در جنگ جهانی دوم در شوروی .

۹- مایاکوفسکی ، ولادیمیر

گره اسب آتشین . ترجمه محمد قاضی . تهران : موج ، (بی تا) .
۲۸ ص ، ۵۰ ریال .

پسری از پدرش اسب بازی می خواهد . برای این کار به صنعتگران
کوناگون مراجعه می کنند تا اسب ساخته می شود .

۱۰- نعمتی ، اکبر

مگر شاه می خواهد دوباره برگردد . تهران : صدای جوان ، (بی تا) .
۱۶ ص ، ۲۰ ریال .

دختر کوچکی نگران است و گذشته را با حال از دید خود مقایسه
می کند .

غیر داستان

۱۱- میرزاده ، ژ

بازی و سرگرمی و نقاشی . تهران : خاتون ، ۱۳۵۹ ، ۱۸۰ ص ، ۷۰ ریال
مجموعه ایست از بازیهای سرگرم کننده که ذهن کودکان را به کار
می اندازد .

سالهای آخر دبستان داستان

۱ - سپاهی ، جمشید

پرستویی که پرواز نمی‌دانست . نقاشی محمد پولادی . تهران :
سروش ، ۱۳۵۸ . ۳۵ ص ، ۹۰ ریال .

جوجه پرستوی تنبلی حاضر به یاد گرفتن پرواز نیست . وقتی
پرستوهای دیگر مهاجرت می‌کنند ، وزمستان از راه می‌رسد پشیمان و سرگردان
می‌ماند . تا سرانجام بلبلی روش پرواز را به او می‌آموزد .

۲ - عزیزی ، محمد

پائیزی که بیاید . تهران : نوباوه ، ۱۳۵۹ . ۲۴ ص ، ۳۰ ریال .
شرح زندگی یک خانواده روستایی فقیر است که بر اثر فقر و تنگدستی
پدر خانواده از بین می‌رود و بعد از مدتی مادر خانواده هم به سرنوشت او
دچار می‌شود . این دختر بزرگتر خانواده است که مهار زندگی را بدست
می‌گیرد .

۳ - غریب پور ، بهروز

کور اوغلو ی چنلی بل (نمایشنامه) . نقاشی ناصر ستاره سنج . تهران :
کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان ، ۱۳۵۹ . ۳۲ ص ، ۶۰ ریال .
کور اوغلو به مقابله با خان برمی‌خیزد و اسب خود را که او با
فریبکاری دزدیده است باز می‌یابد .

۴ - چنگال شیر

ترجمه ابوالقاسم سری . تهران : توس ، ۱۳۵۵ . ۸۰ ص .

مجموعه ۵ داستان واقعی، از زندگی کودکان در شهر وروستا و در میان کوهستانهاست که توسط نویسندگان جمهوریهای مختلف شوروی نوشته شده است.

غیر داستان

علوم تجربی

۵- پین، تیلی، اس وواين، ژوزف، بی

آهن ربا و کاربرد آن. ترجمه ز. میرزایی. تهران: الهام، ۱۳۵۹. ۶۴ ص، ۳۵ ریال. (مجموعه علم برای نوجوانان، ۳).

آهن ربا و کاربرد آن به زبان ساده در این کتاب ارائه می شود.

۶- سارازی، فیلیپ

زمستانخوابها. ترجمه سیروس نیک ذات، نقاشی ادنامیلر. تهران: امیرکبیر، ۱۳۵۸. ۷۲ ص، ۵۰ ریال.
خواب زمستانی انواع جانوران و درمکان های گوناگون، روی زمین، زیر زمین و در اعماق دریاها در این کتاب مطرح می شود.

۷- فریمن، م.

ذره بین. ترجمه علی علی دوست. تهران: الهام، ۱۳۵۹. ۳۲ ص، ۳۰ ریال. (علم برای نوجوانان، ۶۱).
کتاب حاوی مطالبی دربارهٔ ذره بین و کاربرد آن با انواع آزمایشهای ساده، به زبان ساده و با تصویر است.

۸ - کنستانتینوفسکی ، مایلن

آب چرا خیس می‌گند. ترجمه منوچهر کریمزاده. الهام ، ۱۳۵۹ .
 ۴۸، ص ۳۵، ریال . (علم برای نوجوانان ، ۴) .
 علت خیس کردن آب به زبانی ساده و با مثال و آزمایش در این
 کتاب مطرح می‌شود

۹ - می ، جولیان

سنگواره چیست؟ ترجمه فاطمه تمبرچی ، نقاشی جین زالینخیر .
 تهران : کتیبه ، ۱۳۵۹ . ۳۲، ص ۴۰، ریال .
 در این کتاب مراحل مختلف بوجود آمدن سنگواره (فسیل) به
 کمک تصویر ارائه می‌شود .

۱۰ - وایلر ، روز وجرالد

بازیهای علمی . ترجمه ز . میرزایی . تهران : الهام ، ۱۳۵۹ . ۴۰، ص
 ۳۵، ریال . (علم برای نوجوانان ، ۵) .
 این کتاب حاوی انواع آزمایشهای علمی و سرگرم کننده است .

علوم اجتماعی

۱۱ - هومن ، محمد

جبهه خلق برای آزادی صحرا (پولیساریو) . تهران : کانون پرورش
 فکری کودکان و نوجوان ، ۱۳۵۹ . ۲۴، ص ۳۰، ریال .
 شرح موقعیت جغرافیایی و سیاسی صحرا و نحوه زندگی و مبارزات
 مردم صحرا ، برای کسب استقلال در این کتاب ارائه می‌شود .

۱۲ - آزادی برای زیمبابوه

تهران: کتیبه، ۱۳۵۹. ۲۸ ص، ۴۰ ریال.

کتاب صحنه‌هایی از زندگی و مبارزات مردم زیمبابوه را دربردارد.

۱۳ - جبهه میهن پرستان زیمبابوه

تنظیم صفحه‌ناصر ستاره سنج، تهران: کانون پرورش فکری کودکان -

و نوجوانان، ۱۳۵۹. ۲۴ ص، ۴۰ ریال.

جغرافیا و تاریخ زیمبابوه و چگونگی تشکیل جبهه میهن پرستان آن

سرزمین و مبارزات آن در این کتاب ارائه می‌شود.

سرگرمیها

۱۴ - ریکلی، السی

ساختن اسباب بازی با چوب، ترجمه گیتا عقداپی، تهران: پدیده،

۱۳۵۹. ۳۲ ص، ۶۰ ریال.

کتابی است در مورد ساختن کارهای دستی ساده با چوب.

۱۵ - کاردستی و سرگرمیهای آموزنده برای کودکان و نوجوانان

ترجمه حسین ملک‌پور، تهران: گوتنبرگ، ۱۳۵۹. ۱۲۳ ص، ۲۰۰

ریال.

نوجوانان

داستان

۱ - آزادپخواه، محمد علی

بچه‌ها بیدارند. (بی‌جا): روح، (بی‌تا). ۴۴ ص، ۳۰ ریال.

داستان زندگی روستا زاده‌ای نوجوان است که در آستانه انقلاب، با اتکاء به هوش و توان خویش و با کمک اهالی ده پرده از روی توطئه‌ای که توسط فتودال ده و دارودسته اش بر علیه انقلاب و انقلابیون طرح ریزی شده برمی‌دارد و در این راه تا پای جان می‌ایستد.

۲- اشجعی، سعید

کودک و کهنکشان راه شیری. تهران: پیوند، ۱۳۵۹، ۲۷ ص،

۲۵ ریال.

پسری بادنمایی سوال درباره کهنکشان، در عالم رویا توسط ماشینی به فضا برده شده و در سفری کوتاه پاسخ‌سوالهای بسیاری را می‌یابد و سرانجام شگفت زده به خانه باز می‌گردد.

۳- ایرانی، ناصر

سختون. تهران: کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان، ۱۳۵۸.

۱۵۰ ص، ۶۰ ریال.

داستان زندگی روستا زاده ایست که برای فتح قله‌ای صعود می‌کند و در اثر سقوط دست و پایش می‌شکند. دور بودن از طبیب و درمان صحیح باعث ناقص شدن پای او می‌شود. ولی با همت و پشتکار به باری پدر بزرگ و یک طبیب شهری سلامت خود را باز می‌یابد.

۴- بیری، خلیل

بچه‌های یاخچی آباد. "بی‌جا" "بی‌تا" ۲۷ ص، ۲۵ ریال.

داستان زندگی نوجوانی است که در اثر فقر مدرسه را رها کرده به بازار کار می‌پیوندد. در کارخانه با زندگی طاقت فرسای کارگران آشنا شده و از طریق کارگری و با کمک کتابهای خوب به عنصری آگاه مبدل می‌گردد.

۵- پاک نژاد ، سعید

خونابه . (بی جا) : بهمن ، (بی تا) . ۶۲۰ ص ، ۳۰ ریال .
 کتاب حاوی یک مقدمه و بیست و دو قطعه کوتاه از خاطرات یک معلم
 روستاست . درونمایه کتاب زندگی روستا ، گسترش فرهنگ شهرنشینی ، اختلافات
 طبقاتی و مسائل دیگر روستاهای ایران است .

۶- خاکسار ، نسیم

روشنفکر کوچک . تهران : ققنوس ، ۱۳۵۹ . ۴۸ ص ، ۴۰ ریال .
 کتاب شامل ۵ داستان کوتاه از ماجرای مبارزانی است که در رژیم
 شاه به زندان افتاده ، در زندان نیز دست از مبارزه نکشیدند .

۷- ربیحاوی ، قاضی

حادثه در گارگاه مرکزی . تهران : دامون ، ۱۳۵۸ . ۵۶ ص ، ۴۵ ریال .
 کتاب حاوی ۵ داستان از زندگی کارگران پالایشگاه آبادان است .
 این داستانها در بطن خود یک دوره از تاریخ کشورمان را در رابطه با نفت مرور
 می کند .

۸- ربیحاوی ، قاضی

وقتیکه دود جنگ در آسمان دهکده دیده شد . تهران : یاشار ،
 ۱۳۵۹ . ۴۰ ص ، ۳۰ ریال .
 سرگذشت نوجوانی چهارده ساله است که با خانواده اش در منطقه
 جنگ زده زندگی می کند ، او برای برآوردن آخرین آرزوی مادر بزرگ و یافتن
 برادرش عازم پشت جبهه می شود ، به برادر دسترسی پیدا نمی کند و با خیال
 راضی کردن مادر بزرگ ، به روستا باز می گردد . ولی درمی یابد که تمام
 اعضای خانواده اش در اثر بمباران کشته شده اند .

۹ - سرابندی، امین الله

در ادامه راه . . . . تهران: یاشار، ۱۳۵۹. ۴۰ ص، ۳۰ ریال.
 سرگذشت خانواده ای سیستانی در دوران انقلاب است. پدرا سیر
 تریاک و مادر اسیر رنج و کار، فرزند بزرگ آنان در شهر درس می خواند وهم
 او عامل ایجاد تحرک در روستائیان برای مبارزه علیه خان و کدخدای می شود.
 و سرانجام پس از انقلاب بدست عوامل خان و کدخدا کشته می شود، ولی
 راهش توسط روستائیان ادامه می یابد.

۱۰ - شولوخف، میخائیل

جبهه جنوب. ترجمه عباس باقری. تهران: پاپیروس، ۱۳۵۷.
 ۴۰ ص، ۳۰ ریال.
 کتاب حاوی دو داستان است که محتوای آن بدور مسائل جنگ و
 فجایی است که در اثر جنگ بدست انسان خلق می شود.

۱۱ - عقدایی، فریدون

قیمت با بابت چنده. تهران: سبز، ۱۳۵۹. ۳۲ ص، ۲۵ ریال.
 داستان زندگی پسر نوجوانی است که در اثر مرگ پدر به نان آور
 خانواده تبدیل می شود. او در کارخانه ای به شغل سقایی مشغول می شود.
 در آنجا با زندگی زحمتکشانش آشنا می شود و در برخوردی با پسر صاحب
 کارخانه به اختلاف فاحشی که بین او و آن پسر وجود دارد پی می برد. او
 مترصد آن می شود که در جهت نابودی این اختلاف قدم بردارد.

۱۲ - کارگر، داریوش

زندانی. تهران: کار، ۱۳۵۸. ۳۴ ص، ۳۰ ریال.
 داستان زندگی پسر نوجوانی است که پدرش یک زندانی سیاسی

رژیم سابق، یکباردیگر پس از انقلاب به جرم دفاع از حقوق خود و همکارانش دوباره به زندان می‌افتد و پسر در اثر تماس با همکاران پدرش راه مبارزه را می‌آموزد.

۱۳ - کوثر، الینور

ساداگو و هزار مرغ ماهیخوار کاغذی. ترجمه مریم پیشگاه، نقاشی رونالد هیملر. تهران: کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان، ۱۳۵۹. ۶۲ ص ۳۵ ریال.

کتاب به ماجرای دختری بنام ساداگو، اختصاص دارد که در "هیروشیما" پس از انفجار بمب می‌زیست و در اثر تشعشعات اتمی به بیماری سرطان خون مبتلا شده و سپس در بیمارستان در گذشت. زندگی و تلاش او برای زنده ماندن، در ساختن هزار مرغ ماهیخوار کاغذی منعکس گردیده است.

۱۴ - مرادی کرمانی، هوشنگ

بچه‌های قالیباخانه. تهران: سحاب کتاب، ۱۳۵۹. ۹۲ ص، ۸۰ ریال.

کتاب حاوی دوداستان از زندگی توام با رنج کارگران کارگاههای قالیبافی، از زن و مرد و کودک است.

۱۵ - میرکازمی، سید حسین

گندم شورا (ترکمن صحرا). عکس از کامبخش روستا. (بی‌جا). ماسولی، ۱۳۵۹. ۳۰ ص، ۲۵ ریال.

داستان یک روستایی ترکمن است که در رژیم سابق، بخاطر سرپیچی از خواسته تیمسار ارتش شاه به زندان افتاده، بعد از انقلاب آزاد شده و با

بقیه اهالی ده خودشان و سایر دهات ترکمن صحرا به تشکیل شوراهای دهقانی همت می‌گمارد.

۱۶- یاقوتی، منصور

داستانهای آهو دره. تهران: شبگیر، ۱۳۵۵. ۷۴ ص، ۴۵ ریال.
کتاب شامل سه داستان از زندگی روستائیان و فقر ریشه‌داریست که بر زندگی این مردم سایه انداخته است و تلاش این مردمان محروم برای دست یافتن به زندگی بهتر را نشان می‌دهد.

۱۷- یاقوتی، منصور

زخم. تهران: سپیده، ۱۳۵۶. ۸۷ ص، ۶۰ ریال.
کتاب حاوی ۷ داستان کوتاه است که همه آنها پیام های ارزنده‌ای برای نوجوانان دارند.

شعر

۱۸- شریفی نیا، محمدرضا؛ حاجیان، هدی (گردآورندگان)

زنگ چهارم: شهادت. تهران: سبز، ۱۳۵۹. ۴۰ ص، ۳۵ ریال.
کتاب حاوی مجموعه‌ای منتخب از اشعار سرایندهگان مختلف است که به کمک تصاویر انتخاب شده در خدمت بیان مفهوم شهادت است.

۱۹- شریفی نیا، محمدرضا؛ حاجیان، هدی (گردآورندگان)

زنگ سوم: زندگی. تهران: سبز، ۱۳۵۹. ۴۰ ص، ۳۵ ریال.
کتاب مجموعه‌ایست منتخب از اشعار و آثار شعر و نویسندگان گوناگون که در هماهنگی کامل به بیان موثر زندگی می‌پردازند.

۲۰- محصل، م.

رگبار. مشهد: جهان، ۱۳۵۹. ۲۴ ص، ۲۰ ریال.
 شعر گونه ایست تمثیلی که جامعه در آستانه انقلاب ایران را به
 مدرسه ای تشبیه کرده که دانش آموزان آن در برابر تاریخ امتحان می دهند
 و نمره نهایی آنان رهایی است.

غیر داستانی

علوم تجربی

۲۱- آسیموف، ایزاک

شناخت عناصر دنیای پیرامون ما. ترجمه منوچهر کریم زاده.
 تهران: شاهنگ، ۱۳۵۸. ۱۵۵ ص، ۱۰۵ ریال.
 کتاب به تشریح بخشی از عناصر تشکیل دهنده محیط می پردازد و
 در این راه گذر به چگونگی تبدیل عناصر بهم و کاربرد عملی رادیو اکتیو
 نیز می پردازد.

۲۲- کالینا، زیگموند

هوا، اقیانوس ناپیدا. ترجمه منوچهر کریم زاده. تهران: الهام،
 ۱۳۵۸. ۶۴ ص، ۴۵ ریال.
 کتاب به شرح شگفتیهای هوایی که ما را احاطه کرده می پردازد و
 از جو زمین، ساخت آن و خاصیت های آن صحبت می کند و سرانجام نتیجه
 می گیرد که باید سعی کرد که محیط را پاکیزه نگهداشت.

زندگی نامه

۲۳- گرجی، ع.

اسپار تاگوس. تهران: سحر، ۱۳۵۹. ۲۸ ص، ۳۰ ریال

کتاب ابتدایه شرایط دنیای قدیم و قدرت‌های مسلط آن زمان اشاره کرده و سپس به تاریخ برده‌داری می‌پردازد و سرانجام اسپارتاکوس و دلایل آن را بررسی می‌کند. نویسنده با این فکر که شکست اسپارتاکوس خود سرآغاز دیگری است، کتاب را به پایان می‌برد.

۲۴ - طالب محمدی، حیدر (گردآورنده)

صمد بهرنگی دوست از دست‌رفته بچه‌ها. تبریز: تلاش، ۱۳۵۹. ۶۴ ص، ۶۰ ریال.

کتاب شامل نوشته‌ها و اظهارنظرهایی است در باره صمد بهرنگی، معلم بزرگ روستایی، محتوای نوشته‌ها همگی در جهت روشن کردن نقش بهرنگی به‌عنوان آموزگار و نویسنده ادبیات کودکان است.

اجتماعی و تاریخی

۲۵ - جمشید

کلاس درس ما. تهران: نسیم، ۱۳۵۸. ۷۲ ص، ۵۰ ریال.
کتاب یابیانی داستانگونه از زبان یک معلم تاریخ به بررسی سیرتکامل جوامع بشری می‌پردازد و از سیر حرکت بشر از کمون اولیه تا جامعه برده‌داری و عصر فئودالیزم و سرانجام سرمایه‌داری سخن می‌گوید.

۲۶ - ناهید، عبدالحسین

نقش کودکان و نوجوانان در جنبش مشروطیت. تهران: شباهنگ، ۱۳۵۸. ۷۴ ص، ۵۵ ریال.

کتاب به نقش موثر کودکان و نوجوانان، در تظاهراتی که به انقلاب مشروطیت منتهی گردیده می‌پردازد. ابتدا از مسئله تحریم تنباکو شروع

کرده، سپس به تخریب بانک استقراضی روس و بست‌نشینی دانش‌آموزان اشاره می‌نماید.

نویسندگی

۲۷- یاقوتی، منصور

داستان و داستان نویسی. تهران: پیوند، ۱۳۵۹، ۲۴۰ ص، ۲۰ ریال.
کتاب دربرگیرنده متن سخنرانی نویسنده در دو مدرسه راهنمایی کرمانشاه است که در طی آن در مورد داستان، چگونگی نوشتن و شرایط خلق داستان خوب و درنهایت نقش نویسنده در اجتماع سخن می‌راند.

بازی و سرگرمی و هنر

۲۸- بیلین، م.

آموزش شطرنج. ترجمه م. م. ت. ۵۴ ص، ۴۵ ریال.
کتاب ابتدا به تاریخچه این بازی فکری می‌پردازد و سپس با روشی بسیار عملی و درعین حال دارای کشش وارد آموزش شطرنج می‌شود.

آثار کودکان و نوجوانان

۱- امامی، غلامرضا

قدس رویای ما. تهران: کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان، ۱۳۵۹، ۶۸ ص، ۷۰ ریال.
کتاب مجموعه‌ای است از نوشته‌های بچه‌های فلسطینی و شامل سه بخش است. مطالب کتاب به‌خوبی نشان دهنده علاقه این کودکان به میهن خود، آشنایی کامل به جنگ و امیدشان به پیروزی و بازگشت به قدس می‌باشد.

۲- پورقاسمیان، ۱۰.

بچه های الجزایر. تبریز: ساوالان، ۱۳۵۹. ۶۰ص، ۴۵ ریال.
 نوشته ها بسیار صادقانه و حاکی از جنایات امپریالیسم فرانسه و
 شجاعت های کم نظیر خوانندگان تقویت می کند.

۳- جزایری، مرتضی

فریادی به بلندی درد. تهران: دنیا، ۱۳۵۹. ۲۳ص، ۲۰ ریال.
 (ادبیات خلق لر، ۱).
 کتاب مجموعه ای است از قصه ها که بیانگر دردها ورنجهای زحمتکشان
 تحت ستم ایران است، شخصیتها بسیار ملموس و واقعی هستند.

۴- جزایری، مرتضی

ظلم راریشه کن کنیم. تهران: گورکی، ۱۳۵۹. ۲۴ص، ۲۰ ریال.
 (ادبیات خلق لر، ۲).
 مجموعه ایست از قصه های کودکان و نوجوانان، بیان کننده زندگی
 واقعی آنها که مملو از درد ورنج و نابرابری هاست.

۵- درویشیان، علی اشرف

کتاب کودکان و نوجوانان. تهران: نوباوه، ۱۳۵۹. (جلدهای
 ۱۰، ۸، ۷، ۶)
 کتابها حاوی قصه، شعر، مقاله، تحقیق و نقد و بررسی می باشد.
 اغلب این آثار ملهم از زندگی واقعی نویسندگان و حاکی از فقر ورنج و خشونت
 زندگی آنهاست.

۶- دیسفان

حرفهای بچه های بهرنگ. مشهد: چشمه، ۱۳۵۹. ۴۸ص، ۴۰ ریال.

(شماره ۲).

کتاب شامل اشعار سروده شده نوجوانان، چند مقاله و یک زندگینامه می باشد.

۷- صفره، نادر

امیدعلی، تهران: توس، ۱۳۵۹، ۲۰ ص، ۲۰ ریال.
کتاب حاوی سه قصه است از زندگی مردم تحت ستم و درد ورنجی که متحمل می شوند.

۸- صیدی، معصومعلی

درد دل بچه ها: کرمانشان، تبریز: پایندور، ۱۳۵۹، ۵۲ ص، ۴۰ ریال. (شماره ۱).
مجموعه ای است از انشاء شعر و قصه. موضوعات کتاب همگی از تازگی برخوردار است. این آثار بیانگر ستم و استثمار توده های محروم می باشد.

۹- ماهیدشی، محمد رضا

بچه ها از زندگی خودشان حرف می زنند. تهران: باران، ۱۳۵۹، ۲۰ ص، ۱۵ ریال.
مجموعه ایست از نوشته های بچه های محله های فقیرنشین کرمانشاه. بچه ها در این آثار از دردها و مشکلات خود منجمله شرایط سخت محیط کار و درس خواندن ضمن کار حرف می زنند.

۱۰- (ف. معلم)، فاطمه

خواب می دیدم که... تهران: علم، ۱۳۵۹، ۳۰ ص، ۲۰ ریال.

مجموعه‌ایست از انشاهای کوتاه دختران نوجوان، آمیخته با دردها و رنجها، رازها و امیدهایشان.

۱۱- یاقوتی، منصور

بچه‌های کرمانشاهان. تهران: شباهنگ، ۱۳۵۹، ۵۲ ص، ۳۰ ریال.
مجموعه‌ای از قصه‌ها و گزارش‌ها، کودکان و نوجوانان از زندگی مملو از درد و رنج خود با تمام پستی و بلندیها سخن می‌گویند.

۱۲- بچه‌ها می‌خواهند با شما سخن بگویند. تبریز: مستضعف، ۱۳۵۹، ۴۰ ص، ۲۵ ریال.

مجموعه‌ای است از انشاهای قصه‌ها و اشعار کودکان و نوجوانان، ملموس و ملمه‌آمیز از زندگی و تجربیات کودکان.

کتابهای کودکان استثنائی

۱- باغچه بان جبار

جوجه من. برای کودکان ناشنوا. تنظیم ثمین‌باغچه‌بان (پیرنظر)،
تامیوگرافی روشنگر رضاخانلو. تهران، دانشگاه آزاد، ۱۳۵۸، ۳۰ ص مصور.
۵۰ ریال.

"جوجه من" و "ستارگان و پروانه من" بازبان اشاره فارسی برای کودکان ناشنوا تنظیم شده است. با در نظر گرفتن کمبود چنین کتابهای خواندن آن برای کودکان ناشنوا توصیه می‌شود.

۲- رهگذر، رضا.

گرداب سکندر. تهران، دفتر نشر فرهنگ اسلامی، ۱۳۵۸، ۳۱ ص.

۲۰ ریال.

داستان پسرکی است که بر اثر آبله کور شده است . اوتعام مدت فکر می کند که کاری از دستش ساخته نیست . روزی همراه کشتی به دریا می رود . کشتی در گرداب می افتد و او با چشیدن آب دریا جان ساکنین کشتی را نجات می دهد .

۳- فرجام ، فریده

مهمانهای ناخوانده ، برای کودکان ناشنوا . تنظیم شمینه باغچه بان ، تنظیم اشاره فاطمه آقامحمد و دیگران ، نقاشی دهورا سوزان هولم ، تامیوگرافی روشنگ رضا خانلو . تهران ، سازمان رفاه ناشنویان ، ۱۳۵۹ . ص ۳۸ .

داستان پیرزنی است که در یک شب بارانی از چند حیوان در خانه اش پذیرائی می کند و با وجود کوچکی خانه قبول می کند که آنها را برای همیشه در خانه خود جای دهد .

مفاهیم مهربانی و دوستی ، مهمان نوازی و سازش با دیگران در این داستان بیان شده است .

فهرست کتابهایی که نکات مثبتی دارند

پیش از دبستان

داستان

۱ - ذاکرین ، سعید

چه چیز باعث شد که آنها برگردند . تهران : امام ، ۱۳۵۹ .
۲۴ ص ، ۱۸ ریال .

داستان پیوندی عاطفی است که بین یک بچه خرس و یک پرنده و بچه اش برقرار و باعث کمک آنها به یکدیگر می شود .

۲ - عبدالباقی ، سمیر

قصه قند . ترجمه و بازنویس لطیف راشدی ، نقاشی از عبدالحلیم البرحینی . تهران : پیام آزادی ، ۱۳۵۹ ، ۱۲۰ ص ، ۲۵ ریال .
کتاب مسئله قابلیت حل شدن قند را به زبانی داستانی و مورد توجه کودکان بیان می کند .

۳ - مارشاک ، س .

چه شد که دوستم داشتند؟ ترجمه احمد شاملو ، نقاشی جاوید . تهران : امیرکبیر ، ۱۳۵۷ . ۲۰ ص ، ۷۰ ریال . (کتابهای طلائی) .
داستان پسری است که نمی خواهد تمیز شود . تمام وسایل خانه وی را سرزنش کرده از وی می گیرند . سرانجام به شستن تن در می دهد و همه را از خود راضی می کند .

۴ - مهدی

شبهای همسایه . بازنویس مجید . تهران : پیام آزادی ، ۱۳۵۹ .
ص ۲۴ ، ۳۵ ریال .

داستان محبت سگی است که آنچه را از مردم دهکده دریافت
می‌کند به سگ بی‌پناهی که دارای هفت توله است و زمستان سختی رامی‌گذراند
می‌دهد .

۵ - ضیافتی برای شیر . ترجمه مکی‌میا تهران : دفتر نشر فرهنگ اسلامی ، ۱۳۵۸ .
ص ۱۵ ، ۲۰ ریال .

داستان شیری است که حیوانات جنگل رامی‌خورد . خرگوش کوچکی
شیر را به منزل خود دعوت می‌کند . شیر که از غذای تهیه شده توسط خرگوش
لذت برده است دیگر میلی به خوردن حیوانات جنگل ندارد .

۶ - پسری که به مدرسه نمی‌رفت . ترجمه و نگارش با بارضی . تهران : فرزندان ،
(بی تا) . ۷۴۰ ص ، ۴۰ ریال .

پسری به مدرسه نمی‌رود و در نتیجه آنچه را باید یاد نمی‌گیرد .
وقتی بزرگتر شد نیاز او را وادار می‌کند که به مدرسه برود .

سالهای اول دبستان

داستان

۱ - برآبادی ، محمود

داستان گل سرخ . نقاشی حسین ماستیانی . تهران : چاپخش ،
۱۳۵۹ . ۱۴ ص ، ۳۵ ریال .

حکایت دوستی بلبل و گل سفیدی است . بلبل که حاضر نیست گل
را ترک کند در زمستان طعمه بازشکاری می‌شود . از خورش قطره ای پای گل

می‌ریزد. در بهار گل سفید تبدیل به گل سرخ می‌شود.

۲- پگاه، ن.

بوی درخت نارون. نقاشی محمدرضا شریفی‌نیا. تهران: شهاب، ۱۳۵۹. ۲۰ ص، ۳۰ ریال.

سیمرغی جوجه گنجشکها را طعمه خود می‌کند. یکی از گنجشکها با خوردن گیاه سمی و طعمه سیمرغ شدن بقیه گنجشک‌ها را نجات می‌دهد.

۳- تربی، جیمز

ماجرای دل‌تک و کودک. ترجمه منوچهر کریم‌زاده، نقاشی لوئیس سلوبورکین. تهران: الهام، ۱۳۵۹. ۳۲ ص، ۵۵ ریال.

داستان دختر کوچک شاه است که مریض می‌شود و بهانه می‌گیرد و "ماه" را می‌خواهد. رئیس تشریفات، جادوگر ریاضی‌دان در باره هیچکدام نمی‌تواند کمکی بکنند. سرانجام دل‌تک است که به کمک دختر مشکل را حل می‌کند.

۴- جیتانگ

گذرگاه امواج. ترجمه نادره پورخلخالی، نقاشی از مرکز فرهنگی جیتانگ. تهران: سپیده، ۱۳۵۹. ۳۲ ص، ۵۰ ریال.

داستان ماموریت مرد جوانی است که به جزیره "لانگیو" در دریای چین می‌رود و بازگشت او پس از ۲۰ سال به همان جزیره و یافتن دوستان قدیمی.

۵- سلیمانی، نقی

سعید و روزنامه. تهران: پیام‌آزادی، ۱۳۵۹. ۲۴ ص، ۳۵ ریال.

داستان گفتگوی پسر و پدري است که در طی آن نقش دوگانه سازمان ملل متحد مورد سؤال قرار می‌گیرد .

۶- شفایی ، کریم

در غربت شهر . نقاشی علی‌آرمیده . تبریز : بایندور ، ۱۳۵۸ .
 ۲۴ ص ، ۲۵ ریال .
 داستان ، احساس پسر بچه ای است روستایی که در شهر گم می‌شود .

۷- عاشورزاده ، هوشنگ

گل سرخویا دموزی . نقاش نورآگبائی . تهران : کتیبه ، ۱۳۵۹ ، ۲۴ ص ، ۳۰ ریال .
 داستان باد است که از گل سرخ می‌خواهد که او را به سایر گلنابه عنوان نسیم بهاری معرفی کند . گل سرخ امتناع می‌کند . باد او را از بین می‌برد ولی تخمهای گل سرخ در دشت پراکنده شده اند .

۸- عبدالحی

قورباغه سبز . نقاشی ژرژ داودزاده . تهران : پیام آزادی ، ۱۳۵۹ .
 ۲۴ ص ، ۳۵ ریال .
 دو قورباغه کوچک برای پیدا کردن مبدا و انتهای جوی آب حرکت می‌کنند . یکی در راه می‌ماند و دیگری به دریا می‌رسد .

۹- گورکی ، ماکسیم

گنجشک کوچولو . ترجمه گروه مترجمان ما . تهران : ما ، ۱۳۵۹ .
 ۱۶ ص ، ۲۵ ریال .
 بودیک گنجشک کوچک و کنجاو به حرف مادرش گوش نمی‌دهد و دچار خطر گربه می‌شود . مادریا فداکاری او را از چنگ گربه نجات می‌دهد .

۱۰- لاهیجی، محمدامین (م، راما)

جمهوری دموکراتیک سازها. تهران: کار، ۱۳۵۹. ۲۰ ص.

۲۰ ریال.

داستان پسر بچه‌ای مریخی است که به زمین می‌آید و هم‌نوازی سازها را می‌بیند. سازها که نام جمهوری دموکراتیک به خود نهاده اند در باره خود و مسئله جمهوری و دموکراتیک برای پسر بچه صحبت می‌کنند.

۱۱- میرزاییگی، ع

پیروزی گربه‌ها. نقاشی ا. اعلایی. تهران: رسالت قلم، ۱۳۵۹.

۲۰ ص، ۵۰ ریال.

داستان بچه گربه‌هایی است که بعد از مبارزه با سگ بدجنس محله و پیروزی بر او دچار کبر و نخوت می‌شوند. گربه مادر با تنها گذاشتن بچه‌ها آنها را متوجه خطایشان می‌کند.

۱۲- مصطفی

عروسک چوبی. تهران: پیام آزادی، ۱۳۵۹. ۲۴ ص ۳۵ ریال.

زینب پدرش قول می‌گیرد که اگر امتحانات را با موفقیت به پایان رساند پدرش یک عروسک سخنگو برایش بخرد ولی هنگامی که می‌فهمد که عروسک خارجی است خود با چند تکه چوب و چند عدد میخ، یک عروسک چوبی می‌سازد.

۱۳- مصطفی

گندمک. تهران: پیام آزادی، ۱۳۵۹. ۲۴ ص، ۲۵ ریال.

گندمک از کاشت تا برداشت، شرح زندگی خود را می‌دهد و با کمک سایر گندمها، سعی می‌کند از ورود گندمهای خارجی جلوگیری کند.

۱۴ - هانگ جو، لینگ

ردپاهای روی چمن، ترجمه نادره پورخلخالی، نقاشی تسوی جوجیو و پائوسنگ کائو. تهران: کاوش، (بی تا). ۲۴۰ ص، ۷۰ ریال.
داستان پسر بچه ای است از اهالی مغولستان که از روی رد پاها، شتر دزدیده شده ای را می یابد و باعث دستگیری دزد می شود.

۱۵ - حسنگ در جنگل. ترجمه ونگرش علی وافی. قم: شفق، (بی تا).
۱۶ ص، ۲۵ ریال.

داستان میمونی است که دمش آتش گرفته است و سبب آتش سوزی در جنگل می شود. حسنگ به کمک سایر حیوانات جنگل آتش را خاموش می کند.

۱۶ - سرزمین طلا. ترجمه و بازنویس بابا صالح. قم: شفق، (بی تا). ۳۲۰ ص، ۳۵ ریال.

مجموعه ایست از ۴ داستان. مردم سرزمین طلا نمی گذارند دانشمندان حتی ذره ای از خاک سرزمینشان را همراه ببرند. زبان خودخواهی، مشاجره در دوستی، ساده لوحی در سه داستان دیگر موضوعهای اصلی هستند.

۱۷ - شتری با سه کوهان. ترجمه واقتباس محمود حکیمی. قم: امید، ۱۳۵۹. ۳۲ ص، ۳۰ ریال.

داستان پسری است که شترها را بسیار دوست دارد. زمانی که پدرش قصد فروش شتر محبوب پسر را دارد او فرار می کند. در راه به سربازان برمی خورد و آنها شتر را برای مقابله با حیوانات درنده اسیر می کنند. ولی حیوانات به شتر صدمه ای نمی زنند و پسر به خانه باز می گردد.

۱۸ - شهر خوب. به روایت غلامرضا امامی، نقاشی از فواد الفتیح. تهران: قلم، ۱۳۵۹. ۱۶ ص، ۳۵ ریال.

داستان خیاطی است که عقاب او را به شهر صلح و صفا می برد .
 او شرایط زندگی را در آنجا می بیند ولی چون با اسراف به حق دیگران تجاوز
 می کند عقاب او را برمی گرداند .

۱۹ - قصه قلعه ، روایت غلامرضا امامی ، نقاشی محی الدین لباد ، تهران :
 قلم ، ۱۳۵۹ . ۱۲ ص ، ۳۵ ریال .

وجود قلعه ای متروک در یک ده کوچک و آرام موجب وحشت ساکنان
 ده است . مردی بیگانه وارد ده می شود . به داخل قلعه می رود و ترس را
 شکست می دهد .

۲۰ - لاک پشت باهوش ، بازنویسی روشه ، ترجمه پیمان ، تهران : موج ،
 ۱۳۵۵ . ۲۰ ص ، ۶۰ ریال .

این داستان مربوط به چگونگی تخریب یک مزرعه ذرت توسط لاک پشت
 و فرار او از دست صاحب مزرعه است .

۲۱ - مرد حق شناس ، بازنویسی س . م . عالی پیام ، تهران : گلبرگ ، ۱۳۵۹ .
 ۲۶ ص ، ۱۲۰ ریال .

داستان مردی است که سگ فداکاری دارد . مرد فداکاری سگ را
 تحسین می کند . ولی به او غذا نمی دهد . سگ از گرسنگی تلف می شود .

۲۲ - موش پرحرف ، ترجمه و بازنویس با با صالح . قم : شفق ، (بی تا) . ۳۲۰ ص
 ، ۳۵ ریال .

مجموعه ایست از سه داستان : موش پرحرف که در آن حرف زدن
 بدون تفکر ماجراهایی می آفریند ، خرگوش پرمدها ، که در آن غرور و لاف
 زدن خرگوش باعث وقایعی می شود . و بوته خار که می خواهد خود را تغییر
 شکل دهد .

سالهای آخر دبستان

داستان

۱- آرش، محمد

افسانه سولماز. تهران: بهمن، ۱۳۵۹. ۴۸ ص، ۳۰ ریال.
(تبریز، ۱۳۵۲).

داستان حاکم ظالمی است که زنش بچه دار نمی شود. درویش جادوگری سیبی به آنها می دهد که با خوردن آن بچه دار شوند مشروط به آنکه فرزند را پس از هفده سال ببرد. فرزند در هفده سالگی پس از گذشتن از سه خطر از دست درویش فرار می کند و به سرانجام خوبی می رسد.

۲- اشرف الکتابی، منوچهر

قصه گاوتنها. نقاشی کتابیون کیانوش. تهران: اشرفی، ۱۳۵۹.
۴۸ ص، ۵۰ ریال.

گاو پیری پس از گفتگوهای مختلف با گوساله اش، به هنگامی که او را به کشتارگاه می برند، طغیان می کند. و می گریزد، ولی سرانجام او را به دام انداخته و سر می برند.

۳- برآبادی، محمود

آتش زیر خاکستر. تهران: چاپخش، ۱۳۵۹. ۳۲ ص، ۳۰ ریال.
شرح حال دخترکی است که با مادر و برادر زاده اش به شهر آمده و با مادرش برای رختشویی به خانه ثروتمندان می رود. سرنوشت خود را بازندگی آنها مقایسه می کند و با نفرت به این اختلاف می نگرد.

۴- برازنده، گاو

پسرک سمنو فروش. تهران: بلوچ، ۱۳۵۸. ۱۶ ص، ۲۰ ریال.
 هاشم وحسن تعطیلات عید خود را صرف فروش سمنو می‌کنند. تا
 از پول آن بتوانند کت و شلوار نو بخرند. درانتها از این کار منصرف
 می‌شوند، پول خود را برای کمک می‌دهند. و تصمیم می‌گیرند. عید را با همان
 لباسهای کهنه بگذرانند.

۵- پرواز، م.

کبوتر سیاه. تهران: الهام، ۱۳۵۹. ۲۳ ص، ۲۰ ریال.
 یک دسته کبوتر خانگی که از اسارت به تنگ آمده بودند برهبری
 طوقی، کبوتر سیاه با هم متحد شده و از قفس فرار می‌کنند. اما دو کبوتر
 بیگانه که به قصد ایجاد نفاق و تفرقه به جمع آنها پیوسته بودند. آنها را
 نسبت به کبوتر سیاه بدبین می‌کنند. مدتی بعد کبوتران به نقشه بیگانه‌ها
 پی می‌برند و آنها را بیرون می‌کنند.

۶- حسام، محسن

ماهی درد. تهران: شورا، ۱۳۵۹. ۵۰ ص، ۳۵ ریال. مجموعه
 پنج قصه کوتاه تخیلی در باره جانوران واقتباسی از کلیله و دمنه است.

۷- راستکار، اختر

قشنگه. تهران: (بی‌نا)، ۱۳۵۷. ۴۸ ص، ۷۰ ریال.
 داستان زنی است تنها و دوستی او با یک گربه به نقل از زبان
 مادر بزرگ. گربه در پایان بخاطر بازگشت دائمی اش به خانه اول (زیرزمین
 خانه همسایه) در اثر سرما از بین می‌رود.

۸- زاهدی، علی

چرا. تهران: ستاره انقلاب، ۱۳۵۹. ۲۶ ص، ۲۵ ریال.
 پسرک فقیری از زندگی خود برای همکلاسی اش سخن می‌گوید.
 گوشه های مختلف زندگی محرومان را با زندگی سرمایه‌داران مقایسه می‌کند.
 و همواره علتها را جویا می‌شود.

۹- سید طاهری، جمال (گردآوری و برگردان)

افسانه های مردم شوروی. تبریز: بایندور، ۱۳۵۹. ۲۴ ص،
 ۳۵ ریال.
 مجموعه‌ایست از افسانه های ملل گوناگون شوروی که هر یک نکته
 ظریفی در بردارد.

۱۰- صالحی، س.ع

ستاره ای بر بام خانهء سلماز. تهران: دنیا، ۱۳۵۹. ۲۴ ص،
 ۲۵ ریال.

شامل دو داستان که اولی ماجرای دختری است که با نامادری خود
 زندگی می‌کند. روزی با پسر همسایه به تماشای کبوترها می‌نشیند و در آنجا
 قرار می‌گذارد که به نزد برادرش فرار کند. ولی شب همانروز می‌میرد. و
 دوستش تنها می‌ماند. داستان دوم در مورد زندگی سه پسر بچه است که
 تحت شرایط سخت زندگی، فقر و بیماری به سر می‌برند.

۱۱- عماد پپچ، یعقوب

چیل مایدان. نقاشی از ح. صدیق. تهران: رز، ۱۳۵۵. ۴۰ ص،
 ۷۰ ریال.

افسانه ایست از چوپانی فقیر که به رقابت با خان برخاسته، با کمک
 و راهنمایی اسب پیر چیل مایدان (اسب افسانه‌ای) خان را با همه توان

و توقعاتش به زانو در می‌آورد .

۱۲- قاضی نور ، قدسی

درخت عناب خانم جان . تهران : ققنوس ، ۱۳۵۹ . ۳۲ ص ،

۳۰ریال

شامل سه داستان واقعی است . اولی شرح دعوای خواهر و برادری است . بر سر دوات که بالاخره در اثر گم شدن آن در مدرسه ترس دختر از زیرزمین مدرسه که برای یافتن دوات به آنجا می‌رود از بین می‌رود . داستان دوم در مورد کندن عناب است . از درختی که مادر بزرگ آن را به خود اختصاص داده بود . داستان سوم در مورد پیدا کردن دانه و مراقبت از پرندۀ است . که بر درخت لانه گذاشته و رفاقتی که در اثر این کار دسته-جمعی بین کودکان بوجود می‌آید .

۱۳- قانع زهرائی ، حسن

بچه های کوره پزخانه . تهران : چکیده ، ۱۳۵۹ . ۲۵ ص ،

۲۰ریال

ماجرای زندگی پسری است . که در کوره پزخانه کار می‌کند . و همراه با سایر کودکان محروم تحت شدیدترین فشارهای استثمار گران قرار دارد . او که مجبور است . بخاطر مخارج معالجه بیماریش در بدترین جای کوره کار کند . عاقبت در زیر آوار می‌میرد .

۱۴- قربانی ، محمدرضا

آقا ، اجازه ؟ تهران : پیوند ، ۱۳۵۹ . ۲۷ ص ، ۲۵ریال .

پسر بچه ای که از برادرش شنیده است . ستاره ای در حال سقوط است . از ترس به صحرانزدایی اش می‌رود و یک روز از مدرسه غیبت می‌کند .

روز بعد سرکلاس، معلم مسئله را برای آنها روشن می‌کند.

غیر داستان

علوم تجربی

۱۵ - شاپ، مارتا و چارلز

جانورانی که پیش از انسان روی زمین زندگی می‌کردند. ترجمه فرمزد. تهران: کتیبه، ۱۳۵۹. ۳۶ ص، ۴۰ ریال.
تصاویر تعدادی از جانوران پیش از تاریخ با شرح کوتاهی ارائه می‌شود.

۱۶ - حشره‌چیست. ترجمه سیف غفاری. تهران: امیرکبیر، ۱۳۵۹. ۳۲ ص، ۱۲۰ ریال.

کتابی است فارسی و انگلیسی که از انواع حشره‌ها و طرز زندگی‌شان سخن می‌گوید.

۱۷ - درخت چیست. ترجمه سیف غفاری. تهران: امیرکبیر، ۱۳۵۸. ۳۲ ص، ۱۲۰ ریال.

کتابی است که از طریق متن و تصویر انواع گوناگون درختان را معرفی می‌کند.

زندگی‌نامه

۱۸ - ایوبی، وحید

حماسه دکتر علی شریعتی. تهران: مستضعف، ۱۳۵۹. ۲۰ ص، ۲۰ ریال.

در این کتاب شرح حال واهداف انسانی شریعتی بابیانی نسبتاً ساده که حاوی پیام های مبارزاتی این معلم است مطرح می شود .

۱۹ - یزدی ، عباس

بابا محمود . تهران : انتشارات ، ۱۳۵۹ . ۲۷ ص ، ۳۰ ریال
شرح حال آیت الله طالقانی بصورتی مقاله گونه که در آن از شخصیت ، بینش واهداف انقلابی آن مرد سخن می گوید .

علوم اجتماعی

۲۰ - مارقین ، ناکتین وقاسطین . تهران : شریعتی ، ۱۳۵۹ . ۲۴ ص ، ۲۵ ریال .
مقاله گونه ایست که سه وازه مارقین ، ناکتین وقاسطین را که کاربرد اجتماعی آن زیاد است . توضیح می دهد .

نوجوانان

داستان

۱ - آنرا بین ، قباد
راه که بیفتیم ترسمان می ریزد . (بی جا) : پیشرو ، ۱۳۵۹ . ۱۹ ص ، ۱۵ ریال .

کتاب سرگذشت نوجوانی است که در تاهستان در کارخانه ای که پدرش در آن کار می کند آب یخ می فروشد . در آنجا با دنیای محرومیتهای کارگران آشنا شده . به ریشه های فقر و محرومیت پی می برد . ابتدا دست به عمل تخریبی می زند ولی سپس با راهنمایی یک دوست به راه صحیح مبارزه یعنی آگاه کردن کارگران می افتد .

۲- اسپارف، پاول

علی چگمه. ترجمه هادی آزادی. تهران: آلفا، ۱۳۵۹. ۷۲ ص،
۷۰ ریال.

داستان زندگی مردی است که در اثر ظلم خانها و سرمایه داران
متواری شده و دست به مصادره اموال ثروتمندان می زند و حاصل کار خود را
به روستائیان فقیر می بخشد.
سرانجام به دستور پادشاه دستگیر می شود و به قتل می رسد.

۳- اورکن تورک، اپشیل

مدرسه زندگی. ترجمه فیروز فاهی. تهران: شاهنگ، ۱۳۵۹.
۶۶ ص، ۴۵ ریال.

کتاب شامل یک مقدمه و ۸ طرح کوتاه از زندگی کودکان و نوجوانانی
است که هر یک درگیر یکی از شغل های انگلی هستند.

۴- تسویرکا، پپاتراس

پدر. ترجمه علی شناسایی. (بی جا): (بی نا)، ۱۳۵۹. ۴۰ ص،
۲۵ ریال.

کتاب شامل دو داستان به نامهای پدر و مرگ کلاغ است.

۵- دوانی پور، منیره

گنجشک و آقای رئیس جمهور. تهران: نوباوه، ۱۳۵۹. ۵۶ ص،
۴۰ ریال.

کتاب حاوی هشت طرح داستانی است که پاره ای از آنها به
مسائل روز اشاراتی دارند. در مجموع محتوای قصه ها به دور مسائل زندگی
و مشکلات و چگونگی برخورد انسانها با این مسائل می چرخد.

۶- رهگذر، رضا

گرداب سکندر. تهران: دفتر نشر فرهنگ اسلامی، ۱۳۵۸. ۳۲۰ ص،
۲۰ ریال.

سرگذشت پسرکوربست که در اثر تلاش خود موفق می‌شود. در روی
کشتی سمت راهنما را بدست آورد. بخاطر همین مسئله مورد کینه دو نفر
از همکارانش قرار می‌گیرد. برای او توطئه ای می‌چینند ولی او موفق می‌شود.
با زرنگی جان خود و دیگران را نجات داده و کشتی را به سلامت به ساحل
برساند.

۷- شریف زاده، منصور

بندگفتش. تهران: پیام آزادی، ۱۳۵۹. ۴۴ ص، ۳۰ ریال.
کتاب حاوی ۴ داستان کوتاه است. که محتوای همگی آنها زندگی
و تلاش برای رهایی است. داستان النگوهای طلا از میان داستانهای کتاب
دارای ارزشهای ویژه ای می‌باشد.

۸- شفیعی، علیرضا

شیشه چه رنگی است؟ تهران: نوباوه، ۱۳۵۸. ۳۲ ص، ۲۵ ریال.
کتاب مجموعه‌ایست از داستان، نامه، نقده، نمایشنامه و انشای یک
دانش‌آموز در باره انقلاب که بی‌شبهت به جنگ نیست.

۹- صیدی، معصومعلی

آب و گندم و خون. تبریز: بایندور، ۱۳۵۹. ۲۴ ص، ۲۰ ریال.
ماجرا در یک روستای فقیر زده قبل از انقلاب می‌گذرد که مردمانش
در اثر خشکسالی به قحطی تهدید می‌شوند. آنها به انواع راهها برای رفع
مشکل متوسل می‌شوند و سرانجام بجان یکدیگر می‌افتند و توسط ژاندارمها
به گلوله بسته می‌شوند.

۱۰ - طالبی ، فرامرز

برگهایی از فصل خون . (بی جا) . تندر ، ۱۳۵۹ ، ص ۲۲۰ ، ۲۵ ریال .
 کتاب حاوی چهار داستان کوتاه است . که محتوای همگی آنها
 ماجراهای مربوط به قبل از قیام ۲۲ بهمن و تلاش دانش آموزان در همگامی
 با دیگر قشرهای جامعه در راه به ثمر رساندن انقلاب است .

۱۱ - کیخسرو پور ، منوچهر

خون ریزان . (بی جا) : بهمن ، (بی تا) . ۵۴۰ ص ، ۳۰ ریال .
 کتاب حاوی ۱۰ طرح داستانی از خاطرات زندگی یک معلم روستایی
 است . که شامل رسوم ، عقاید ، سنتها و باورها و در عین حال زندگی توأم با
 رنج و درد آنان است .

۱۲ - فاکس ، پائولا*

برده رقصان . ترجمه مصطفی رهبر . تهران : کانون پرورش فکری
 کودکان و نوجوانان ، ۱۳۵۹ ، ۲۰۴ ص ، ۸۰ ریال .
 داستان زندگی نوجوان فلوت زنی است . که توسط ملوانان کشتی های
 برده کشی ربوده می شود . و برای برده رقصانیدن به آفریقا برده می شود .
 در طی سفری خشن با زندگی برده ها آشنا می شود . و در بازگشت با پسرکی
 برده طرح دوستی می ریزد . کشتی در اثر طوفان در هم می شکند و این دو
 رها می شوند . پسرک برده راهی شمال که در آنجا بردگان آزاد هستند .
 می شود . و پسرک نیز با نگرانی شدید از برده داری به دیار خود بازمی گردد .

---

* این اثر که یکی از شاهکارهای ادبیات کودکان جهان است .
 بخاطر ترجمه ضعیف به فهرست دوم راه یافته است . جا دارد که از نوتوسط
 مترجمی توانا ترجمه شود .

۱۳- ماهیدشتی ، محمدرضا

بچه های خلیج . (بی جا) : بهارن ، (بی تا) . ۳۸۰ ص ، ۲۵ ریال .
 کتاب شامل ۶ داستان کوتاه از زندگی انسانهای رنج کشیده و کار
 و بیشتر از همه ماهیگیران فقیر سواحل خلیج فارس است . در تمام داستانها
 در عین بیان درد ، روح مبارزه و تلاش برای شکستن سدها به چشم می خورد .

۱۴- نوری زاد ، محمد

می روم گندم بگرم . تهران : پیشوا ، ۱۳۵۹ . ۴۰ ص ، ۳۰ ریال .
 کتاب شامل سه داستان است . در فضای زندگی روستایی و شرحی
 است . بر تلاشها و پایداریهای این مردمان در راه دست یافتن به حداقل
 زندگی .

۱۵- برشت ، الکساندروف

فاشیسم دشمن بشریت . ترجمهء داریوش پیروی . مشهد : نوید ،
 (بی تا) . ۳۶ ص ، ۳۵ ریال .
 کتاب حاوی برگزیده ای است از اشعار و آثار برشت و الکساندروف
 که بیان کننده چهره فاشیسم و جنایات ناشی از آن است . کتاب با تصاویری
 از صحنه های مختلف ، نقش افشاگرانه ای را به عهده دارد .

۱۶- گروگان ، حمید

عکسها و حرفها ... . (بی جا) : نور ، ۱۳۵۹ . ۳۰ ص ، ۴۵ ریال .
 کتاب حاوی ۱۲ قطعه شعر و نثر است . که به همراه عکسهای زیبا
 و هنرمندانه در خدمت بیان مسائل و رنجهای انسانهای سرزمین ما بکار
 گرفته شده است .

زندگینامه

۱۷ - آمی پنتر، دژموند

گریستف کلمب. ترجمهء ع. پاشایی. تهران: مازیار، ۱۳۵۹، ۳۲۰ ص،
۳۰ ریال.

کتاب بگونه‌ای مختصر به شرایط اجتماعی زمان و شرح تلاشهای
گریستف کلمب و دیگر رهروان این راه اشاره می‌کند و سرانجام کشف امریکا
و چگونگی این عمل را مورد بررسی قرار می‌دهد.

۱۸ - پیروسون، ایلین

رایش هیتلر. ترجمهء معصومه طرفه. تهران: مازیار، ۱۳۵۹.
۳۲ ص، ۳۰ ریال.

کتاب به شرایطی که منجر به روی کار آمدن هیتلر شد می‌پردازد و
سپس جنایات او را که سراسر جهان را به نوعی به خاک و خون کشید مورد
بررسی قرار می‌دهد. در خاتمه بطور مختصر به علل سقوط او اشاره‌ای
دارد.

۱۹ - درخشان، غ

پروین اعتصامی. تهران: پدیده، "بی تا". ۴۰ ص، ۳۰ ریال.
کتاب ابتدا اشاره‌ای به دو شاعره ایرانی، رابعه و پادشاه‌خاتون
می‌کند. و سپس به زندگی و شرح حال پدر پروین، اعتصام الملک و چگونگی
تحصیل و تسلط او به زبانهای غربی و عربی و آثار او می‌پردازد. سرانجام از
پروین و آثار و اشعارش یادی به میان می‌آورد.

۲۰ - کی لیپینگ ری، دیوید

نیه رره و نگرومه. ترجمه باحلان فرّخی. تهران: مازیار، ۱۳۵۹.

۳۲، ص ۳۰، ریال.

کتاب بطور بسیار خلاصه به نقش موثر دور رهبر افریقایی در آزاد کردن سرزمینشان اشاره دارد و در آن بطور بسیار مختصر نیز به علل شکست و سرنگونی نکرومه اشاره می کند. در خاتمه به اوج گیری نهضت های آزادی خواهانه و ناسیونالیستی در افریقا می پردازد.

۲۱ - لعل، حسین

عبدالله بن مقفع. تهران: پدیده، (بی جا). - ۴۰، ریال.
کتاب به شرح زندگی و گذشت ها و پایمردی های این دانشمند بزرگ ایرانی و اعتقادات و مبارزات و آثار او می پردازد.

۲۲ - مارس، ترنس

آدام اسمیت، مالتوس و مارکس. ترجمه خسرو شاکری. تهران: مازیار، ۱۳۵۹. ۳۲، ص ۳۰، ریال.
کتاب بطور بسیار مختصر به نظرات سه اقتصاددان و فیلسوف بزرگ اروپایی، آدام اسمیت، مالتوس و مارکس می پردازد و بطور گذرا به تاثیر نظرات آنان بر جریان زندگی مردم نیز اشارتی دارد.

۲۳ - هریسون، جان

اکبر شاه و امپراطوری مغول. ترجمه باجلان فرخی. تهران: مازیار، ۱۳۵۹. ۳۲، ص ۳۰، ریال.
کتاب به شرح مختصر زندگی پرمآجرای اکبر شاه فرمانروای دهلی می پردازد و به تلاشهایی که در زمان او برای آشتی دادن مسلمانان و هندوها صورت گرفت اشاره ای دارد.

۱۴- یاپ، مالکوم

چنگیزخان وامپراتوری مغول. ترجمه باجلان فرّخی. تهران: مازیار، ۱۳۵۹. ۳۲ ص، ۳۰ ریال.
 کتاب به شرح مختصری از شرایط و اوضاع و احوالی که به ظهور چنگیز منتهی شد می پردازد و سپس در باره کشورگشایی ها و قلمرو او مطالبی را در اختیار خواننده قرار می دهد.

۲۵- یاپ، مالکوم

گاندی. ترجمه باجلان فرّخی. تهران: مازیار، ۱۳۵۹. ۳۲ ص، ۳۰ ریال.
 کتاب به سرگذشت رهبر سیاسی - مذهبی هند می پردازد و نحوه به مبارزه کشیدن مردم را که با روش مبارزه منفی به جنگ امپریالیسم مسلط انگلستان اقدام کردند مورد بررسی قرار می دهد. نقش اجتماعی گاندی بهش از زندگی خصوص او مورد نظر نویسنده بوده است.

علوم اجتماعی

۲۶- آمی، پینتر دژموند

انقلاب علمی. ترجمه م. ت. صابری. تهران: مازیار، ۱۳۵۹.
 ۳۲ ص، ۳۰ ریال.
 کتاب با روشی فهرست وار به بررسی سیر تکامل علوم و گسترش دامنه اختراعات از تمدن اینکاها و آزتک ها تا پیشرفت علوم در عصر مسیحیت و اسلام و کشیده شدن دامنه آن به عصر تکنولوژی می پردازد و بگونه ای بسیار مختصر ضررهای ناشی از سوءاستفاده از علم را متذکر می گردد.

۲۷- رانگهام ، الیزابت

انقلاب درارتباطات . ترجمه م . ت ، صابری . تهران : مازیار ،
۱۳۵۹ . ۳۲ ص ، ۳۰ ریال .

کتاب به گونه ای فهرست و ارسیر تکامل ارتباطات را از راه ها و
وسایل ابتدایی نظیر دود تا استفاده از ماهواره های مخابراتی مورد بررسی
قرار می دهد .

۲۸- شفره ، جان

انسان ودین . ترجمه باجلان فرخی . تهران : مازیار ، ۱۳۵۹ .
۳۲ ص ، ۳۰ ریال .

کتاب به چگونگی پیدایش دین و اعتقادات مردم به خدایان و سپس
پیدایش ادیان تک خدایی و نقش اجتماعی ، سیاسی دین ، نفوذ دین در
زندگی مردم سرزمینهای مختلف می پردازد و بگونه ای بسیار مختصر از آداب
و سنن و قوانین و فرامین مذاهب بزرگ مسلط بر جهان ، یادی به میان
می آورد .

۲۹- کویر ، م . ح .

نهضت های پیشه واران ایران . (بی نا) (بی جا) : ۱۳۵۹ . ۴۸ ص ،
۳۵ ریال .

کتاب حاوی اطلاعات در باره سیر تکامل نهضت های پیشه وری
در ایران است . که از قرن نهم هجری با جنبش حروفیه آغاز شده و به قیام
خراسان منتهی می گردد .

۳۰- کویر ، م . ح .

نهضت های روستایی ایران . (بی نا) : (بی جا) ، ۱۳۵۸ . ۳۲ ص ،
۲۵ ریال .

کتاب در برگزیده مقدمه ایست و سپس به شرح نهضت‌های رهایی بخشی می‌پردازد که عناصر متشکله آن را عمدتاً دهقانان تشکیل می‌داده‌اند. کتاب حاوی اطلاعاتی مفید در باره زمینه‌های اجتماعی و چگونگی تشکیل و علل شکست این نهضتها نیز هست.

۳۱- کی‌لینگ ری، مارگارت

انقلاب کشاورزی. ترجمهٔ باجلان فرخی. تهران: مازیار، ۱۳۵۹.

۳۲ ص، ۳۰ ریال.

کتاب ابتدا به وضع کشاورزی انگلستان و مقایسه آماری کشاورزان در چند قرن می‌پردازد و سپس به تغییر شکل از کشاورزی سنتی در جامعه بسته روستایی به استفاده از ماشین آلات پیچیده کشاورزی می‌رسد که آن را انقلاب کشاورزی می‌خواند و در آخر به نحوه کشاورزی و تقسیم زمین در نقاط مختلف اشاراتی می‌نماید.

۳۲- ناکس، داپانا

انقلاب صنعتی. ترجمهٔ معصومه طرفه. تهران: مازیار، ۱۳۵۹.

۳۲ ص، ۳۰ ریال.

کتاب به بررسی صنایع ابتدایی و دستی جوامع سنتی بسته اشاره‌ای دارد. سپس به انقلاب صنعتی اول (اختراع نیروی بخار) و انقلاب صنعتی دوم (استفاده از برق) می‌پردازد و در خاتمه کتاب اشاره‌ای مختصر به استفاده از انرژی هسته‌ای در صنعت می‌کند.

۳۳- یاپ، مالکوم

روشنگری. ترجمهٔ غ پاشایی. تهران: مازیار، ۱۳۵۹. ۳۲ ص،

۳۰ ریال.

کتاب مختصراً به شرح بیداری مردم در اروپا و پیش‌تازان عصر روشنگری می‌پردازد و شرایطی را که به عصر روشنگری منتهی گردید مورد

بررسی قرار می دهد .

۳۴ - یاپ ، مالکوم

ناسیونالیسم . ترجمه یوسف شهبازی . تهران : مازیار ، ۱۳۵۹ .
۳۲ ص ، ۳۰ ریال .

کتاب به طرح مسئله ناسیونالیسم از دیدگاههای متفاوت می پردازد
و سیر تکامل این فکر و ریشه های آن و عواملی که ملی گرایی را در طول تاریخ
بشر بوجود آورده بیان می کند و در خاتمه به نظریه های مختلف در باره
ناسیونالیسم می پردازد .

آثار کودکان و نوجوانان

۱ - جهانگیریان ، عباس

مرگ بر آمریکا . تهران : پیک ایران ، ۱۳۵۹ . ۷۷ ص ، ۵۵ ریال .
مجموعه اشعار انقلابی است . که اکثر آنها بوسیله نوجوانان سروده
شده است . اشعار حاکی از مبارزه با امپریالیسم ، امید به پیروزی و سرگذشت
ملت های دیگر مانند ویتنام می باشد .

۲ - داریان ، حسین

ادبیات نسل انقلاب . تهران : قلم ، ۱۳۵۹ . ۵۴ و ۶۳ ص .
۳۵ ریال . (شماره ۱ و ۲) .
مجموعه ایست حاوی داستان ، شعر ، مقاله ، نامه و مصاحبه .

۳ - سپیده دمان . تهران : پدیده ، ۱۳۵۹ . ۲۵ ریال . (شماره ۱ و ۲) .
در این کتاب داستانهای گویای احساسات و خصوصیات روانی کودکان
و هیجانات دوران بلوغ آنهاست . نوشته ها که قبل از انقلاب تحریر شده
دور از مسائل روز است .

CONTENTS

1. News: ICBD 1981 in Iran. Book Fairs in Bologna and Nice. 2nd Exhibition of Children's Picture Works held by the Institute for the Development of Children and Young Adults. International Photography Exhibition Entitled "Children of Our Age" and the first National Iranian Photography Exhibition entitled "Child, Faith and Freedom", both sponsored by HOMA. IBBY Congress, 1982. The Book and the Handicapped Child. Cloth Books From Japan. The Publication of Guide for Writers and Editors by I Jahanshahi.
2. Expression of Grief for the Loss of Madam Sheibai.
3. In Memory of A. Barto.
4. ICBD 1981 at the Children's Book Council. Report of two work days held on 15th and 16th of April 1981 to discuss "War in Children's Literature" and "The Handicapped in Children's Literature".
5. Feel it and Read it.
6. Report on the Works Published for Children and Young Adults in 1359/1981, by T.Mirhadi.
7. CBC's Selected and annotated Book List for Children and Young Adults, 1359/1981.
8. An Annotated List of works containing positive points, 1359/1981.

Cover:

From unwanted Cuests in sign-Language

A Quarterly Publication

Children's Book Council

Address: P.O. Box 314, 1133, Tehran, Iran.